

RUS ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYASI

116/21
R88

246910.

RUS ƏDƏBİYYATI ANTOLOGİYASI

İKİ CİLDDƏ
I CİLD

(*Poeziya*)

M.F.Azundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

“AVRASİYA PRESS”
BAKİ-2007

Tərtib edənlər:

Rüstəm Kamal
Telman Vəlixanlı
Umud Rəhimoğlu

891.708-dc22

AZE

Rus ədəbiyyatı antologiyası. İki cildə. I cild (poeziya). Bakı, "Avrasiya press", 2007. 232 səh.

İki cildlik "Rus ədəbiyyatı antologiyası"nın birinci cildinə klassik və müasir rus şairlərinin yaradıcılığından nümunələr daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-442-00-7

© "AVRASİYA PRESS", 2007

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə
kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi
haqqında

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

TƏRTİBÇİLƏRDƏN

Qloballaşmanın sürətlə getdiyi bir vaxtda dünya ədəbiyyatı nümunələrinin tərcümə edilib oxuculara çatdırılması müstəqil Azərbaycanın dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir. Bu mənada iki yüz ildən artıq bir zaman kontekstində milli ədəbiyyatımızla qarşılaşlıq fəal (bəzən passiv) ünsiyyət məkanında olan rus ədəbiyyatının tərcüməsi və təbliği xüsusi önəm daşıyır.

İlk baxışdan təəccüb doğursa da, SSRİ kimi fəvqəldövlətin dağılmasından sonra Azərbaycanda rus ədəbiyyatından bədii tərcümələr əvvəlki intensivliyini saxlamış, fərqli cərəyanlara, ədəbi məktəblərə və üslublara mənsub olan şair və nasirlərin yaradıcılığına diqqət xeyli artmışdır. Rusistika (rus dili və ədəbiyyatı) ölkəmizdə nüfuzlu filoloji sahələrdən birinə çevrilmişdir.

Bu əlbəttə, ilk növbədə iqtisadi, mədəni-tarixi, insani əlaqələr yaratdığımız, özünəməxsus mədəniyyətə və ədəbiyyata malik olan Rusiya ilə yeni siyasi münasibətlərin, rus mədəniyyətinə yeni baxış bucağının formalaşması ilə əlaqədardır.

Rus ədəbiyyatının dünya mədəniyyətində öz yeri və çəkisi vardır. Rus ədəbiyyatının nüfuzu, onun əhəmiyyəti hardasa Rusiya dövlətinin beynəlxalq nüfuzunu tamamlayır.

Bu ədəbiyyatın təməlini tarixi salnamələr, İncil fəlsəfəsi, Zəbur lirikası işığında yaranmış dini-didaktik əsərlər, mənşəyi və tarixi hələ də slavistlər və turkoloqlar arasında mübahisələrə səbəb olan "İqor alayı haqqında söyləmə" kimi bir abidə, imperiya ritorikası, patetikasını əks etdirən odalar, alman və ingilis sentimental və romantik ədəbiyyatından yararlanan balladalar, elegiyalar, povestlər təşkil etsə də, dünya ədəbiyyatının nüfuz çevrəsinə ədəbi dilin və millətin təşəkkülündə böyük rol oynamış Puşkini və Qoqolu ilə yox, tərcüməyi-hal və ontoloji baxımdan XIX əsrə aid olsa da, ancaq XX əsrin dühaları olan Tolstoy və Dostoyevski ilə qoşula bilməmişdir.

Rus ədəbiyyatı yalnız rus ədəbi dilinin, Rusiya tarixinin deyil, rus insanının faciəli taleyinin bədii salnaməsidir. Rus yazıçısının taleyi ölkəsinin, xalqının taleyi ilə həmişə üzvü surətdə bağlı olmuşdur.

Rus insanının faciəsi, sevinci, məğlubiyyəti və qələbəsi (məsələn, "İqor alayı haqqında söyləmə" rus knyazlarının qıpçaqlara məğlubiyyətindən bəhs edir) onun ədəbiyyatından ana xətt kimi keçir. Böyük Vətən müharibəsində yalnız rus silahı qələbə çalmadı. Bu, rus ədəbiyyatının, rus şerinin qələbəsi idi. Bunu M.İsakovskinin, M.Matusovskinin, A.Surkovun, K.Siminovun və başqalarının bu gün də dillərdə əzbər olan müharibə lirikası təsdiq edir. Ümumiyyətlə, savaş poeziyası, müharibə lirikası rus ədəbiyyatını şərəfləndirən hadisələrdəndir.

Rus ədəbiyyatı rus insanını totalitar rejimdən, ictimai-siyasi ədalətsizliklərdən həmişə qorumağa çalışmışdır. A.Tvardovskinin böyük poetik təcrübəsi ilə hazırlanmış "kənd nəsr" (V.Belov, V.Rasputin, Y.Nosov və b.) adlı möhtəşəm estetik hadisə möhz rus yazıçısının məfkurəsində yaranı bilirdi.

Rus ədəbiyyatı öz omuzunda siyasi rejimlərin amansız dəstə-xəttini həmişə hiss etmişdir. Represiyalar, sürgünlər (V.Şalamov, İ.Babel, O.Mandelştam, A.Soljenitsin), yasaqlar və ittihamlar (M.Zoşşenko, A.Axmatova), mühacirət həyatı (V.Nabokov, İ.Bunin, A.Kuprin, İ.Brodski), sirli-müəmmalı ölümlər (V.Mayakovski, S.Yesenin, M.Svetayeva) rus yazıçısını Vəcdanın və Həqiqətin səsini eşitməkdən çəkindirə bilməmişdir.

"Rus ədəbiyyatı antologiyası" rus poeziyasının və nəsrinin tarix boyu topladığı ümumi pozitiv, estetik nəticəni (hələlik mövcud tərcümələr əsasında) və mahiyyəti təqdim edir. Öz dəyərində, poetikasına, bədii məzmununa, eləcə də tərcümələrin səviyyəsinə görə fərqli olsalar da, bu əsərləri bir xətt, bir ideya birləşdirir: rus ədəbiyyatının vahidliyi və bütövlüyü. Rus milli təfəkkürünün və mental gerçəkliyinin ifadəçiləri olan yazıçı və şairlərdən S.Yeseninin, M.Bulqakovun, V.Astafyevin, V.Şukşinin əsərləri bu antologiyayı bir az da maraqlı edir. 60-cı illərdə poeziyanı stadionlara, tribunalara çıxardan A.Voznesenski, Y.Yevtuşenko, B.Axmadulina, bard poeziyasının parlaq nümayəndələri olan B.Okucava və V.Vısotski bir antologiya məkanında birləşirlər. Yaxud klassik epik ənənənin istedadlı davamçılarından olan A.Varlamovun hekayəsi ilə postmodernizmin qalmaqallı nümayəndəsi V.Sorokinin hekayəsinin yanaşı gətməsində də bir tarixi qanunauyğunluq və estetik məntiq var. V.Sorokinin hekayəsi başqa

səviyyədə "işləyir", yad üslubun elementlərindən qurulur. Özü çox incə stilist olan V.Sorokin "durgunluq" dövrü hekayəsinin üslubunu "təkrar istehsalə buraxaraq" sərt naturalizmin üslubunu birləşdirir. A.Varlamov əski ənənəyə sədaqətlidirsə, V.Sorokin köhnəni dağıtmaqla məşğuldur.

Bu günün ideoloji-estetik mövqeyindən çıxış etməyərək, A.Tvardovskinin, M.Svetlovun, P.Antokolskinin əsərlərini də antologiyaya daxil etdik. Axı "böyük zamanda heç bir mənə itməməlidir". (M.M.Baxtin)

Antologiyanın tərtibində xronoloji prinsip əsas götürülmüşdür. Xronoloji prinsip rus poeziyası və nəsrinin vəhdətini göstərmək, onun daxili məntiqini görməyə imkan verir.

Antologiyaya müəllifləri daxil edərkən rus ədəbiyyatının inkişaf tarixinin ümumi mənzərəsini yaratmağa çalışmışıq. Bu nəşrin məqsədi bədii söz vasitəsilə rus insanının tarixini göstərməkdir. Hələ vaxtilə A.S.Puşkin yazırdı: "Tarix Şairə məxsusdur". Əlbəttə, bu tipli nəşrlərin tərtibində tam obyektivliyi gözləmək çətindir. Hardasa tərtibçilər tərəfindən müəyyən subyektivliyə yol verilməsi də mümkündür. Əsasən əvvəlki nəşrlərdə təmsil olunmamış əsərlərə üstünlük verilmişdir. Azərbaycanda tərcüməyə xüsusi yer verən "Xəzər", "Mütərcim", "Dünya ədəbiyyatı" "Azərbaycan" və başqa ədəbi-bədii dərgilərin materiallarından istifadə edilmişdir.

İQOR ALAYI HAQQINDA SÖYLƏMƏ

Qardaşlar, bizə yaraşmazmı
əski sözlərlə başlamaq
qəmli sənələrin hekayətini –
İqor Svyatoslaviçin axından.
Bu günün sözünü Boyan kimi
yeter söylədiyimiz.
Çün Boyan
kimi öymək istəsəydi,
dələ olub ağaclarda,
boz qurd olub yerdə gəzərdi,
çal qaraquş olub
buludlarda süzərdi.
ol kişi
keçən günlərdən dürlü xəbərlər bilərmiş,
on şahini buraxarmış
bir bölük quğuya,
söz qoşarmış alıcı şahinə –
qoca Yaroslava,
igid Mstislava,
Kasoq alaylarının
gözü qabağında
Rededanı boğazlamış
gözəl Roman Svyatoslaviçə.
Qardaşlar, Boyan bir bölük quğunu
on şahinlə qovalamırdı,di,
sehrli barmaqları ilə
sarı simləri dilləndirib
knyazları öyərdi:
iti ağıllı,
mörd ürəkli,
savaş təpərli
Qoca Vladimirdən İqora kimi.

Başlayaq, qardaşlar, povestimizi:
 Rus torpağı uğrunda
 yeritdi qəhrəman alayını
 poloves toprağına.
 İqor baxıb gördü
 nurlu günəşi qara bulud örtmüş,
 ləşkəri də zülmət içində.
 Knyaz İqor belə söylədi
 öz drujinasına:
 "Qardaşlarım və ey drujinam!
 Əsir düşməkdənsə,
 ölüm yeydir!
 Minəlim, qardaşlar, köhlən atlarımıza,
 çapalım göy Dona!"
 Knyazın ağı çasdı,
 şeytan əməli azdırdı onu.
 Der: "İstəmə görəəm ana Donu
 Poloves çölünün ucunda.
 Süngümü paralamaq istəmə.
 Sizinlə,
 rusiçlər, əzizlərim,
 ya dəli başımı qoymalıyam,
 ya da tuğulğamla
 Donun suyunu başıma çəkməliyəm".
 Ey Boyan! Keçmiş qərinələr bülbulü!
 Cəh-cəhin yayılsaydı
 ağacdan ağaca uçub bülbul kimi
 xəyal olub buludların tərkində
 ol zamanların şöhrətini vəsf edib
 Keçib Troyan cığırıyla,
 Aşıb çölü, dağı,
 Oleqin nəvəsi –
 İqorun nəğməsini başlardın böylə:
 "Şahinləri gen yazıya
 tufan gətirməyib –
 zağca dəstəsidir – uçub gəlib Dona.
 Veles nəvəsi, Boyan,

yəqin öyərdin böylə:
 "Sulanın o tayında atlar kişnəşir,
 şöhrət sədası Kiyevə çatıbdı,
 çalınır burması tunc borular Noveqradda
 asılıb bayraqlar Putivldə –
 İqor gözlər əziz qardaşı Vsevolodu".
 Və söylədi dəliqanlı Vsevolod ona:
 "Dünyəlikdə birçə qardaşımsan,
 gözlərimin işığı, İqor, tək sənşən
 Svyatoviçlərdən ikimizik!
 Yəhərlə, qardaş, yügrək atları!
 Mənimkilər savaş dilər,
 Kurskda atlarımız çoxdan yəhərlənmiş
 Axı Kurskluyuq –
 adı bəlli igidlərik,
 tunc borularla süslənib,
 iti uc oxlarla yemlənilib,
 tuğulğalar altda böyümüşük.
 Bələdik bütün yollara,
 dərələr bizə tanış;
 yayları dartılı,
 sadaqları açılı,
 qılıncları sıyrılı,
 yeləkləri açılı,
 yalquzaq oluban qaçırlar çöldə,
 özlərinə şərəf,
 knyaza isə şöhrət eşqiylə".
 Knyaz İqor qalxıb altun üzəngiyə
 üz tutdu bozqırlara.
 Günəş zülmətlə kəsdi yolunu,
 zülmətin zəhmi oyatdı quşları,
 ilan fişlıtı ərşə dayandı,
 div səksəndi,
 ağac başında səsləndi
 hamı duya bilsin deyə,
 qara-qara yerlərdə,
 Pomorye və Volqada,

Posulye, Suroj, Korsunda,
 ey uzaq Tmutorakan, sən də eşidəsən!
 Yolsuz-imansız kafirlər
 dağıldılar ana Dona doğru.
 yağlanmamış arabaların qıcırması
 sanki gecə yarı hürküdülmüş quğulardı.
 İqor Dona ləşkər yeridir!
 Quşlar da duymuş bu fəlakəti
 kar yarıqlar dibində qurd ulartısı qorxulu,
 çal qaraquş sığıyır göylərdə –
 ləşə qarğa-quzğun yığır,
 tülkülər vaqqıldasır altun qalxanlara.
 Ey Rus torpağı!
 Yalın o üzündə görünməz oldun!
 Gecələr bitməz oldu.
 Dan yeri işıqlaşır,
 çölə sis-duman çökmüş,
 bülbülün səsi batmış,
 bircə dolaşalar hay-küy qaldırmış.
 Rusiçlər gen yazıda
 altun qalxanlardan sipər çəkmiş
 özlərinə şərəf, knyaza şöhrət eşqiylə.
 Cümə günü obaşdannan
 kafir alaylarını basıb yendilər,
 səpələnib ox kimi bozqırlara
 poloves qızını yesir etdilər,
 qumaşın arısını və altun yağmaladılar.
 Bahalı zər-zibadan, əlbisələrdən
 bataqlıqlarda, çamurluqlarda
 körpü yapb yol saldılar.
 Al bayraq,
 ağ ələk,
 qırmızı tuğ və gümüş ağac
 çatdı igid Svyatoslaviçə.
 Mürgülədi çöldə Oleq yuvası –
 uzağa uçmuş.
 Nə şahin-şonqardan,

nə də səndən, qara quzğun,
 azgün dinli kafir,
 xəcil olmağa doğulmamış!
 Qzak bozqud olub qaçır,
 Koncaq ona yol verir ana Dona.
 Ertəsi gün obaşdannan
 qanlı şofəqlər sübhədən xəbər verir,
 dənizdən qara bulud qalxır
 dörd Günəşi örtməyə,
 çaxnaşır mavi şimşöklər –
 möhkəm tufan olacaq!
 Ox gürşadı töküləcək Don nəhrinə!
 Kafir tuğulğasına dəyib,
 qarğı dilli qayın süngülər paralanır burda,
 qara poladüz qılınclar korşalır burda, –
 Kayala çayında,
 Don nəhrində!
 Ey Rus torpağı!
 Yalın o üzündə görünməz oldun!
 Striboq nəvələri,
 küləklər dənizdən ox teylər
 İqorun cəsur alayına!
 Yer lərzəyə gəlir,
 çaylar bulanır,
 çölü toz basır,
 bayraqlar yellənir –
 Gələn zalım poloveslərdir
 Rus alayları
 Dondan, dəniz tərəfdən,
 hər yandan geri çəkilir.
 İgid rusiçlərin al qalxanlarından,
 Şeytan balalarının səmindən
 çölə sədd çəkilməş.
 Dəliqanlı Vsevolod!
 Savaşın qızgın yerində durub,
 yağmur kimi ox yağdırırsan yağ üstünə,
 poladuc qılınca tuğulğalara çıxırsan,

buğra kimi hara çapsan da
 altun tuğulğanla işıq saçırsan!
 Meydan dolur kafir başı ilə.
 Avar tuğulğaları paralanmış
 polad qılıncımla,
 Ey dəliqanlı Vsevolod!
 Canını və adını,
 Çermiqov şəhərində
 altun ata taxtını,
 görklü Qlebovna xatunun
 sevgisini və sığalını
 unudanın gözüne
 yaramı görünər, qardaşlar?
 Troyan sənəsi olmuş,
 Yaroslav illəri ötmüş
 Oleq Svyatasloviçin yürüşləri olmuş!
 o Oleq ki,
 qılınç ilə fitnə-şər toxumu,
 ox toxumu səpirdi hər yerə.
 Elə ki, şəhri-Tumutorakanda
 üzəngiyə ayaq qoyurdu,
 qoca böyük Yaroslav
 o səsi eşidirdi,
 Çermiqovda isə
 Vsevolodun oğlu Vladimir
 qapını bağlayırdı.
 Boris Vyacheslaviçin rüzgar canını aldı
 Kanına sahilində, göy çayır üstündə.
 Gənc, cilasun knyaz
 Oleqin xəcalətinə dözməyib həlak oldu.
 Həmin Svatopolk Kayalada,
 Uqor atlarının arasında
 atasının meyitini çıxardıb
 Kiyeə,
 müqəddəs Sofiyaya aparmışdı.
 Oleq Qorislaviçin zamanında,
 qanlı qovğalarda

şər-fitnə səpilir,di,
 fitnə-fosad cücorirdi,
 Dajboq nəvəsinin xanimanı tar-mar olurdu
 knyaz qovğalarından.
 Ömür tükənirdi,
 tarlada cütçünün səsi batırdı.
 Quzğunlar leş parçalayıb,
 zağcalar şikar üstə daraşırdı.
 Ağır savaqlar olmuşdu,
 yorğun-arğın axınlar olmuşdu,
 fəlak görməmişdi bu vurhavuru.
 Poloves toprağında, qara çöldə
 axşamdan sabaha,
 sabahdan axşamdan
 uçuşur ovxarlı oxlar,
 cingildəyir polad süngülər,
 dəyib tuğulğalara
 paralanır qılıncılar,
 qara yer at dırnağı altında
 sümüklə əkilib,
 qanlı suvarılıb,
 sitəmlə biçildi Rus toprağında.
 Obaşdandan gün çıxana qədər
 o nə səs,
 nə gürultudur? –
 İqorun alayı qayıdır:
 sevgili qardaşı Vsevoloda yazıx!
 Bir gün vuruşdu,
 O biri gün çarpışdı,
 üçüncü günün günortası
 endi İqorun bayraqları.
 İti axıntılı Kayala sahilində
 qardaşları ayırdılar,
 al şərab yetər olmadı,
 igid rusiqlərin bitdi şöni,
 içirdib qudaları sərxoş yatdılar
 Rus toprağı üçün.

Qohrdən ot büküldü,
 kədərdən ağac yerə öyildi.
 Qardaşlar,
 dəxi yaman günlər yetişdi,
 çöl gücümüzü aldı axır.
 Dajdboq nəvəsinin, qövmün gücünü
 Deva-obida yenib
 ayaq basdı qız kimi Troyan toprağına,
 Donun göy sularında
 Quğu qanadları ilə silkinib.
 Bizdən pərən düşdü xoş dövrənlər
 Knyaz qovğalarından,
 kafir axınından.
 Çün söylədi qardaş-qardaşa:
 "O mənimdir, bu mənimdir!"
 Hər özündən deyən knyaz
 özünü böyük sayıb
 bir-birinə divan tuturdu.
 Qalabalıq yağı gəldi hər tərəfdən
 Rus toprağına.
 Ey şahin, düşüb şikar dalınca
 uçdun uzağa - dənizə qədər.
 İqorun igid alayı dirilməz daha!
 Rus toprağında şivən və ağlaşma
 quruldu matəmlər,
 alışdı mumlar...
 Rus xanımları ağlaşdılar, bozlaşdılar:
 Dəxi bundan sonra istəklimizi,
 özizimizi
 gözümüz görməz,
 ağlımız kəsməz.
 Altunu-axçanı yada salıb
 Əlimiz heç tutmaz.
 Kiyev kədərdən,
 Çerniqov üzüntüdən,
 qardaşlar, fəryad qopardı.
 Nisgil axdı Rus toprağı boyunca,

Rus toprağında dərd tüğyan etdi.
 Knyazlar didişdi biri-biriylə –
 qalabalıq yağı gəldi.
 Hər ev bir belkadan
 bac-xərac verdi.
 Svyatoslariçlərin iki ərəni –
 İqor və Vsevolod
 nifaz törətdi.
 Ataları Svyatoslav,
 böyük Kiyev knyazı
 vaxtilə bunun qabağını almışdı.
 Qorxusu, hikkəsiylə
 bol ləşkəriylə,
 polad qılınçı ilə yağları ram etmişdi,
 girib poloves toprağına,
 tərələri, yarıqları tapdayıb,
 çayları, gölləri bulandırıb,
 kafir Kobyakı isə
 qara yel kimi qopartmışdı
 saya gəlməz kafir alaylarından!
 Kobyak beləcə gəlib düşmüşdü
 Kiyev şəhrinə,
 Svyatoslavın sarayına.
 Almanlar və veneditsilər,
 yunanlar və moravlar
 Svyatoslav şəhrinə oxuyurlar.
 Poloves nəhri Kayalada
 rusları bada verdi,
 varidatı dağıldı, talan oldu.
 Knyaz İqora acıyırlar.
 Knyaz İqor keçibdir
 altun knyaz yəhərindən kölə yəhərinə.
 Boşaldı şəhər divarları,
 nəşəmiz heç oldu.
 Svyatoslav qara vəqiəli yuxu gördü
 Kiyevdə, dağ başında.
 "Duşumda gördüm, - der, - dünən axşamdan

məni qara örtüyə bürüyüb,
qaracökə yatağına uzadıb,
kədərlə qarışdırılmış
mavi şərab gətirdilər,
boş yağı yeləyindən
sınomə iri mirvari səpdilər
və əzizlədilər...
Ağban evimin damı uçdu.
Plesnsk ətəklərində
bütün gecəni qarğalar qarıl-daşdı,
hardansa dağ yaxasında orman göründü,
uçdu qarğalar dənizə doğru..."
Və boyarlar knyaza belə söylədilər:
"Knyaz, dərd ağlını çaşdırıb,
dediyin o iki şahin
altun ata taxtını tərk eləyib
ya Tmutorakanaya ov dalınca
ya da Donun suyunu başına çəkməyə uçmuşlar.
Kafir qılıncları doğradı
şahinlərin qanadlarını,
Özlərini də
dəmir buxovla saldılar bəndə.
Üçüncü gün qaramat idi:
iki günəş batdı,
iki al sütun söndü.
Oleq və Svyatoslav –
iki ay parçası
zülmətdə əriyib,
Kayalada batdılar –
düşmən sevindirdilər.
Kayalada zülmət işığı batırdı,
poloveslər axdı Rus toprağına
quduz canavar sürüsü kimi.
Köləlik – azadlıq,
rüsə şəhərlər oldu.
Div özünü yerə atdı...
Gözəl poloves qızları

göy sular başında bəsat qurdular,
Rus qızılını cingildəlib,
Bus dövrünü yada salıb
Şarokanın qisasını yerdə qoymamağa çağırırlar.
Bizdən, dostlar,
sevinc uzaq düşdü.
Böyük Svyatoslav onda
altun sözünü söyləmiş,
söyləmiş ahu-zar içində:
"Mənim övladlarım İqor və Svyatoslav!
Poloves toprağında
çox erkən düşdünüz
qılnc cingildətməyə,
şəhərlər həvəsinə.
Ərləklə qələbə qazanmadınız,
namərdcəsinə düşməni qanı axıtdınız.
Sizin ürəyiniz mərd
sanki poladdan tökülüb,
dəli ərəməliklə bərkilib,
ağarmış başıma nə iş açdınız
durduğum yerdə?
Moqutlardan, tatranlardan,
sebirlərdən, topçaqlardan,
revuqlardan, olberlərdən,
Çerniqov boyarlarından
böl ləşkəri olsa da,
qardaşı Svyatoslavdan
ona mədəd olmadı.
Onlar qalxansız-zadsız,
bircə qəmə ilə,
vəhşi coşqularıyla
alaylar yenirlər,
ata adını uca tuturlar.
Siz isə deyirdiniz:
tək başımıza olarıq başanlı.
İlk şəhərləri özümüzə,
son şəhərləri isə paylaşırıq.

Qardaşlar, əcaib deyilmi
qocanın cavanlaşması?
Tükün tüləyən şahin yüksəkdə ova çıxar,
yuvasını mahcur etməz.
Knyazlardan imdad yox,
Fələyin üzü dönmüş...
Rimov fəryad edir
poloves qılıncı altında.
Vladimir tamam yaralı,
Qleb oğlu kədər və üzüntü içində!
Ulu knyaz Vsevolod!
Fikrin yoxmu uzaqdan uçub gələsən,
atanın altun taxtını qoruyasan?
İstəsən, Volqanı
küreklə kürüyərsən...
Donu tuğulğanla qurudarsan.
Burda olsaydın,
qaravaş bir noqataya,
qul bir rezanaya satılırdı.
Dəli Qleb oğulları ilə
diri süngülər atardın.
Pürük və David, sizinləyəm!
Qızılı tuğulğaları qan gölündə üzən
sizin döyüşçülər deyildimi?
İntəhasız bozqırda
ovxarlı qılıncdan yaralanmış
kəllər kimi
böyür-böyür böyürən
şücaətli drujinanız deyildimi?
Dostlar, qalxın üzəngiyə,
Rus toprağı eşqinə.
Fələk xəcil etsə də
dəli Svyatoslaviç İqorun yaraları eşqinə.
Qalitski Yaroslav Osmomisl!
Altun taxtında oturub
dəmir alayların
dirənib Uqor dağlarına

kralın yolunu kəsirsən,
çayın ağzını açırsan.
Hökmün yetir Dunayacan.
Kiyevə qapılar açırsan
altun ata taxtından,
sultanları atəşə tutursan.
Bəy əfəndim, öldür Konçakı,
azğın dinli kafiri,
Rus toprağına görə!
O dəli İqor Svyatoslaviç,
İqorun yaralarına görə!
Sizsə, igid Roman və Mstislav!
cəsarətli fikir sizi hünərə sövq edir
şahin kimi küləkdə süzərək.
Şığıyıb şikar dalınca
çox yüksəyə uçursunuz.
Sizin latın cəbbəxananız var axı,
ondan yer çınlayır,
neçə ölkə tir-tir titrəyir:
Xinova,
Litva,
Deremala,
Yatvaqlar.
Roloveslər süngülərini atdılar,
polad qılıncı altına
başlarını qoydular.
Knyaz İqor,
artıq səndən ötrü günəş sönmüş.
Ağacın yarpaq tökməsi xeyirə deyil
Sula Ros arasında
artıq şəhərlər bölünmüş.
İqorun cəsur alayı geri dönməz daha!
Knyaz, Don çağırır və gözləyir,
Knyazları qələbəyə səsləyir!
Olqoviçlər, igid knyazlar,
hazırsınız cəngi-cidala!
İnqvar və Vsevolod! –

hər üçü Mistislaviçlərdən!
 Əsliniz-nəsliniz bəlli.
 Zəfər püşküylə qazanmadınız
 malı, mülkü varidatı.
 Altun tuğulğalarınız
 polad süngüləriniz, qalxanlarınız nəyə görə?
 İtiuc oxlarınızla
 çölün ağzını bağlayın.
 Rus toprağı uğrunda
 dəli İqor Svyatoslaviçin
 yaraları uğrunda!
 Gümüş sulu Sula axmır Pereyaslavla,
 kafirlər coşqusundan
 Dvina qara çamurla
 axdı Polotska.
 Təkə İzyaslav Vasilkoviç
 öz iti qılıncını
 Litva tuğulğasına çaxdı,
 babası Vseslavın
 adını uca tutdu.
 Özü isə Litva qılıncıyla
 doğranıb zəbun oldu
 qanlı otlar üstündə.
 Can verərkən söylədi belə:
 "Knyaz, drujinan sənin
 qurd-quşa yem oldu...
 Bu zaman yanında nə qardaşı Vyaçislav,
 nə də Vsevolod vardı.
 Böyür-başında bir kimsə yox,
 təninnən can ayrıldı
 qara şivən oldu,
 hamı bunlu oldu,
 şəhərdə tək borular çalındı.
 Ey Yaroslav nəvələri! Ey Vseslav nəvələri!
 Endirin bayraqlarınızı,
 atın paralanmış qılıncılarınızı.
 Dədə şöhrətinə layiq deyilsiz!

Öz qovğalarınızla
 öncə dadandırdınız kafirləri
 Vseslavın yağmaladığı Rus toprağına.
 Elə sizin bəhsə düşməyinizdəndir –
 Poloves toprağından zor günlər gəldi!
 Troyanın yeddinci sənəsində
 Vseslavınki götürmədi.
 Atını mahmızlayıb Kiyevə çapdı.
 Kiyevdə altun taxta tuğ sancdı,
 quduz canavar kimi atıldı Belqoroda,
 Belqradda qara pusarıqda gözdən itdi,
 səhəri üç əməli ilə aləmə səs saldı:
 Açdı Novqorodun qapılarını,
 Yaroslavin şöhrətini xar eylədi,
 Dudotokdan Nemiqaya qurd kimi atıldı.
 Nemiqada başlar vurulur,
 xırman sovrulur,
 təndən can çıxır.
 Nemiqadanın sahilləri qan qoxulu,
 toprağa dən yerinə
 rus oğullarının sümüyü əkilir.
 Ol knyaz Vseslav hamıya fərman yazırdı,
 knyazlara səhərlər paylayırdı.
 Gecələr qurd kimi dolaşib sərsəri
 ilk xoruz banınacan
 ulaşdı Tmutorakana;
 Ulu Xorsun yolunu kəsdi
 səhər obaşdan
 Polotskda, müqəddəs Sofiyanın
 zəngi çalınanda,
 o səsi Kiyevdə duyardı
 cəsur tənindən divanə ruhu seyranda oynar,
 tez-tez tutması tutardı.
 Kəramətli Boyan
 bir vaxt ona söz də qoşmuşdu:
 "Ağıllı, təpərli
 quş kimi zirək olsan da,

tanrı ömrindən qaçmaq olmaz!"
 Ey Rus toprağı, ahın göylərə bülənd olmuş
 keçmiş və ilk knyazları xatırlayıb
 Kiyev dağlarında
 həmin qoca Vladimiri saxladın.
 Davidlərin, Rürüklərin –
 hərəsinin öz bayrağı var, yellədirlər,
 süngüləri də fərqli dillənin indi.
 Yaroslavanın çay üstündə qalxır nəvəsi.
 Obaşdannan quğu kimi nalə çəkir:
 – Quşa dönüb uçaram çay boyunca,
 Kayala sularında
 Knyazın qaynar bədəninə ipək qolçağımla
 qanlı yaralarını silərəm.
 Yaroslavnanın səsi gəlir Putivlə divar üstündə:
 – Ah, yelim-yelkənim!
 Sən niyə belə bərk əsirsən?
 Nən oxlarını niyə atırsan?
 Niyə yüngül qanadlarında onları
 döyüşçü sallarına tökürsən?
 Ləcivərd dənizin qoynunda gəmiləri yırgalayıb,
 göylərin yeddi qatında əsməyin bəs deyilmi?
 Ağotu əsdirib,
 Yel baba, niyə mənim nəşəmi dağıtdın?
 Yaroslavna obaşdannan
 Putivlə, ağca bürclü hasar üstə zarlıq qıldı:
 – Dnepr Slovutiçim mənim!
 Keçib Poloves toprağından
 sal qayaları yara bildin,
 Svyotoslavin qayığını
 aparıb çıxırdın Kobyakın ordusuna.
 Ağam mənim,
 qayığımı özümə qaytar ki,
 belə erkən axıtmayım
 dənizə göz yaşlarımı.
 Yaroslavna obaşdannan,
 Putivlə, ağca bürclü hasar üstə

ağlar-bozlar:
 "Ey işıqlı və nurlu günəş!
 Sən hamıya isti və görklü...
 Ağam mənim, sıcaq şöləni
 döyüşçülərin qayığına salmadın,
 Bağrıyanıq bozqırlarda
 yaylarını niyə istidən əyirdin?
 Dərddən yeləklər açılmadı,
 gecəyarı dəniz çöşə gəldi
 duman-tufan qarışıq –
 Poloves toprağından
 Tanrı İqora yol verdi
 Rus toprağına,
 altun ata taxtına.
 Sozaldı axşam şəfəqləri.
 İqor yatır,
 İqor oyaq;
 qalıb ana Donla bala Donun arasında
 Fikri aranı dağa, dağı arana daşıyır.
 Gecəyarı at tappılısı eşidildi
 Çayın o biri tayında
 Ovlur fısqırıqladı:
 – Eşit, knyaz!..
 Knyaz İqor daha yoxdur!
 Hardansa qışqırtı,
 hardansa taqqıltı gəldi,
 ot xışıldadı,
 torpəşdi poloves çadırları.
 Knyaz İqor isə
 sincab olub qamışlıqda gizləndi,
 ağ güləyən quşu kimi suya şığıdı,
 bozqurda da dönə bildi.
 Donetsin göy yaxasıyla
 şahin olub buludlarda pərvaz etdi,
 səhər, nahar,
 şam yeməyinə
 quğudan-ördəkdən qırdı.

İqor şahin kimi uçar,
 Vlur qurd kimi qaçır,
 sıçradıb tər şəhi
 yügrək atları ləhlətdilər.
 Burada Donets dedi:
 – Knyaz İqor!
 Ad-sanın, yetərinçə!
 Konçakla aran yoxdusa,
 Rus toprağında isə toy-büsatdı.
 İqor aldı cavabında:
 – Eh, Donets!
 knyazı öz ləpələrində yırgalayıb,
 gümüş sahillərində altına göy ot sərib,
 isti dumana bürüyüb,
 su üzündə güləyən quşunla,
 axarda qağayılarınıla,
 havada çöl ördəyinlə ona həyan olmusan!
 Stuçna çayı belə deyildi,
 qurumuş ırmağı ilə,
 yad suları udub daşdı,
 gənc knyaz Rostislavı batırdı, –
 çatmadı Dnepr sahilinə;
 Rostislavın anasını ağlar qoydu,
 çiçəklərin dərdədən boynu büküldü,
 ağaclar kədərdən yerə öyildi.
 Qzakla Konçak
 İqorun izin izlədi,
 lal oldu qarğalar,
 kiridi dolaşalar,
 ilan-çıyanlar fışıldaşdı,
 ağacdələnlər taqqıltısıyla
 çay yolunu göstərdi,
 bülbüllər tərənəsilə
 dan yerini salamladı.
 Konçak Ozaka dedi:
 – Şahin yuvaya uçursa,
 məhbub qızla duzaq edərək.

Qzak Konçaka dedi:
 Məhbub qızımızla ələ keçirsək,
 nə şahinimiz olar,
 nə də məhbub qızımız.
 Poloves çölündə
 bizi quşlar didər-didişdirər.
 ol Yaroslav zamanında Boyan və Xodin
 knyaz Oleqə bağlı belə söyləmiş:
 “Gövdəsiz baş,
 başsız gövdə olmaz,
 İqorsuz da Rus toprağı ola bilməz!
 Göydə günəş şölələnir,
 Knyaz İqor Rus toprağında!
 Çay qırağında rus qızları busat qurmuş,
 səsi-sədası Kiyevə çatır.
 İqor qalxır Boriçev dolayırıla,
 müqəddəs Priqoşa kilsəsinə.
 Ölkələr şaddır, şəhərlər məmnun.
 Salamladıq ixtiyar knyazları,
 indisə oxumağımız görəkdir
 cavanlar şərəfinə:
 “Yaşasın İqor Svyatosloviç,
 dəliqanlı Vsevolod,
 gənc Vladimir İqoreviç!
 Xristianlar yolunda
 çarpışan knyazlar və drujina şərəfinə!
 Var olsun
 knyazlar və drujina!
 Amin!

İVAN ANDREYEVİÇ KRILOV

(1769-1844)

QARTAL VƏ TOYUQLAR

Qaraquş saf havada etdi maraq,
Uca göylərdə qol-qanad çalaraq,
Odlu, şimşəkli ildırım doğuran,
O fəzalarda eylədi cövlan.
Sonra endi kiçik təpə qaşına,
Qondu alçaqda bir söyüd başına.
Söyüdə qonmağın nə qiyməti var?
Çox qərībā olur bu padşahlar!
Ağaca vermək istəmiş ad-san.
Ya yox imiş ona münasib olan.
Bir palıd, ya qaya, bu alçağa quş
Kim bilir nə maraq ilə qonmuş?
O söyüddə oturmadı bir an,
Uçdu, başqa söyüddə etdi məkan.
Görüb alçaqdan böylə bir uçuşu,
Bir Toyuq söylədi: – Aman, qonşu,
Anılır hörmət ilə qartallar,
Böylə uçmaqda nə çətinlik var?
İstəsəm mən də qol-qanad açaram,
Bu söyüddən o söyüdə uçaram.
Olmayaq bunca axmaq, ey qonşu,
Anmayın şan-şərəflə böylə quşu!
Bizdən artıqmi ondakı göz, ayaq?
Görmədinmi uçurdu o nə sayaq?
Uçur alçaqda biz toyuqlartək.
– Sözlərin doğrudur bir azca, görək,
Uçur onlar bizə yaxın yerdə.
Bir toyuq da uçarmı göylərdə?

QARĞA VƏ TÜLKÜ

Çoxdan sübut olub yaltaqlıq murdar,
Zərərli bir işdir... yənə adamlar
Bundan çəkinməyir, çünki hər yaltaq
Tapır ürəklərdə kiçik bir bucaq.
Qarğacıq hardansa tapmışdır pendir;
Qonmuş bir çinara; acdır, sevinir,
Pendiri o yemək istəyən zaman
Birdən fikrə getdi; bir Tülkü ordan
Keçirdi. Görünce boynunu burdu,
Pendirin qoxusu onu durdurdu.
Ayağı ucunda o yavaş-yavaş,
Getdi o, ağacın yanına birbaş.
Boylanıb da baxdı, birdən şöngədi,
Dadlı bir dil ilə Qarğaya dedi:
– Nə qədər gözəlsən, ey gözəl pəri,
Can alan, şövədən qara gözləri
Nağıllarda ancaq olar eşitmək.
Kimdə var o qanad, o dimdik, lələk!
Mələktək xoş olur, şübhəsiz, səsin
Utanma, oxu gəl, xoşdur nəfəsin,
Səsin də olursa gözəl özüntək,
Quşlar padişahı sonmışsən, demək!
Tərifsən Qarğanın başı bərk döndü,
Nəfəsi tıxandı, qəlbi döyündü.
Tülkünün o dadlı sözündən Qarğa
Öz qarğa səsilə qarıldadı: “qa!”
Pendir dimdiyindən düşdü bir yana;
Bildirdi ki, aldanmış qurnaz¹ heyvana.

¹ Qurnaz – hiyləgər

CİRCİRAMA VƏ QARINCA¹

Cırcırma yay, bahar,
Cırlıdadı biqorar.
Hər çiçəyin yarpağı
Olmuş idi oynadı.
Eysə alışıbmış idi,
Başı qarışıbmış idi.
Tutdu xəbər bir zaman,
Qış yetişib, ay aman!
Yayı keçirmiş hədə,ər,
Yox daha güldən əsər.
Qaldı o biçarə ac,
Tapmadı başqa əlac.
Bilirdi ki, Qarınca
Dən yığır yay boyunca.
Getdi onun yanına,
Dərdini açdı ona:
– Qonşucuğaz yazadək
Bəslə məni, ver yemək.
Sordu Qarınca: – Sənin
Yayda nə idi işin?
– Güllər arasında mən
Eyləmiş idim vətən.
– Belə idin yayda sən?
– Nəğmə oxurdum da mən.
– Yayda oxurdun, demək,
İndi get, oyna, görək!

EŞŞƏK VƏ BÜLBÜL

Bülbülü bir çəməndə gördü Eşşək,
Dedi: – Dostum, eşitmişəm gerçək.
Musiqi işlərində mahirsən,
Bostəkar, həm də adlı şairdən,
Oxu, mən dinləyim o sənətin,
Bülbülüm açdı öz məharətini.
Vurdu cəh-cəh, şaqırdadı zildən,
Mən bir ahəngə başladı yenidən.
Ney kimi səs uzaqlara çökülür,
Qırmadır, sanki ormana səpilir.
Dinləyir nəğməni işıq pərisi,
Susdu el, susdu quşların da səsi.
Sürü yatdı, çoban ki, dinlərdi,
Arabir zövq alıb gülümsərdi.
Başqa ahəngə uydurub səsinə,
Bülbül artıq bitirdi nəğməsinə.
Yeri burnu ilə qoxlayıb Eşşək,
Dedi: – Mahirsən, ey gözüm, bişəkk.
Çox təəssüf, bizim xoruzlarla
Dostluğun yox, budur səsinə bəla.
Görüş onlarla, dostluğu qat sən,
Musiqi dərşini bir az öyrən!
Eşidincə bu hökmü o bülbül,
Batdı dərdə-qəmə, bulandı könül.
Qanad açdı, o yerdən oldu uzaq,
Cəhil insan hökm verər bu sayaq.

SAZANDALAR

Dəcəl Meymun, çolaq Ayı, çop Keçi
Bir Ulağa yoldaş oldu hər üçü.
Dörd səslə bir musiqi nəğməsi,
Çalmağa həmahəng oldu cümləsi.
İki kamança, iki tar tapdılar,
Bir çəmənin üstə məclis yaptılar.

Oturdular, tərəb həzmi¹ qurdular,
 Mızrabı tara nə qədər vurdular...
 Sürtdü kamançaya Ayı əllərin,
 Az qaldı ki, lap qopara tellərin.
 Heyfə ki, çıxmadı tarın sədası,
 Ucalmadı kamançanın nəvəsi.
 Meymun dedi: – Bir dayanın, qardaşlar,
 Bu növ ilə oturmazlar, yoldaşlar!
 Kaman çalanlar üz-üzə otursun,
 Qoy tarçılar qalxıb ayağa dursun.
 Gəlin indi nəğməni başdan çalaq.
 Dağa-daşa, səhraya şuriş² salaq.
 Başladılar nəğmələri çaldılar,
 Yenə səs çıxmadı heyran qaldılar.
 Eşşək bağırır: – Qardaşım! Toxta, dur,
 Mən duymuşam illətin bax budur:
 Bizim böylə oturmamız qələtdir,
 Cərgə ilə duraq, o məsləhətdir.
 Tabe oldu tamamisi Ulağa,
 Anıma yenə səs getmədi uzağa,
 İşdə yenə münəqişə başlandı,
 Oturmaq üstə sözləri uzandı.
 Bu əsnada keçdi ordan bir Bülbül,
 Yalvardılar: – Sən et bizə təəmmül³.
 Biz bir neçə kamança, tar tapmışıq,
 Burda bir işrət məclisi yapmışıq.
 Xahişimiz budur, bir azca zəhmət
 Çəkib, bizə oturmağı gəl öyrət.
 Bülbül dedi: – Bunlar ilə kar aşmaz,
 Bu baş-qulaq kamançaya yaraşmaz.
 Musiqi – bir zövq istəyir bu sənət,
 Bir də görək elmlə qabiliyyətdir.
 Sizdə ki yoxdur bunlardan bir əsər,
 Boş yerə zəhmət çəkməyin, müxtəsər.

VASILİ ANDREYEVİÇ JUKOVSKI

(1783–1852)

NƏĞMƏ

Gündoğana, gündoğana
 Can atır yer kürəsi.
 Gündoğana, gündoğana
 Uçur könül nəğməsi.
 Çox uzaqda, gündoğanda,
 Göy meşədən o yanda,
 Göy dağların arxasında
 Bir gözəl ömür sürür.
 Ayrılıq baş verdi, yəqin;
 Düşünürəm, o gözəl,
 Möcüzəli keçmişlərin
 Qəşəng əfsanəsidir.
 O sanki əski günlərdən
 Qonaq gəlmişdi mənə.
 Bir nəşəli yuxu idi,
 Bəxtim gülmüşdü mənə.

¹ Tərəb həzmi – sadlıq məclisi

² Şuriş – çaxnaşma; səs-küy

³ Təəmmül – fikir

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN

(1799-1837)

ÇAADAYEVƏ

Sevginin, ümidin, səssiz şöhrətin,
Ömrü qısa oldu, nəşəsi gödək.
Sovuşdu gəncliyin oyun söhbəti,
Bir yuxu misallı sübh dumanı tək.
Dİ gəl ki, hələ də bir təşnə hisslə,
Dəf edib hər zülmün möhnətlərini,
Qərarı tükənmiş ürəyimizlə,
Dinlərik vətənin dəvətlərini.
İntizar içində gözlərik hər an,
Hürriyyət deyilən müqəddəs günü,
Səbrini itirmiş adaxlı oğlan,
Vüsal dəmlərini gözləyən kimi.
Neçə ki azadlıq eşqiylə yanıb,
Bir qeyrət uğrunda vurur qəlbimiz,
Coşan könüllərdə şövqü, tüğyanı,
Vətənə həsr edək, ey dost, gərək biz.
Doğacaq, a yoldaş, inan ki, haqdı
Tale ulduzunun mehri, şəfqəti;
Rusiya oyanıb kükrəyən vaxtı,
Hər çilik cüngündə mütləqiyyətin
Bizim adlarımız yazılacaqdı!

* * *

Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü,
Vahid bir dostluqla gözəldir, əlbət.
Onsuz bu dünyanın yoxdur ləzzəti,
Onsuz həyat yolu qüسسə, fəlakət...
Sakit bir dostluğun olmasa ağər,
Ömrün-günün gəlib işıqsız keçər...
Dinlə, lakin başqa bir hiss də vardır:
Həm yorar insanı, o həm məst edər.
Zəhmət çəkəndə də, dinc olanda da,
Aman verməz, səni yandırır didər.
O zalım bir hissdır, ruhu parçalar,
İztirab içində ölər qəlbimiz.
Ümid şölələri yanmasa bir an,
Bu dərin yaradan sağalmırıq biz...
Bax, məni yandıran ehtiras budur!
Solub məhv oluram gənc günlərimdən,
Lakin sağalmaq da istəmirəm mən.

* * *

Nahaq yerə, əziz dost, fikr etdim ki, gizlədim,
Soyuq həyəcanlardan aldanmış (qəlbimi) mən.
Sən başa düşdün məni, nəşələr, zövqlər keçir,
Sənin də məhəbbətin silinir ürəyimdən.

Heyranlıq (saatları həmişəlik yox oldu),
Xoş vaxtlar, gözəl anlar keçdi, baş aldı getdi.
Gəncliyin alovlanan bütün arzusu söndü,
Ümid qəlbimdə öldü, gündək qaraldı, getdi.

* * *

Köhnə günlərimçün cəza veribdir fəlak,
Səkkiz gündür göziyəm mən əziyyət çəkərək.
Al qanımda Merkuri, mədəmdə acı dərman,
Fikrimdə tövbə etmək, özüm isə peşiman.
Əziyyət çəkirəm mən,
Eskulap zəmin olur mənə dildən, ürəkdən...

XƏNCƏR

Səni Lemnos tanrısı hazırlayıb düzəltdi,
Ölməz Nemezidanın özünə təqdim etdi.
Azadlığın gizlicə keşiyində durub sən,
Ləkəni, incikliyi görüb cəza verənsən.

O yerdə ki, səs çıxmır Zevsin ildırımından,
O yerdə ki, qanunun çıxmır qılıncı qından,
Xitamçısı olursan ümidin, qarğışların,
Təxti-tac kölgəsində gözdən olursan nihan.
Gizlənirsən içində sən şahənə paltarın.

Tiyən qəddar zalimin gözləri qarşısında,
Cəhənnəmin alovu kimi yanır bir anda,
Ziyafət məclisində o baxır dörd yanına,
Lərzə düşür canına.

Gözlənməz zərbənə onu tapır, olsa da harda,
Yerdə, su üzərində, məbədgahda, çadırdə,
Gözdən-nəzərdən uzaq qəsrdə, ya otaqda,
Arvad-uşaq yanında, ya da isti yataqda.

Qeysərə tabe oldu o müqəddəs Rubikon,
Sarsıldı şanlı Roma, baş əydi qayda-qanun,
Lakin azadlıq sevən Brut qaldırdı üsyan.

Xəncər, tökdün onda qan.
O, Pompeyin vüqarlı mərmərini qucaraq,
Həyatı tork etdi, bax.

Odur, səs-küy, qışqırıq salır qiyamçı dəstə
Məhv olmuş azadlığın başsız meyitəi üstə.
Eybəcər qanlı murdar
Bir cəllad yüksələrək, tutdu taxt üstə qərar.
Ölümün Apostolu olan yorğun Aidə
Qurbanı barmağıla o təyin etmədəydi,

Ona köməkçi verdi o ali məhkəmə də,
Bil, ey xəncər, bir səni, bir də ki Evmenidi.

Ey azadlıq yolunda əzab çəkən qəhrəman,
Ey Zaid, eşafotda öldürüldün bir zaman.
Ancaq xeyrixahların müqəddəs səs-sədası,
O məhkum torpaq üstə qalasındır, qalası.

O sənin Almaniyana olub daimi kölgə,
Canilər qarşısında törədir min təhlükə.
Möhətşəm məzarınsa üstündə axşam-səhər
Yanır bir iti xəncər.

PEYÇƏMBƏR

Ruhumu tənqidən bir yanğıyla mən,
Sərgərdan gözirkən kimsəsiz düzdə,
Yollar ayrıcında çıxdı qəfildən,
Altıqanad mələk yolumun üstə.
Əliylə gözüme elə toxundu,
Yüngül barmaqları sanki yuxudu.
Hürkmüş bir qartalın ayıq gözütək,
Açılıb gözümdə nurlandı bəbək.
Elə ki, toxundu qulaqlarıma,
Səs-küylə doldurub çəkdi tarıma:
Aydınca eşitdim göyün səsini,
Orda mələklərin süzməyini də.
Çöldə tənəklərin titrəməsini,
Suda dənizlərin üzməyini də.
Hələ tərpənməmiş durduğum yerdən,
Əyilib ağzıma saldı əlini.
Çəkib boğazımdan çıxartdı birdən,
Günahkar dilimi, şeytan dilimi.
Ağzımın beləcə keyimiş vaxtı,
Hikmət iynəsini – ilan dilini,
Gətirib dilimin yerinə taxdı.

Sonra bir qılıncla köksümü yarıb,
 Titrək ürəyimi ordan çıxarıb,
 Yerinə köz qoydu, alışan bir köz,
 Dedi bundan belə bu ağrıya döz.
 Qaldım meyit kimi kimsəsiz düzdə,
 Tanrı dilə gəldi başımın üstə:
 Oyan, ey peyğəmbər, həm gör, həm eşit,
 Mənim istəyimlə get dolan rəşid.
 Sən ellər dolaşıb, dənizlər adla,
 Bəşər ürəyini şərinlə odla!

STANSLAR

Yaxşılıq ümidilə, şərəf ümidilə mən,
 Baxıram irəliyə, qorxutmur heç şey məni.
 Pyotrun o şanlı dövrünün ilk çağında,
 Edamlar və qiyamlar bürümüşdü ölkəni.

Lakin o, haqq işilə fəth etdi könülləri,
 Elmin güc ilə etdi adət-əxlaqı rəvşən.
 Onun nəzərlərində həmişə Dolqoruki
 Fərqlənir, seçilirdi azğın streleslərdən.

Öz ağılı, öz zəkası, öz qüdrətli əliylə
 Maarif toxumları səpdi bütün hər yana.
 O, sayqısız baxmadı doğma vətənə, elə,
 Onun gələcəyini gördü o mərd-mərdana.

O, bəzən bir dənizçi, o, bəzən bir qəhrəman,
 Bəzən dülğər, bəzən də böyük bir alim oldu.
 Taxtda aylaşməsinə baxmayaraq, hər zaman
 Özü də işçi oldu, çalışqan xadim oldu.

Əcdadınla fəxr elə, onuntək vüqarlı ol,
 Bütün işlərdə oxşa ulu babana hər an.
 Onun kimi yorulmaz, möhkəm ol, tutarlı ol,
 Qəzəbsiz ol, kinsiz ol, necə ki, olmuş baban.

QIŞ YOLU

Duman dalğaları içindən yenə,
 Yeriib özünə bir yol açır ay.
 Qəmgin tarlaların dərinliyinə
 Hərdən həzin-həzin ziya saçır ay.

Sıxıcı-yorucu qış yollarıyla,
 Çapır iti gedən üçatlı xizək.
 Yeknəsək zıncırov gəldikcə dilə,
 Dəng edir adamı cingildəyərək.

Sürücü oxuyur, səşində onun
 Nəsə, qəlbə munis xoş bir ahəng var:
 Gah döyüş səsitək nəşəli, coşqun,
 Gah ürək yandıran həzin mahnılar.

Nə bir işıltı var, nə də bir daxma,
 Tənhalıq... bir də yel sovrur qarı...
 Bütün yol uzunlu çıxır qarşıma,
 Yalnız zolaq-zolaq verət ağacları.

Sıxıntı, üzüntü... Sabahsa, yəqin
 Nina, dost yanına qayıdıb yenə
 Buxarı başında dincəlib, sənin
 Baxaram doymadan munis çöhrənə.

Saatın əqrəbi məlum qərarla,
 Gəzib dairəni çatdırar başa.
 Kənar adamları salaraq yola,
 Qalırıq səninlə gecə baş-baş.

Qəmginəm, ah Nina, yol uzun, yekrəng,
 Mürgülü sürücü susmuşdur çoxdan.
 Yenə eyni səslə cingildəyir zəng,
 Ayın çöhrəsini bürümüş duman...

SİBİRƏ

Sibir mədənləri dərinliyində,
Məğrur səbrinizi hifz eləyin siz.
Çəkdiyiniz əmək heç itməyəcək,
Ölməyəcək böyük əməlləriniz.

Fəlakətə sadıq bir bacı olan
Ümid o qaranlıq yerlərdə, inan,
Oyadacaq sizdə sevinc, şətarət,
Arzu etdiyiniz gün gələr, əlbət.

Zülmətli əngəli hey yara-yara,
Çatacaq sizlərə dostluq və sevgi,
Mənim azad səsim çatır necə ki,
Uzaq katorqada o qazmalara.

O zaman buxovlar parçalanacaq,
Zindanlar çökəcək, o zaman ancaq.
Azadlıq güləşən şən üzünüə
Və qılınc verəcək qardaşlar sizə.

ŞAİR

Şair Apollona böyük bir əsər,
Müqəddəs bir qurban verməyir hələ.
Başı qarışmışdır indiyə qədər,
Bu fani dünyanın qayğılarıyla.

Müqəddəs rübabı dillənmir onun,
Qəlbinə bir yuxu hakim olmuşdur.
Bəlkə bu puç dünya övladlarının
İçində hamıdan o daha puçdur.

Həssas qulağına ilahi bir səs,
İlahi bir səda çatınca, bu vaxt

Yuxudan oyanan bir qartal kimi
Şairin qəlbi də tez oyanacaq.

Zövqə-nəşələrə meyl yox onda,
Atmış insanların ülfət daşını.
O xalq allahının ayaq ucunda
Əyməyir, əyməyir məğrur başını.

Qəlbi təlatümlər, səslərlə dolu
Gör necə də qaçır... vəhşitək yenə.
Geniş meşələrə uzanır yolu,
Qaçır sahillərin sərinliyində.

QAFQAZ

Qafqaz altındadır, ən müdhiş olan zirvədə mən,
Tutmuşam tək uçurum qarlı dağ üstündə qərar.
Qaraquş uçmağa qalxarsa uzaq bir təpədən,
Nə qədər yüksək uçarsa, yenə dövrəmdə uçar.
Buradan mən görürəm çeşmələri qaynamada,
Şübhəli, qorxulu uçqunları ilk oynamada.

Burda, məndən aşağı, göydə bulud oynaqqlar,
Arasından buludun dağda su qaynar, çağlar.
Görünür onların altında böyük qar qayalar
Onun altında zəifcə, qurumuş kol-kos var.
Daha ondan aşağı rəngi yaşıl ormanlar,
Orda quşlar ötər, ətrafı gəzər ceyranlar.

Sığınıb dağda tikilmiş komaya insanlar,
Dırmaşır sərt qayalar üzrə bütün heyvanlar.
Yüüyür dağ aşağı orda çoban da dərəyə,
Necə məftun olur insan bu gözəl mənzərəyə.
Orda kim, daim Araqva çayı qəltan-qəltan,
Çarparaq kölgəli sahillərə eylər cərəyan.
Dar keçid içrə fəqir atlı da pünhan görünür,
Orda şiddətlə Terek nəhri xuruşan görünür.

Oynayır, cəng eləyir dar qayalarla döyüşür,
Acımış, dalgaları, daşları çeynər, ötüşür.
Təmə görmüş qəfəsi-ahən içindən san şir
Çirpınır, görmüş edir sahili guya gəmirir.
Leyk, əfsus! Nə var təmə onunçun, nə sürür,
Onu müdhiş qayalar hər iki yandan da sıxır.

* * *

Mən sizi sevirdim: bəlkə məhəbbət,
Tamam sönməmişdir könlümdə hələ.
Qoy eşqim verməsin sizə əziyyət,
Kədərli olmayın bircə an belə.

Ümidsiz sevirdim sizi sakitcə,
Didirdi ruhumu qısqıncılıq, tələş.
Mən sizi sevirdim səmimi, incə,
Beləcə sevəydi başqası da kaş.

QUSAR

Atı qaşovlayıb sildi tərtəmiz,
Sonra mırıldadı o, qəzəbindən.
Düşmənlərin ruhu, qüvvətiylə, bax
Bu məlun otağa gəlib çıxdım mən.

Elə bil türklərin atışmasından,
Qorunub burada saxlanam görək,
Sulu yeməkləri güclə verirlər,
Gətirmə ağlına isti bir xörək.

Burda ev ağası səni bir vəhşi
Bilərək boylanır... xanımı fəqət...
Aldadıb qapıdan çıxara bilməz,
Nə qamçının gücü, nə də ki, şöhrət.

Kiyev heyf deyil?! Qəşəng diyardır!
Ləzzətli xörəklə dolur ağızlar.
Nə qədər istəsən şərablardan iç!
Hələ nə qəşəngdir ordakı qızlar!

Ona, yalnız ona, heyifslənmə,
Canını versən də o qaraqaşa.
Ancaq bircə şeyi xoşuma gəlmir...
Lütf et, o nə şeydir? Bizi sal başa.

Uzun bıqlarını eşib başladı:
– Söyləyim, tutmasın qoy qəzəbiniz.
Eşit, oğlan! Bəlkə qorxaq deyilsən,
Axmaqşan... Bilirik hər bir şeyi biz.

Qulaq as, Dneprin bir kənarında,
Durmuşdu polkumuz. Çox mehriban bir
Xanımın var idi... Ölmüşdü əri,
Ay oğlan, dediyim sözə ver fikir!

Yaxşı həmdəm oldum o xanımla mən,
Dost idik, görünin xoşu gəlirdi.
Söysəm də, döysəm də mənim Marusyam,
Nə söz qaytarardı, nə kin bilərdi...

İçib sərxoş olsam, yatırır məni,
Mənim xumarıma edərdi çara.
Əgər göz vurarsam: kirvə hardasan?!
Sözüməndən çıxmazdı o şux mehpara.

Daha nəydi bizim fikri-zikrimiz?
Yaşa bu nemətlə, yaşa mehriban!
Tərs kimi başladım mən qısqanmağa,
Deyəsən yolumu çaşdırdı düşman.

Ağlıma gəldi ki, mənim Marusyam,
Xoruz banlamadan durur kiminçün?

Şuluqluq etməyə başlayır deyən...
Hara hiyləgörlə o gedir? Neçin?

Bu zaman başladım onu güdməyə,
Bir dəfə gözümü qıyıb uzandım.
(Tənha zindandan da qaraydı gecə,
Bayır küləkliydə, bayır borandı.)

Birdən nə görürəm? Şıltaq arvadım,
Sobanın üstündən düşür aşağı.
Əvvəlcə gözücü yoxlayır məni,
Sonra da üfürür odu, ocağı.

Soyunub lüt olur lap dırnağadək,
Sonra da üç dəfə içir şüşədən.
Birdən süpürgəyə atlanıb minir,
Soba borusuyla yox olur həməni.

Ehey! O dəqiqə mən başa düşdüm,
Mənim gözəl yarım bir sehrəkardır.
Dayan, göyərçinim! Düşdüm sobadan,
Nə gördüm? Gördüm ki, bir şüşə vardır.

İylədim! Nə turşdur? Nə axmaq şeydir?
Tökdüm döşəməyə: bu nədir belə?
Sıçratdım maşaya, sonra ləyonə...
Cumdular sobaya! Düşdüm əngələ...

Pişik mürgüleyir sandal altında:
Şüşədən bir azca tökdüm üstünə.
Atılıb fınxırdı! Dedim ki, rədd ol!
Pişik də sobaya soxuldu yenə.

Hər güncə çilədim həməni şüşədən,
Qarşıma nə çıxdı çilədim bir-bir
Küpəyə, masaya və stullara...
Gördüm ki, hamısı sobaya girir.

Baho! Bu nə işdir? Dedim özümə,
Şüşəni dibədek mən içəm görək.
İçdim bir nəfəsə inan-inanma,
Ucaldım yuxarı bir quş tükütək.

Sürətlə uçuram, uçuram, uçur...
Bilmirəm gedirəm nə tərəflərə.
Sağdan! Bağırırım mən ulduzlara,
Sonra birdən-birə düşürəm yerə,

Görürəm ki, dağdır, həmin bu dağda,
Qazanlar qaynayır, kefdədir hamı.
Gülüb oynayırlar... nişanlayırlar
Burda bir cuhudla bir qurbağanı.

Tüpdürdüm, ağzıma bir söz də gəldi...
Gördüm Marusyadır – gəlir arvadım,
– Evə! Kim çağırırdı səni buraya?
Bax, səni yeyərlər! – Lakin qorxmadım:

– Evə? Əcəb işdir! Tanımıram heç
Gəldiyim yolları! – Bəsdir, ay qəmiş!
Gəl, min bu maşaya köhlən at kimi,
Tez rədd ol buradan! Lənətə gəlmiş.

– Nə? Maşaya minim?.. Mən... Mən... Süvar
Mən minim maşaya? Nə axmaqsan sən!
Yoxsa düşmənlərin əlinə keçdin?
Yoxsa ki əzəldən ikiüzlüsən?

Atımı! – Ay axmaq al bu da atın!
Doğrudan gördüyüm köhlən atdı bu!
Əsir dırnağıyla yeri, oddur, od!
Əymişdir boynunu şəkdir quyruğu.

Min! – Dərhal atılıb mindim bu ata,
Yüyəni yoxdur ki! Bəs yüyən hanı?

At məni apardı dərhal uçaraq,
Gördüm mənzilimdir sobanın yanı.

Hər şey yerindədir, mən özüm isə
Bir ata minmişəm. Altımdakı at
At deyil, evdəki taxta kürsüdür;
Bax, bu cürə şeylər olur bəzi vaxt.

Uzun bıqlarını eşərkək dedi:
– Sınmasın qoy bundan sizin xətriniz.
Sən igid olsan da, axmaqsan, oğlan!
Bu cürə şeyləri çox görmüşük biz.

* * *

Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi
Hər yanı qaplayan kələ-kötür qar.
Üçatlım bərk çapır ay işığında,
Uzanır yanları dirəkli yollar.

Oxu! Bu yollarda mən darıxarkən,
Zülmətlər içində xoş gəlir səsin.
Nəşələr gətirir mənim qəlbimə,
İgidlik mahnısı, mərdlik nəğməsi.

Oxu, ey sürücü! Dinləyim səni,
Dinləsin səsinə bu qızğın ürək.
Nə qədər soyuqdur ayın işığı,
Nə qədər dərdlidir ulayan külək...

Oxu: Ey çırağım. Ey çıraqcığım,
De, nəçin solğundur sənin işığın?

QIŞ AXŞAMI

Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,
Gah ulayır vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi;
Gah tərpəlib həsir damın
Həsirini düyür yelə;
Gah da olub yol adamı,
Pəncərəni döyür elə...

Nuhdanqalma komamızsa
Həm məhzundu, həm qaranlıq.
Gözüm nənə, nə susmusan
Ayaq üstə yazıq-yazıq?
Usandırır, yorub nədi,
Səni tufan uğultusu?
Yoxsa elə mürgüledir
Öz cəhrənin cığlıtsı?

Gətir içək, görüm, qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh.
Qürbət eldə ömür sürən
Quşcuğazdan oxu mənə:
Səhər-səhər su gətirən
Qızcuğazdan oxu mənə.
Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,
Gah ulayır, vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi.
Gətir içək, gözüm qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh!

ŞAIR VƏ GÜRUH

Çılğın rübabımı səsləndirərək,
Çalib-çağırırdı ilhamlı şair.
O, nəğmə oxuyur, o, söz söyləyir,
Avam camaat da onu dinləyir,
Qanmayır, bu hənək nəyinə görək.

Bezilib deyindir kütbeyin kütlə:
Niyə boğazına güc verir belə?
Niyə gur səsilə haray qoparır,
Haraya bizləri çəkib aparır?
Nədən dinqıldadır? Nə təlqin edir?
Çağlayan, dağlayan bu şərqi nədir?
Bu nə tamaşadır, bu nə möcüzə?
Qanadlı yel kimi uçar harayı,
Elə yel də kimi uçar havayı,
Onun qoşmasından nə xeyir bizə?

Şair

Sus, ey dilbilməz, qanmaz zəhərat,
Həzərat deyilsən, sən bir həşərat!
Ürək bulandırır azğın üsyanım,
Appolon bütününü görüb danırsan,
Çəkiylə ölçürsən, mərmər sanırsan,
O heykəl Tanrının təcəssümüdür.
Xörək bişirdiyin bir dəmir qazan
Ondan sərfəlidir sənincün, inan,
Sənin qanacağın, meyarin budur.

Güruh

Əgər sən fələyin rəsulsansa,
İlahi bir alın yazısısansa,
Bizlərə həsr elə istedadını,
Döndər haqq yoluna camaatını.

Məkrli, ağciyər, xırsız olsa da,
Həyasız, nəşükür, arsız olsa da,
Daşqəlbli, əzəzil, xədimik, nəyik,
Böhtançı, yalançı, abdal, köləyik.
Batsaq da gözündə min bir günaha,
Bəndəyə sərf elə məhəbbətini,
Bizdən əsirgəmə nəsihətini,
Dinləyib tapınacaq doğruya, haqqa.

Şair

Dağılın başımdan! Dinc nəğməkarım
Sizinlə baş tutmaz sövdələşməsi!
Pozğunluq içində daşlaşıb qalın,
Sizi dirçəldəmməz rübabın səsi!
Ürək bulandırır qara üzünüz,
Əzəldən nə qoyub nə götürdünüz.
Başınız havalı, işiniz qandır,
Sizinki qamçıdır, ya da zindandır...
Bəsiniz deyilmi sərsəm kölələr?
Baxın, küçələrdən hər axşam, səhər
Zirzibil yığırlar, – faydalı işdir!
Bəs kimdir süpürən? Olarmı ki, bir
Kahin ibadəti təxirə sala,
Əlinə süpürgə, xəkəndaz ala?
Nə xırda qayğılar, nə cılız tamah,
Nə dava, nə asmaq, nə kəsmək üçün,
Dünyaya gəlmişik ilhamla yanmaq,
Şirin tərənələr bəsləmək üçün.

MƏNİM ŞƏCƏRƏM

Bir çədən həyasız cızmaqaraçı,
Mənə rişxənd ilə zadəgan deyir.
Onların gülüşü acıdır, acı,
Gör nə üyüdürlər, başıma xeyir!
Mən zabıt deyiləm, nə də assessor,
Nə şanlı-nişanlı zadəganam mən.
Nə akademikəm, nə də professor,
Sadəcə rusyalı bir meşşanam mən.

Bilirəm, dəyişir zamanın nırxı,
Sözüm yox, danmıram, düzü, bu halı.
Təzədən kübarlar göyərüb axı.
Təzə olduqca da artır sanbalı.
Qartımış soyların bir parçasıyam,
(Həm də, təəssüf ki, tək mən deyiləm).
Qədim boyarların kötükəsiyəm,
A qardaş, ağzımda meşşan deyirəm.

Babam yağlı yuxa satan olmayıb,
İmtiyaz almayıır çar sapoqundan.
Saraydan çağırın-çalan olmayıb,
Knyaza dönməyib xaxolluğundan.
Kırşanlı Avstrya leşkərlərindən,
Qaçaq düşənlərdən olmayıb dədəm.
Bəs indi kiməm mən, kimlərdənəm mən?
Şükr Tanrıya ki, meşşan bəndəyəm.
Nevski dövründə əcdadım Raca
Döyüşdə qoruyub yurdu, məzhəbi.
Bizlərdən yan keçib, soyum artınca,
Dördüncü İvanın yaman qəzəbi.
Puşkinlər çarlarla təmasda olub,
Polyaklar qalmaqla salanda yenə,
Neçəsi qeyrətli sərbaz da olub,
Mininlə vuruşub çiyin-çiyinə.

Fitnə-fəsadlara, od-alovlara,
Hərfi tufanlara sədd çəkiləndə,
Xalqın fərmanı ilə Romanovlara,
Taxt-tacı tapşırmaq qət ediləndə,
Biz də qol qoymuşuq həmin qərara.
Sonra çar Mixail sayıbdır bizi.
Vaxt vardı, yaxından tacidarlara,
Vaxt vardı... amma mən meşşanam, düzü.

Dikbaşlıq bizləri güdaza verdi.
Tərslikdə soyuna çəkən əcdadım
Birinci Pyotrla yola getmədi,
Odur ki, asıldı həməən əcdadım.
Onun aqibəti dərs olsun bizə,
Yakov Dolqoruki baxırdı sözə,
Odur ki, knyazın rahatdır cəddi.

Peterqof qiyamı başlayan zaman
Babam, Minix kimi, möhkəm dayandı.
Üçüncü Pyotra dönük çıxmıdan,
Onun süqutunu pislədi, dandı.
O vaxt Orlovların qoltuğu şişdi,
Babamı saldırlar qalaya, dama.
İnadkar soyumun işi ilişdi,
Meşşanlıq yazıldı mənim adıma.
Bir qalaq möhürlü, gerbli fərmanı,
Gizlədib keçmiş soraqlamadım.
Rəm etdim çağlayan qan yaddaşımı,
Təzə kübarlara bel bağlamadım.
Bir savad əhliyəm, əlimdə qələm,
Sadəcə Puşkinəm, Musinsiz-zadsız.
Nə varlı, nə saray əyanı, yalnız
Meşşanam. Həm nəyəm, özüm özüməm.

YEVGENİ VASİLYEVİÇ BARATINSKI

(1800-1844)

* * *

İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm,
Amma dövrənimi sürürəm, nə qəm!
Varlığım kiməsə xoşdur, bilirəm
Həyata bir yeni nəsil gələcək;
O, mənim şerimdən ilham alacaq,
Bəlkə ruhumuz da sirdaş olacaq?!
Və indi özümə dost tapdığım tək,
Bir vaxt oxucumla bəxtim güləcəkdir.

FYODOR İVANOVIÇ TYÜTÇEV

(1803-1873)

SON MƏHƏBBƏT

Yaşımız ötsə də sevgimiz mətin,
Ən zərif duyğudur, ən dərin inanc!
Ey qürub çağının, son məhəbbətin
Vida işıqları, parla, şəfqət saç!

Kölgədən don geydi göylərin tağı,
Şəfəqlər bəzədi tək günbatanı.
Tələsmə, tələsmə, axşamqabağı,
Rəhm et, bizimlə qal, gözəllik anı.

Donsun asta-asta damarlarda qan,
Təki tərək etməsin qəlbi zəriflik...
Sən ey son məhəbbət, sən ey son məkan,
Sən həm səadətsən, həm çarəsizlik.

* * *

Nə qədər ağırdır son an –
Ağıl aciz, fikir duman,
Ölüm əzab, ölüm vəhşət,
Qəlb yanğısı daha dəhşət.
Gör puç olur ölür nələr:
Ən sevimli xatirələr.

BAHAR SULARI

(tərcümə-allegro)

Ağarsa da çöllərdə qar,
Yaz deyə hay salır sular;
Lal sahilə oyan deyir,
Coşur, bərq vurur, söyləyir...

Səsi göylərə yüksəlir:
Bahar gəlir, bahar gəlir!
Müjdə gətirdik bahardan,
Göndərdi bizi qabaqdan!

Bahar gəlir, bahar gəlir!
Dalınca yola düzəlir
Dilində şən nəğmələri
Sakit, ilq may günləri.

* * *

Rusiya ağılla duyula bilməz,
Ümumi arşınla ölçüb-biçilməz.
Onun ayrıca bir özəlliyi var,
Rusiyaya yalnız inanmaq olar.

MİXAİL YURYEVİÇ LERMONTOV

(1814-1841)

* * *

Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm,
Mən hələ məchulam, kül altda közəm.
Olsam da onuntək cəlayi-vətən,
Xalis rus ürəkli didərginəm mən.
Çox az yaradacaq aqlım dünyada,
Erkən alışmışam, erkən də sönəm.
Sınıq ümidlərlə yüklənib yatan
Bir ümman uyudub bu odlu sinəm.
Sən ey tutqun ümman, o sirlərini
Kim aşkar eləyər, kim öyrənər bəs?
Kim açar kütləyə fikirlərini?
Özümmü? Allahımı? Yoxsa ki, heç kəs!

YELKƏN

Ağarır bir tənha yelkən
Dənizin mavi çonində!..
Nə axtarır uzaq eldə?
Nə itirib Vətənində?

Dalğa qopub, yel əsdimi
Dor əyilir – himə bənddir.
Əfsus, onun nə gəzdiiyi,
Nə qaçdığı səadətdir!

Altı mavi şırnaq üzür,
Üstə qızıl, zər şüalar.
Havalanıb tufan gəzir,
Guya onda rahatlıq var!

1832

VƏTƏN

Mən sevirəm yurdumu acəb, qərribə hisslə!
Yenə bilməz bu eşqi ağlım, fikrim, düşüncəm.
Xəyalımı yerindən tərpədənəm bir cə dem
Nə qanlar bahasına qazanılan bir şöhrət,
Nə güvənli bir dinclik, nə güvənli sükunət,
Nə də uzaq keçmişin söylədiyi rəvayət.
Amma niyə sevirəm, heç özüm də bilmirəm,
Mən onun çöllərində səssizliyi, sərinliyi,
Sonsuz meşələrinin yamyaşıl ləngərini;
Sevirəm çaylarını dənizlək coşan vədə,
Torpaq yolda araba dördnala qoşan vədə
Xoşum gəlir ki, hərdən
Gecənin zülmətini sakit nəzərlə yaram,
Titrək işığı gələn açıq pəncərələrdə
Məhzun kəndlər boyunca qonaq yeri axtaram,
Sevirəm kövsənlərin tütümlü nubarını,
Gecə çöllərdə qalan araba qatarını.
Təpə üstə zəmidə ağaran cüt qayını
Görən kimi deyirəm: taylı tapıb tayını!
Çoxuna yad fərəhlə,
Sevinc dolu ürəklə
Seyr edirəm xırmanı,
Pəncərəsi naxışlı, damı külək-komanı.
Bayram günlərində, düşəndə şanlı axşam,
Hazıram bütün gecə durub kənardan baxam
Hay-küylü, tappılı, fişqırıqlı rəqsə mən,
Deyinə bir yanda da sərxoş mujiklər hərdən.

BORODİNO

– Şahidi olmusan, söylə bir, əmi,
Alışan Moskva müftə yerəmi
Keçdi firəngə?
Deyirlər döyüşlər olub ki, axı
Hələ də unutmur Vətən torpağı
Borodino günü çəkilən dağı!
Heyrət o cəngə!

– Bəli, orlar vardı – hər biri bir nəfər,
Onların yanında, deyim müxtəsər,
Sizlər hədərsiz!
Di gəl ki, bəd oldu tale qisməti,
Çoxları döyüşdən geri dönmədi...
Onlar Moskvanı verməzdə qəti
Qəza-qədersiz!

Susub çəkildikcə biz xeyli müddət,
Qocalar qəlbində kükrədi hiddət
Umu-küsüylə:
İsti komayamı dönürük geri?
Bəyəm ordumuzun komandirləri
Yırta bilməzdimi yad mundirləri
Rus süngüsüylə?

Axır gəlib çatdıq bir düzəngəyə,
Nə qədər istəsən cövlan et daha!
Qazıldı səngər!

Gecə qulağımız darı dəlirdi!
Elə ki, top-tüfəng, meşə bələrdi,
Gördük səhər-səhər bəri gəlirdi
Müsyö firənglər.

Topun lüləsini doldurub bu dəm,
Dedim dostlarımı qonaq eyləyəm!

Dayan bir, aşna!
Daha hücum vaxtı neynirdim fəndi,
Biz ki, yıxmalyıydıq bərəni, bəndi.

Axı and yerimiz ana Vətəndi! –
Qurban daşına!

İki gün atışdıq biz ordan-burdan,
Nə çıxar mənasız atışmalardan?

Gözlədik fürsət.
Bürüdü hər yanı söhbət, vicvə:
Vaxtdı, yağları tutaq karteçə!
Döyüş meydanına üçüncü gecə
Çökdü bir zülmət.

İstədim uzanıb alım mürgümü,
Nəşəli firənglər səhərə kimi

Bör-bör böyürdü.
Amma sakit idi bizim düşərgə:
Kimi əl gəzdirir papağa, borkə,
Kimi bığ çeynəyib hirsilə birgə
Süngü döyürdü.

Göylər avazıyıb dan ağaranda
Cərgələr tərpaşib dindi hər yanda
Hay verə-verə.

İgid polkovniki qoy salım yada,
Çara nökr idi, əsgərə – ata!
Hayıf, bir qılınca gedərək bada,
Sərildi yerə.

Gözünü bərəldib dilləndi birdən:
Uşaqlar! Moskva biz duran yerdən
Uzaq ha deyil!

Ölən qardaşlartək biz də həyatda
Qoyaq başımızı Moskva altı...
Bəli, sadıq qalıb o əhdə, anda
Getdi bir nəsil.

Haman o bəd günü tüstü içində
Firənglər buludtək gəlib keçəndə
Bizim səngərə,
Sənəsi nişanlı lovğa ulanlar,

Papağı atquyruq boz draqlar
Sel kimi axışıb gəldi o ki, var,
Gəldi bu yerə.

Sizə göstərməsin heç pərvərdigar!
Tüstüdə, dumanda odlar, alovlar
Yaxdı yağını.
Karteç vızıldadı, qılnc oynadı,
Süngü saplamaqdan qollar doymadı.
Güllə şütüməyə yer də qoymadı
Meyit yıgını.

Yadlar əlbəyaxa rus döyüşünün
Dadını yamanca daddılar o gün,
Bələnib qana.
Bizim sinəmiztək titrədi torpaq,
Cəsədlər, cəmdəklər qalandı dağ-dağ
Topların səsi də haray salaraq
Gəldi tüğyana.

Havalar qaralıb qovuşanda şər,
Hazırca dayandıq yeni döyüşə –
Dözüb əzaba...

Biz elə çaldıq ki, barabanları –
Geriye oturtduq basurmanları.
Sonra önləri, sağ qalanları
Aldıq hesaba.

Bəli, bizim nəsil özge nəsilə,
Sizin bu süstlərin tayı deyildi.
Sizlər hədərsiz.

Bəd oldu onların tale qisməti
Çoxları döyüşdən geri dönmədi.
Onlar Moskvanı verməzdi qəti
Qəza-qədərsiz.

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

Öldü böyük şair Qeyroti həssas –
Ömrü şəhid oldu şayeli şərə,
Sinədə qurğusun, ürəkdə qisas
Əyilməz başını əydi son kərə!..
Xırda təhqirlərin ağır daşına
Dözmədi Şairin köksündə ürək.
Kübar aləmində o, təkbəşinə
Rədd edib rəyləri həmişəkitək...
Axır öldürüldü!.. Daha nə lazım
Gərəksiz təriflər, boş hönkürtülər
Qurtarın haqq deyənin miskin avazı,
Hökmünü bitirib qəzavü qədr!
Sizlər deyildimi elə qərəzlə
Ötkəm bir talantı perikləyənlər?
Sizlər deyildimi zövqü həvəslə
O gizli yangını körükləyənlər?
Nə olar? Əylənin... Gülün bir daha,
Bitdi əzablarla sonuncu cəngi:
Söndü çıraq kimi munis bir düha,
Soldu təntənəli zəfər çələngi.

Mərhumun qatili laqəyd, zirəng,
Zərbəsi amansız oldu yamanca:
Aramla vurarmış duyğusuz ürək,
Zərrəcə əsmədi əldə tapança.
Bu nə möcüzədir?.. Tale göndərib,
Baxmayıb yurdunun soyu-sovuna,
Başlayıb – necə ki, yüzlərcə qərīb –
Səadət ovuna, rütbə ovuna,
Gülüb, layiq bilib sonsuz nifrətə
Yabançı adət, dili o qansız;
Acıya bilməyib bizim şöhrətə,
Anlaya bilməyib qan tökən vədə
Nəyə əl qaldırdı belə amansız!..

Şair öldürüldü – amansız, nahaq –
Böyük bir ilhamla özü vəsf edən;
Özütək qısqanclıq badına gedən
O məchul, o əziz nəğməkar sayaq
Onu da qoynuna apardı torpaq.

Niyə o pak dostlardan ayrı düşüb bihudə,
Ayaq açdı bu paxıl, bu xəfəli mühitə
Azad, alovlu qəlbi gündə sinan, qanayan?
Niyə əl verdi belə böhtançı rəzillərə,
Niyə inandı, görün, yağlı, ipək dillərə
O uşaq vaxtlarından adamları tanıyan?

Çələngini götürüb, təzəsinə hördülər,
Bir dəfnəli göyəmi alını üstə sərdilər;

Amma pünhan tikanlar
Onun şanlı alnına ağı süzdü o ki var.
Zəhərləndi anbaan

O təlxək cahillərin hiyləli pıçıçımdan.
O, öldü – qisas eşqi qaynasa da qanında,
Aldanmış ümidlərin təəssüfü canında.

Susdu şaqraq nəğməkar
Qalxıb oxumaz bir də;
Kip qapandı dodaqlar
Ensiz, kəsif qəbirdə.

Siz ey rəzilliyə əyilənlərin
Dikbaş xələfləri, məğrur əyanlar,
Tale qırmancıyla döyülənləri
Kölə dabaniyla tapdalayanlar!
O ac gözləriniz niyə doymadı,
Ey taxt ətrafına daraşan yığın;
Sizsiniz qatili, əzəl cəlladı
Dühanın, Şöhrətin və Azadlığın!
Sizlərə pərdədir qanun cahanda,
Susur qarşınızda haqq da, divan da...
Ey pozğun əxlaqa sirdaş olanlar,

Bilin, tanrının da öz divanı var;
Görüb qabaqcadan fikri, əməli,
Ona yetməyəcək altunun əli!
Onda bir ağızdan sizin hamınız
Nahaq söysəniz də o haqq qanunu,
Yuya bilməyəcək qara qanınız
Təptəzə, dupduru Şair qanını!

1837

ŞAİR

Saf, qızılı naxışıyla par-par yanır xəncərim –
Qüsurlar bilməz etibarlı yarağım;
Saf poladı – dəyanətin sirli, mübhəm səngəri,
Cəng-cidallı Şərqi miras soracağı.

İllər boyu gərək olub dağlar gəzən atlıya,
Qulluq üçün haqq davası döyməyib;
Çalın-çarpaz dağlar çəkib neçə qəlbi odluya,
Biçib-töküb neçə zireh köynəyi.

Quldan artıb boyun əyib yiyəsinin sözünə,
Cigildəyib – götürməyib qarğıışı.
O günlərdə yad bəzəktək ar bilibdir özünə
Üstündəki zərif, zəngin naxışı.

Terek çayın o tayında tapıb onu bir kazak,
Saplayıbmiş bir ağacın köksünə,
Sonralarsa gizlədilib, saxlanılıb o yasaq
Bir erməni dükanında bir sənə.

Gəlib indi ayrı düşüb, qın hardadı, o harda;
Qalıb döyüş dostundan da xəbərsiz.
Qiymətli bir oyunaqçək par-par yanır divarda –
Yanır, heyhat, şərəfsizcə, xətersiz!

Unudublar vaxtlı-vaxtlı qayğısına qalmaq;
Yoxdu daha oxşayanı, siləni,
Tiyəsinə nəqş olunmuş yazıları sübh çağı
Bir sövq ilə oxuyan, biləni.

Şair, sən də xumarlanıb əsrimizin nazına,
İtirmisən məqsədini, qayəni.
Dəyişmişən öz hökmünü sən mənəbə, qızıla,
Adamları valeh edən sayəni.

Bir zamanlar hay düzümlü sözlərinin qüdrəti
İgidləri döyüşlərə kükrədib.
Gərək idin camaata məclislərdə çıxartək
Gərək idin azan vaxtı buxurtək.

Şeyrlərin başlar üstə bir ruh kimi, tən kimi
Olub nəcib fikirlərin sədası,
Səslənərdi hündür vəçə qülləsində zəng kimi
Hər gələndə el bayramı, el yası.

Adi dilin, məğrur dilin nəşəmizi edib tən,
Göz oxşayır parıltılar, yalanlar;
Qoca dünya öyrəşib ki, bir qartımsı sifəttək
Qırıqları örtə ənnik-kirşanlar...

Bir də haçan oyanarsan, həcvə məruz peyğəmbər!
Dur, xəbər tut qisas adlı qanundan.
Təhqirlərdən qızıl qında pas bağlamış bir xəncər
Yoxsa heç vaxt çıxmıyacaq qimindən?

1838

Ey göylü buludlar, əbədi səyyahlar!
Mirvari qatarla səmada uçursuz;
Elə bil sizi də teyləyən, qovan var,
Sevgili şimaldan cənuba qaçırsız.

Kim qovur sizləri: taleyin hökmümü?
Gizli bir həsədmə? Açıq bir qərəzmi?
Pərişan səfiniz cinayət yüklümü?
Ya dostlar böhtanı zəhərli mərəzmi?

Könlümüz yabançı: sevgiyə, əzaba.
Bezdirib sizləri bəhərsiz tarlalar.
Daima soyuqsuz, azadsız, əcəba!
Nə sizin yurdunuz, nə sizi qovan var.

Bakı, 1930

GÖRÜŞ

1

Aşılmaz dağlar aşıb
Axşam günəşi söndü,
Çağlar çeşmə şırhaşır
Qaranlığa büründü;
Bağlar yaşıl biçimdə
Ətirləndi bir ucdan,
Tiflis sükut içində,
Dərədə tüstü, duman.
Göy üzündə səfərbər
Bəd yuxular qabarı,
Enib, dayə mələklər
Söylədir uşaqları.

2

Köhnə qala dalında,
Tutqun təpə yanında,
Çinar altı, sərinə
Xalıda əyləşərək
Düşünürəm dərindən:
Bu yuxudu, ya gerçək?
Doğrudanmı burda sən
Mənə görüş vermisən?
Eşqin bu dadlı dəmi
Həsret yaxır sinəmi;
Səni gözlər, mələyim,
Arzum, eşqim, diləyim.

3

Körpü üstə şölələr
Nurda halay vurublar,
Qara, sivri qüllələr
Keşikçitək durublar;
Cüt-cüt çıxır hamandan
Gürcü qadınlar elə
Qaçıb gedir durmadan
Ürkək addımlar ilə.
Elə bil bəyaz oda
Çulğayıb boş küçəni,
Amma uzun çadradə
Tanımaq olmur səni!

4

Yastı görünür üzdən
O uzaqda damınız,
Asılıb Kürün üstə
Eviniz, artırmanız;
Gün qızanda sığnar
Kürün sərin suyuna.

Sarıntı sarmaşıqlar
Evinizin boyuna
Uca palıd dalından
Görünür pəncərəniniz,
Ordakı tənha şamdan
Görünmür ancaq bir iz!

5

Gözləyirəm haçaqdan,
Həsət yıxıb halımı.
Doğrayıram acıqdan
Xəncərimlə xalını;
Hey baxıram həsrətlə
Yoluna göz dikərək.
Şərq tərəfdən möhnətlə
Əsir soyuq bir külək.
Bürüyüb zirvələri
Al örpəkli dumanlar,
Tərk eləyib şəhəri,
Yola çıxır karvanlar.

6

Gözüm! Yaşı dayandır!
Könlüm! Sən də alış, yan!
Daha mənə əyandır
Xəyanətin, ey ilan!
Mənə əyandı tamam
Nədən ovunub belə,
Tatar balası axşam
Dönmüşdü atlı yelə!
Cavan köhlən atında
Çaylaq küçə boyunca
O çapdıqca atan da
Fərəhlənir doyunca.

7

Götürüb tufəngimi,
Aşaram doqqazı mən,
Girəvə düşən kimi
Qayada gizlənibən,
Tufəngin lüləsini
Tuşlaram tozlu yola.
Niyə döyündü sinəm,
Bu gələn tatar mı ola?
Bir çökəyə sinib mən
Səmtinə çöndüm yolun...
Tappılı gəlir deyən...
Aha! Sənsənmi, mөлun!

QAFQAZ

Ömrün ertə çağı mənə bu fələk
Ey cənub dağları, saldısa pərən,
Unutmaz sizləri birçə yol görən;
Yurdumun şipşirin nəğmələritək
Sevirəm Qafqazı mən.

İtirib anamı lap körpəlikdə
Çöldə qürub çağı sanıram hərdən,
Səsini əks edir dağlar o yerdən;
Könlüm həyan tapır qayalı dikdə;
Sevirəm Qafqazı mən.

Ötən xoş günlərim sovuşdu yeltək,
Beş ilim çay kimi axdı dərədən.
İlahi gözləri sizdə görəndən
Çırpınır hələ də sinəmdə ürək:
Sevirəm Qafqazı mən.

YAKOV PETROVIÇ POLONSKI

(1819-1898)

SƏTTAR

Səttar! Səttar! Nağaraya, çianura qoşularaq,
Yalvardıqca, inlədikcə, ağıladıqca cılğın-çılğın,
Boğazında qaynar səsin, titrək səsin, fəryadın bax,
Xəncər kimi yaralayır, ürəyimə salır yangın.

Bilmirəm nə oxuyursan, baş açmıram sözlərindən,
Körpəlikdən alışımsam mən başqa bir musiqiyə.
Bütün gecə oxuyursan bir daxmanın içində sən,
Tiflis tamam yuxudadır, sükut enib yerə, göyə...
Sanki xəstə qardaşımdır şərqdən çəkir haray, fəğan,
Mənə danlaq göndərir o sənin alovlu ağzından.

Bilmirəm nə oxuyursan, sən bəlkə də öz eşqindən,
Alovlanan kərəmlərin sevgisindən danışsın.
Bəlkə islam qılıncının qarşısında zağ-zağ oşən,
Külələri xatırlayır, intiqamla alışsın.
Oxuyursan bəlkə elə o günləri düşünərək...
Mən, bilmirəm, ün çəkirsən, artıq mənə söz nə görək!..

Sankt-Peterburq, 1885

TATAR QIZI

Xəfif bahar yeli ləpələndirən
Çəltik zəmisini seyr edərək mən.
Çəkmişəm atımı bir kölgəliyə,
Bürküdən yolçunun quruyur ağzı...
Kimsəsiz cığırla bir tatar qızı
Yollanır dərədən su gətirməyə.
Odur, gəlib çatır çay kənarına,
Daş körpü üstündə durub o sona,
Güyümü çiyindən endirir orda.
Düzəldib özünü o ağır-ağır,
Ürkək gözlərini qıyaraq baxır
Ki, bəlkə kişi var o aralarda.
Narahatlıq yağın gözlərə bir bax,
Bir bax, alovlanıb yanır al yanaq,
Öpür yanaqları cüt qara birçək.
Aman, Allah, aman! Bu yer üzündə,
Bu ucsuz-bucaqsız çölün düzündə,
Hələ görməmişəm belə bir çiçək.
Cəld bir hərəkətlə o çöl çiçəyi
Üzünə çəkərək zərif ləçəyi,
Bir anda görünməz etdi özünü.
Sonra sarmış kimi qəlbini həycan,
Yapışb güyümün tutacağından,
Məndən yan tərəfə tutdu üzünü.
Ciddidir bu yerdə ənənə-adət,
Amma yağdırsam da adətə lənət,
Şənimə ar gəlir qaydanı pozmaq.
(Ədəbli göstərim deyə özümü)
Tozlu papağımla örtüb üzümü,
Ordan öz atımı sürürəm bayaq.
Lakin çevrilərək mən ixtiyarsız,
Baxdım ki, arxamca gülür həmin qız,
Mən də gülümsədim istər-istəməz.
Mən o kələkbaza qalmışdım heyran,
Sanki bu gülüşlər deyirdi: oğlan,
Bizi bu arada pusmayır heç kəs.

AFANASI AFANASYEVİÇ FET

(1820-1892)

* * *

Sənə gətirdim salamlar,
Ərz edirəm ki, günəş qalxdı.
Oynadı qaynar şüalar,
Yarpaqların güldü baxtı.

Ərz edirəm ki, yaz meşəsi
Oyanıbdır hər budaqda.
Quşcuğazın silkinməsi,
Və yaz dolu yağılarda.

Ərz edirəm ki, gəldim yenə
Dünənkitək, tam istəklə.
İstərəm ömrümü sənə
Həsr edirəm sidqi-ürəklə.

Ərz edirəm ki, hər tərəfdən
Öpür məni xürrəm yellər.
Oxuyacam, bilməm nədən,
Gəl, ey sevdalı nəğmələr.

* * *

Bir toz boğanağı
Qalxır uzaqda;
Bu gələnlə atılımı,
Yoxsa piyada?

Budur, kimsə çapır
Dəli köhləni.
Sən ey uzaq dostum,
Xatırla məni.

NİKOLAY ALEKSEYEVİÇ NEKRASOV

(1821-1878)

BİÇİLMƏMİŞ SAHƏ

Payızın axır ayı, çəkilmiş dolaşalar,
Meşələr paltarını soyunmuşdur hər nə var.

Lakin bir parça yer var biçilməmişdir ora...
Dərd verir, kədər verir dayanıb baxanlara.

Sünbüllər bir-birinə, sanki deyir astadan:
Sıxıcıdır bu payız, sıxıcıdır bu boran.

Sıxıcıdır, baş əyək yerə el baxa-baxa,
Dolu dənələrimizi buraq toz-torpağa.

Burdan ötən hər cürə ac quşlar axşam-səhər
Üstümüzə tökülür yeyir, qarət edirlər.

Dovşanlar tapdalayır, əsir yellər-boranlar...
Bəs hanı bizi əkən əkinçi, gəlmir nə var?

Yoxsa başqa yerdəki sünbüllərdən pisik biz?
Ya ki dolu deyildir, çox deyildir dənimiz?

Yox, biz əskik deyilik başqalarından heç vaxt,
Çoxdan dolub, yetişib, dənimiz, yaxşı bir bax.

Onunçün əkdimi ki, bizi əkinçi yerə,
Acı payız yelləri dağıtsın bu çöllərə?..

Külək qəmli bir cavab verdi onlara dərhal,
Söylədi: Sizi ökən kəndlidə qalmamış hal.

O bilir, sizi nəçin əkdİ, səpərək yerə,
Lakin o görməmişdir işi gücünə görə.

O yeməyir, içməyir halı xeyli yamandır,
Xəstə qəlbini qurdlar yeyir, nəçə zamandır.

Bu şırımları açan əlləri incələyərək,
Asılmış qırmanç kimi, qurumuş qanqalaqtək.

Sönüb batmış gözləri. O kədərli nəğmələr
Oxuyan nəfəsindən qalmamışdır bir əsər.

Sanki xışa söykənib əllərilə bu zaman,
Əkinçi fikirlərlə keçirdi şırımlardan.

DOBROLYUBOVUN XATİRƏSİNƏ

Sən ciddi və sərt idin, sən öz gənc illərinə
Ehtirası ağlına bacarıb tabe etdin.
Yaşamağı öyrətdin şərəf, azadlıq üçün,
Lakin bundan daha çox sən ölməyi öyrətdin.

Bilə-bilə əl üzün dünyə ləzzətlərindən,
Təmizlik və saflığı hifz elədin daim sən.
Rəf olmağa qoymadın qəlbini hərisliyini,
Sevdin öz vətəninə, əziz bir qadın kimi.
Zəhmətini, arzunu, fikrini dönə-dönə
Sən verdin canın qədər sevdinin bu vətənə.

Yeni həyata doğru çağıraraq əbədən
Namuslu ürəkləri təslim etdin ona sən.
Sən işıqlı bir cənnət, çələng üçün mirvari –
Hazırladın ömründə bəzəməkçin o yarı.

Lakin vaxtından əvvəl gəldi çatdı sənə domin,
Əllərindən tez düşdü o peyğəmbər qələmin.
Hansı idrak məşəli, görün, getdi sənəyə!
Döyünməkdən dayandı, görün, nəçə bir ürək!

Ehtiraslar soyudu, illər arxada qaldı,
Sən başımız üstündə yüksələrək uçaldın.
Ağla ey rus torpağı! Fəxr et yenə, sən hər an,
Somaların altında dayandığın zamandan –
Bəlo oğul doğmadın öz ömründə əsla sən;
Sonra geri almadın, öz qoynuna yenidən.
Könül gözəlliyinin bütün xəzinələri
Yığılmışdı köksündə onun əzəldən bəri.

Sən ey ana tobiot! Bu cürə insanları
Əgər göndərməsəydin yer üzünə arabit,
Susqun, ölgün qalardı bu həyatın vadisi...

ƏLVIDA

Əlvida! Bir an da xatırlama sən,
Məyus, əzab verən acı anları.
Unut göz yaşını, poz xatirədən
Qışqarıqdan doğan həyacanları.

Lakin məhəbbət ki, yar oldu bizə,
Saçdı şəfqətini üzərimizə.
Böyük bir sevincə düşəldik yola,
Xatırla, o günü unutma əsla!

VALERİ YAKOVLEVİÇ BRYUSOV

(1873-1924)

BABANIN SİRRİ

– Qəmli bir həqiqəti, ey gənc, söyləyim sənə:
Səmələrə baş vurur sirli, dumanlı
Olimp.
Qocalar deyərtilər, yuxarıda, zirvədə,
O qızıl kahalarda ölümsüzlər yurd salıb.
Kimlər idi inanıb dua etdik – ulu Zevs,
Adətləri qoruyan Hera, müdrik Afina,
Bel kəməri şəhvətdən yoğrulmuş Afrodita...
Amma düz bir il əvvəl dağlar dostu çobanlar,
Çomaqların götürüb, bardaqla su götürüb,
Cəsarətlə Olimpın düz başına qalxdılar
Və heç bir qızıl kaha və yalnız tənha daşlar...
Olimplilər yaşayan heç bir yerdən əsər yox.
Ey gənc, acı həqiqət budur, sənə açıram.
Ağah ol ki, Olimpda Allah yoxdur, olmayıb.

– Əbədi, baba, heç kəs Olimpda heç bir Allah
Tapmadısa nə olsun?! Ölümsüzü görməkçün
Olumluda olmayan göz və qulaq görəkdir.

Olimpda olmasam da, dünyanın cavan meşədə
Gözəl səslə Pan idi – nəğməsini eşitdim.
Bir qüssəsiz nimfani bulaq başında gördüm.
Axşam Driadayla sakit-sakit söhbətdə,
İndisə səniniləyəm və mən biliyəm odu
Dodağında təbəssüm Muza durub arxanda.

MİXAİL ALEKSEYEVİÇ KUZMİN

(1875-1936)

HERA

Əbədi od qalamaq uca qüllədə belə,
Əbədi zil qaranlıq gecəyə göz zilləmək,
Əbədi hörükləri oynatmaq dörd içində,
Zavalı Hera.

Tufanların, dalğanın eşitdinmi səsinə?
Qeyzli qara zülmət bu dənizi udubdu.
Uzaq dıbsızlıqdəyə ağımtıl bir nöqtə var,
Köpükdü, ya sevgilini?

And içirəm gələcək mənim cəsur dənizçim.
Mən çatdığım ocağa can atardı Leandr.
Buz kimi dalğaları yara-yara keçərdi,
Hellespontu o.

O, özü gəlməyəcək, dalğalar gətirəcək,
Görəcəksən sən onun meyitini qum üstə.
Əziz sima – bəmbəyaz, telləri dalğa-dalğa,
Gözlərsə görmür.

Ağla, Hera, ucadan, dərdin-qəmin böyükdür,
Köksünü hönkürtünlə cır, qoy dağlar titrəsin.
Əzabın səsi, qəmin hənirtisi vadısa,
Əks-sədandı.

İşıqdan uzaq durun, günəş də sönsün daha,
Qoy otlar da saralsın, yarpaqlar da tökülsün,

İncə bir çiçək öldü, qiymətli bir mirvari,
Dəniz batırdı.

Mən nə təhər yaşayım, əgər o yoxsa artıq?
Həyat yoxdur, işıq yox, qəm var – sonu görünməz.
Ah, niyə mənə ölü sevgili qaldı, niyə?
Mənsə diriyəm.

Mənim min öpüşümə cavab gəlməz bir daha,
Sinəsinə çökərim, ürəyi də döyünməz.
Qışqırıq qopararam: Oyan, əzizim, oyan!
O isə eşitməz.

Ax, öt, ey ömrüm mənim, bihudə öpüşlərdə
Ürəyim, ehtiraslı göz yaşına yol ver sən.
Öz son anımda belə doyunca öpüm durum,
Yazıq leandri.

ALEKSANDR ALESANDROVIÇ BLOK

(1880-1921)

* * *

Gecə, küçə, aptek, fənər,
Mənasızdı tutqun işıq.
Yüz il də yaşasam əgər,
Çıxış yox, hər şey qarışıq.

Ölünce dəyişməz bunlar,
Yenə də belə gecələr.
Yenə buz bağlamış sular,
Gecə, küçə, aptek, fənər...

ŞAİRLƏR

Bataqlıq yer vardı şəhərdən konar,
Şairlər yaşardı burda bir zaman.
Görüşəndə zorla gülümsədilər,
Etinasız süzüb bir-birin yaman.

İşıqlı gün bura əbəs doğurdu,
Bu qəmli, kədərli bataqlıq üstə.
Şairlər hey içər, hey işlədilər,
Şəhərlər erkən də, gecə-gündüz də.

İçəndə yamanca dostlaşdılar,
Çərənləyirdilər atıb əbədi.
Halları pozulub şəhərə yaxın,
Yenə işlədilər – küt və əsəbi.

Sonra çıxardılar komalarından
Qürub yangınına baxmaq adına.
Qızıl hörüyünü tərəflərdilər
Sərraftək göz qoyub keçən qadına.

Kövrəlib xoş dövrən arzular dılar,
Şairlərin hamsın bir-bir söylərək
Sonra tökərdilər acı göz yaşı,
Göydə bulud görüb, yerdə tər çiçək.

Beləcə yaşardı, şairlər, dostum,
Oxucum, yəqin ki, fikirləşirsən:
Sənin baş girləyib gün keçirməyin,
Min kərə yaxşıdır şair ömründən.

Yox, əziz oxucum, ey kor tənqidçim,
Şairin dünyada var nəyi desən –
Buludu, hörüyü, xoşbəxt dövrən...
Amma sən bunları hardan biləsən?

Arvadından razı, özündən razı,
Qanunundan razı, günün keçir xoş.
Ancaq qanun-filan azdır şairə,
O, dünya qəmindən olanda sərxoş.

Divarlar dibində ölsəm köpəktək,
Həyat gömsə məni torpağa əgər;
Biləcəm: üstümə Tanrı qar səpir,
Alnımdan öpürlər dəli küləklər.

ŞAİR

Sahıl boyu uçurdu havada quşlar,
Atasıyla pəncərədən baxırdı uşaq:
– Mənim təzə, alabəzək bir çətirim var,
Tez ol, tez ol! Yağ ey yağış, yağ!

– Bu dənizin o tayında indi yazdı, yaz,
Burda qışdı, gözəl balam, soyuqdu sənə.
Ay cəhrayı papaqlı yazıq qızcığaz,
Uçaq gedək bu dənizin o sahilinə.
– Mənim anam ordadı mı?

– Yox!

– Bəs hardadı?

– Anan ölüb.

– Ölüb?! Axı bu nə deməkdir?

– O küçədən keçənə bax; şairdi adı,
Həmişə gözü yaşlıdı, həmişə təkdi.

– Onun da anası yoxdu?

– Var. Amma ona

anasından daha əziz bir xanım da var.

– Bəs o xanım niyə gəlmir onun yanına?

– Aralığı kəsib axı dəli dalğalar.

– Bir gəmiyə minib gəlsin.

– O xanım axı,

gəmiyə də, qayığa da minməyə qorxur.

Yox, yox, heç vaxt gəlməyəcək o gözəl xanım!..

Ata susdu. Uşağın da qaraldı qanı.

Sonra hava qaraldı.

Bu söhbət də elə burda qırmıldı.

* * *

Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda,
Dənizlərdə yol azan gəmilərdən,
Qürbət eldə bəxt gözən əmilərdən
Oxuyurdu bəyaz donlu qızcığaz.
Qızın səsi o qaranlıq kilsəyə
İşıq kimi süzülürdü, axırdı.
Qaranlıqdan gülümsəyə-gülümsəyə
Ümid dolu neçə cüt göz baxırdı.
Hamı inanırdı ümid var hələ,
Ötəcək dünyanın dərdi, kədəri.
Ağ günə çıxacaq qürbətəkilər,
Gəmilər salamat dönəcək geri.

Həm inanırdı o səsə, ancaq
Dünyada hər sirdən xəbərdar olan
Yaxşı bilirdi ki, yalandı, yalan,
Gedənlər heç zaman
qayıtmayacaq...

* * *

Dünən olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır,
Səhər açılan kimi axşam yadımdan çıxır.
Gündüzlər unuduram gecəki ulduzları,
Gecələr unuduram günəşli gündüzləri.

Amma əcəl günündə durub mənim qəsdimə,
O gündüzlər, gecələr axışarlar üstümə.
Onda canım sıxılır, istəmə bir anlığa,
Yenə dönəm, qayıdam o gözəl cavanlığa.

Amma nə yaş o yaşdı,
nə güc o gücdü.
Qalxmağa hey yox –
gecədi... gecdi.

YAĞIŞDAN SONRA

Yağış yasəmənləri döyüb yatırıb yerə...
Susub bülbülün səsi.
Ancaq susmaq bilməyir qoşulub gur sellərə
Kiçik çayın nərəsi...

Şəfaqlarla öpüşüb dirçəldikcə təbiət,
Dirçələcək gül-çiçək.
Rayihəli bağında şirin avazla, əlbət,
Quşlar yenə dinəcək...

QADIN

Avqust Strinberqin xatirəsi

Min cür əzabını dadıb dünyanın,
Ölüm diləmişəm hər axşam-səhər.
Amma məqamında ölüm dayanıb,
Budur yaşayıram üzümdə kədər.

Yazda qəbristanı gözdüyüm zaman,
Kiçik bir təpəcik çıxdı qarşıma.
Düşündüm: sahibi məlum olmayan
Qəbir bilsin nələr gəlib başıma.

Günəş üfəqlərdə qurub edəndə,
Gül-çiçək gətirdim o qəbrin üstə.
Başqa bir nəfərsə gəzinib gəndə,
Məni bir an belə qoymurdu gözdən.

Qəfil qarşılaşdı gözümüz həmə
Baxırdı diqqətlə, həlim, mehriban.
Yox, yox! Tənha idim bu dünyada mən!..
Odur ki, çevrilib ötdüm yanından.

Kədərli çöhrəmin, qəmli çöhrəmin,
Yorğunluğunamı vurulmuşdu o?
Üzümdən yazıqlıq yağırıdı yəqin,
Yoxsa tənhalıqdan yorulmuşdu o?

Qoy ona göz yumum, göz yumum, çünki
Qaməti ucadır, görkəmi həzin.
Bu kədər, bu qüssə araya çöküb,
Bizi bir-biriylə birləşdirməsin.

Mən onu gördüm, duyurdum hisslə,
Gəlib kürəyimə dirəndi bərdən...
Elə istəyirdim acıqla-hirsə,
Onu öz başımdan rədd eləyim mən.

Bütün var-gücünü toplayıb birdən,
Əzab çəkə-çəkə dindi güc-bəla:
"Məndən çəkinməyin! Burda qəbirdə
Uyuyan balamdı, doğmaca balam".

Ondan üzr istəyib mən dönə-dönə,
Başımı aşağı öydüm kədərlə.
O isə gülləri uzadıb mənə:
"Buketiniz qaldı" dedi qəhərlə.

Dedim: "Balanızın məzarı üstə
Qalsın bu görüşdən bir xatirətək".
O çəkib çiynini, dilləndi pəstən:
"Sizinçün daha çox vacibdi çiçək!"

Bəli, mən anladım günahım nədi,
Boynuma alsam da təəssüfümü.
Amma bağışlaya bilmirəm qəti,
Onun istehzalı təbəssümünü.

* * *

Yavaşdı nurlu külək,
Boz bir axşam çökdü yerə.
Küknar üstə qonan qarğa,
Dəydi uyğulu tellərə.

Qərib, zülmət bir diyarda,
Məni yada salırsanmı?
Eşqim üçün yuxularda,
Heç narahat olursanmı?

Qəlbin tez-tez dəyişsə də,
Dəyişməzdir heç bir vədə
Sənin o gənclik vüqarın,
Mənim qadın etibarım.

Qovma, gəlib yan keçəndə,
Yüngül, adi kabusu sən.
Sıd qürəkdən sevsən belə,
Tamam başqa bir qızı sən.

Qaranquşlar yavaşayıb,
Uçur indi lap alçaqdan.
Gecə baxır gözlərinə,
Yaxınlaşır güclü tufan.

QIZA

Sən onun önündə bir zərif saplaq,
O sənin önündə vəhşi kimidi.
Ona xoş üzünü göstərmə nahaq,
Qapını döysə də açma kilidi.

İşdir qol zoruna soxulsa evə,
Qapı arxasında gizlənib yan dur.
O mənfur otaqda tapıb girəvə,
Quru divarlara od vurub yandır.

Görsən yaxınlaşır rəzalət çağı,
Evin bir küncünə çevir üzünü.
Qara ləçəyinə bir iynə taxıb,
Düynlə, itirmə bir an özünü.

Çırpına-çırpına yaralı quştək
Ağrıdan, acıdan qışqıranda sən,
Qoy kobud ovcuna sancılısın bərk-bərk
Qara ləçəyinə düydüyün iynən.

Azğın ehtirasdan bir vəhşi təki,
Özünü unutmuş o yönsüzbədən.
Qoy xəbər tutmasın kürəyindəki,
Gömgöy göyörtədiyin diş yerlərindən!

**VELİMİR (VİKTOR VLADİMİROVİÇ)
XLEBNİKOV**

(1885-1922)

* * *

Axı mənə nə gərəkdi?
İstədiyim bir çörəkdi,
Bir azacıq süd də olar,
Bir də ki, səma,
Bir də buludlar.
İllər, adamlar, xalqlar,
Su kimi axar,
Gedər əbədi.
Təbiətin aynasında
Ulduzlar – tor, bizsə – balıqlar,
Allahlar da – kabuslar.

NIKOLAY STEPANOVİÇ QUMİLYOV

(1886-1921)

MƏN VƏ SİZ

Tay deyiləm sizə, bilirəm bunu,
Bir başqa ölkədən gəlmişəm, azı.
Mənə gitaradan daha xoş gəlir,
Zurnanın çöl ruhu, vəhşi havası.

Görmürəm ütülü köynək-pencəkdə,
Hər hansı salonda, zalda yerimi.
Mən əjdahalara, şəlalələrə,
Buludlara oxuyuram şerimi.

İndi ulduzlara baxıb hər gecə,
Nəyisə gözləyən cəngavərlər dəb.
Ancaq xoşdu mənə susuz səhrada,
Su tapıb diz çökən, su içən ərəb.

Bir yumşaq yataqda ölməyəcəyəm,
Notaris solumda, həkim sağımda.
Bir gün öləcəyəm isti sarmısaq,
Bir doğma, bir vəhşi dağ çatdağında.

Mənim son nəfəsim bir kilsəyə yox,
Bir dağ yarpağına axacaq ancaq.
Yıxılıb bir quldur, ya bir fahişə
Durub başım üstə, qışqıracaq: Qalx!

YUXU

Gözəlsən bu gün yenə,
Nə görmüsən yuxunda?
– Sahil, söyüdlər,
Ay işığında...

Gəzirdi gecə uzununu,
Gördün sevginin üzünü?
– Gördüm Dezdemonanı,
Bir də özümü.

Bəs, kimdi orda gizlənən?
Görünən ancaq gözüydü.
– Otelloydu gizlənən,
O, gözəldi.

Ay işığı da şeiridi,
Layiqdi hər ikinizə?
– Ö döyüşçüdü, o şirdi,
Həm də şairidi.

Oy, necə oxuyurdu o,
Gizli diləklər haqda.
– Həm də çöllər, biyabanlar,
Gözəl istəklər haqda.

– Dinləyən Dezdemonaydı,
Mən çoxdan dönmüşdüm evə.

* * *

Qırmızı ağacdən qayığım üzər,
Həşəm fleytadan sevgilər süzər.

Suyla çıxardılar ipəkdən çirki,
Dərd də çıxar qəlbədən şərəblə çünki.
Bir qayığın varsa yelkən qanadlı,
Bir də gül cananın, bir də şərabin –

Daha nə istəsən, nə lazım sənə?!
Bax, bax, bənzəyirsən Göy Dahisinə.

* * *

Bir amerikalıya ərə gedir bu qız,
Amerika aparır burdan bu ceyranı
Bununçün kəşf edib Kolumb Amerikanı?!

BANİLƏR

Çılpaq, lal bir yamac idi, quru dağ idi,
Qalxıb ən uca zirvəyə Romul ilə Rem.
Gəl şəhəri burda salaq, – Romul söylədi,
Günəş kimi bir şəhəri, – gəldi dilə Rem.

Romul dedi: Ulduzların köməyi ilə
Bizə layiq qədim şöhrət qayıtdı bizə.
Rem söylədi: Gətirməyə oları dilə,
Vüqar ilə baxaq nurlu qismətimizə.

Romul: Bu yer meydan olsun, ondan aşağı
Hər bir kəsə həyan olan ev tikək görək.
Rem dihləndi qəmli-qəmli: Bu evə yaxın
Gələcəkdə bizə həsrət qəbirlər tikək.

AQAMEMNONUN DÖYÜŞÇÜSÜ

Mənim narahat ürəyim əsər,
Hər şey qorxulu və qəribədir.
Qalıb yaşamaq olarmı əgər,
Zərli yataqda ölübsə Atrid?

Bizə yuxuyla gələn nə vardı –
Bizim arzumuz, həyəcanımız.
Əksini təmiz sətək tapardı
Bu sakit üzde hər bir anımız.

Gərilmış əsəb, əzələydi o,
Hər dizində bir nağıl yatardı.
Buludlar qədər gözəl idi o,
Qızıl Mikenə hökmdardı.

Mən nəyəm – qədim küsü zərrəsi...
Güllükdə döyüş baltası oldum.
O ulu rəhbər Atrid öləsi,
Mən ləyaqətsiz qalası oldum.

O təmiz sular məni çağırır,
Şəfəq sökülür – yenə ittiham.
Belə rəzalət ağırdan-ağır,
Hökmdar ölüb, mən yaşayıram.

ANNA ANDREYEVNA AXMATOVA

(1889–1966)

* * *

Özgələrin evində
Gəzən kimi özgələr,
Gəzirəm öz evimdə,
Məndən qorxur güzgülər.

Allah, kimdi baxan ordan?!
Deyəsən, mənə oxşayır
Güzgüdən baxan o adam.

* * *

Şair ruhdu tənha, tək,
İstər kor olsun Homertək,
İstər Bethoventək kar;
Hər şeyi görər, eşidər,
Hər şeyə sahib çıxar.

* * *

Burax get bu musiqini, bu səsi,
Biz lap tezəcə razılaşırıq onunla.
O dİbsiz derya,
Mən bir xəyal səsi, lövbər kölgəsi.
Mən mane olmaram heç zaman ona,
O da kömək edər ölməyə mənə.

MART ELEGİYALARINDAN

Bir nəğməyə dönsəydin sən,
Baxardım sənə səhərəcən,
Rahat olardı ürəyim.

Arvadım olsaydın əgər,
Min-min nifrətlərlə səni
Qəlbimdən silə-silə,
Hədsiz xoşbəxt olardım,
Sənsiz başqa birisiylə.

Ancaq o, nə odu, nə bu,
Nə də sonuncu...
Nə etməli onunla bəs,
Bumu sevginin son ucu?

* * *

Dəfn olunmayanları dəfn etdim dönə-dönə,
Mən ağladım hamıya, kim ağlayacaq mənə?!

* * *

Oxucularım, gördüm dalımca gəldiyinizi,
Mən hey təkrarsız, sonsuz yollara apardım sizi.

* * *

Sabah məşhur adamtək
Ayılmamaqçün qəfil,
Ayılıb
çıxmamaqçün küçəyə,
Dua edin, dua edin bu gecəyə.

* * *

Ölünsənsə,
Niyə ağlayırsan bəs,
Sevincsənsə,
Belə sevinmək olmaz?!

* * *

Məşhər günü – bir işıq,
Bir işıq, min yaraşlıq.
Ürəyimdə, gözümdə
Ölümtək işıqlaşan,
Ancaq eşqlə alışan,
Alışıb yanan min şam.

Odu bax, bax,
O gün qəmlərə sevinc,
Ölülərə şöhrət, şan,
Mənə sənin dipdiri
Əllərini gətirir.

İLHAM PƏRİSİ

Gecələr gəlişin gözləyən zaman,
Bir tükəndən asılır sanki həyatım.
Nə şöhrət, nə gənclik, azadlıq-filan,
Ondan asılıdır taleyim, adım.
Gəldi, örtüyünü qaldırdı əli,
Zillədi gözüünü mənim üzümə.
Dedim: "Cəhənnəmi böyük Danteyə,
Sənmi dikte etdin?" Söylədi: "Bəli".

İnsan öləndə portretlərində
dəyişir şəkli.
Gözləri baxır tamam ayrı cür,
Dodağında gülüş tamam başqadır.
Bir şair dəfnindən dönəndə evə,
Mən o gün bu işin fərqi nə vardım.
Sonra neçə dəfə sınađım bunu,
Bu fikrim hər dəfə təsdiq olundu.

1940

KLEOPATRA

Artıq ölü dodağından öpmüşdü o Antoninin,
Gözü yaşlı sərilmişdi Avqustun da ayağına.
Və qullar da xain çıxır. Axşam düşür həzin-həzin,
Zəfər marşı təzim edir əzim Roma bayrağına.

Var bu zərif gözəlliyin son əsiri, gəlir o da,
Sərv kimi uca boylu, pıçıldayır dalğın-dalğın:
Səni... səni bir qul kimi... at önündə... pay-piyada
Qu boyunlu isə sakit, qu boyunlu isə solğun.

Sabah isə körpələrə zülm olacaq. Nə yaxşı ki,
Uyumağa lap az qaldı. Zarafatla bu kişiylə
Bir balaca gülüşərik. Sonra isə əlimdəki
Qara ilan balasını döş üstünə – gülə-gülə.

BORİS LEONİDOVİÇ PASTERNAK

(1890-1960)

* * *

Məşhur olmaq ayıbdı,
Ucalıq deyil heç kəsə.
Ayıbdı arxiv yığmaq,
Hər şey üstə əsə-əsə.

Yazmaq qurban verməkdi,
Nə uğurdu, nə ad almaq.
Ayıbdı için bomboşkən,
Həminin sevgisi olmaq.

Yalansız yaşamaq görək,
Hey dinləmək göyüzünü.
Ordan sevgilər gözləmək,
Həm də sabahın sözünü.

Qəlbində baş məqsədinçün,
Bir yanda boş yer saxlamaq.
Kağızda yox, taleyində
Ancaq onunçün ağlamaq.

Atılmaq bilinməzliyə,
Ordan nəso gözləməyə.
Yer dumandan gizlənəntək,
İzini də gizləməyə.

Ayıra bilməmək heç vaxt,
Uduzmaqla qələbəni.
Bir gün təptəzə izinlə,
Kimso düşüb gəzər səni.

Beləcə heç vaxt özündən,
Qaçmamalısan sonacan.
Diri, canlı olmalısan,
Son nəfəsə, son anacan.

HAMLET

Uğultu kəsildi. Səhnəyə çıxdım,
Yapışıb qapının çərçivəsindən.
Eşitmək istəməm aqibətimi,
Kiminsə uzaqdan gələn səsindən.

Min durbin gözüylə zillənib mənə,
Gecənin zülməti, zil qaranlığı.
Əgər iqtidarın varsa, İlahi,
Məndən uzaq elə bu yamanlığı.

Sənin tərs niyyətin xoşuma gəlir,
Rolu da oynadım böyük həvəslə.
Lakin indi başqa tamaşa gedir,
Məni əvəz elə ayrı bir kəslə.

Yaxşı düşünəblər amma oyunu,
Təkam riyakarlıq dənizində mən.
Ləbuddür yolun da qaçılmaz sonu,
Həyat çöl deyil ki, keçib gedəsən.

1946

* * *

Başladığım zaman bilirdim məgər
Bu işin axırı belə olacaq?
Adamın qanını tökür sətilər,
Boğazın tutulub qanla dolacaq.

Mən belə peşədən olardım iraq,
Bu cür zarafatı neynirdim axı?
Amma nə kövrəkdi, xoşdu ilk maraq,
Ömrümün o erkən, o uzaq çağı.

Roma sayığıdır fəqət qocalıq,
Nə nitq tələb edir, nə fənd, nə kələk.
Bədii qıraət istəmir artıq,
Doğrudan doğruya öləsən görək.

Misra duyğulardan doğulan zaman,
Qula ömr eləyir – bu şər, bu meydan.
Və burda kəsilir sənətin səsi,
Torpağın, taleyin gəlir nəfəsi.

QIŞ GECƏSİ

Bütün yer üzündə
Hər bir tərəfdə,
Külək sovrurdu
Qarı bu axşam.
Masanın üstündə bir şam yanırdı
Yanırdı bir şam.

Yay vaxtı mığmıgalar alova uçan təkin,
Qarlar uçub gəlirdi üstünə pəncərənin.

Çovğun şüşənin üstə
Bəzək vururdu müdam.
Amma bir şam yanırdı,
Amma yanırdı bir şam.

Şölələnən tavanda.
Kölgələr dolaşırdı.
Qollar çarpazlaşırdı,
Qıçlar çarpazlaşırdı,
Tələ çarpazlaşırdı.
Çəkmələr də düşürdü
Taqqataq yerə,
Elə bu zaman

Çıraqdan da mum idi,
Göz yaşı kimi
Paltara daman.

Yox olurdu hər şey
Bu ağ zülmətdə,
Bu çal zülmətdə.
Bu qarlı axşam,
Masanın üstündə bir şam yanırdı,
Yanırdı bir şam.

Otağın küncündən düz şama sarı
Vururdu külək.
Ehtiras odu
Xaçtək görirdi
İki qanadın
Sanki bir mələk.

Bütün fevral da
Çovğunla keçdi.
Amma elə hey
Hər qarlı axşam
Masanın üstündə bir şam yanırdı,
Yanırdı bir şam.

1946

* * *

Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq,
Yüksəklərə bu qaldırmır adamı.
Nə lazımdır arxiv yığmaq, toplamaq,
Matah bilib hər bir cızma-qaranı.

Yaratmaqda məqsəd fədakarlıqdır,
Haray-həşir deyil, deyil şöhrət də.
Ayıbdır heç nəyə qadir olmadan
Hey adın çəkilə sözdə, söhbətdə.

Özündən müştəbeh yaşamaq olmaz,
Ayrı cür dolanıb durasan görək.
Elə cür ki, səni məkan bəyənsin,
Elə ki, səslesin səni gələcək.

Yazısız boş yeri kağızda deyil,
Tələdə, ömürdə saxlamaq olar.
Ömrün fəsilləri, parçalarıyla,
Bir gün bu boş yerlər yazılar, dolar.

Atıb gizli-gizli addımlarını,
Mübhəmiylə qorq olasan sən görək.
Göz-gözü görməyən dumanda bəzən,
Hər tərəf gizlənib birdən itəntək.

Canlı izlərinlə bir-bir gedərək,
Özgələr keçəcək sənin yolundan.
Amma qələbəni məğlubiyyətdən
Ayrımmalısan özün heç zaman.

Görək sifətini dəyişməyəsən,
Bircə dilim belə, heç vaxt, heç səfər.
Ancaq diri qalmaq, ancaq yaşamaq,
Ancaq diri qalmaq ta sona qədər.

* * *

İlham yanılanda dolanbac yolda,
Şairlər adətən irəli baxar.
Artar, genişlənər Hind çayı solda,
Sağda Fərat rahat, aramla axar.

Aralıqda isə yerin zینəti,
Əfsanəvi cənnət bağdırı Edem.
Müdrək sadəliklə açar hikməti,
Təbii nizama çağırır müdam.

Boy atar, gələnin başı üstündən,
Səslənər: əsatir, nağıl olmuşam.
Bil, oğlum, tarixi şəxsəm həm də mən,
Sirli fəsiləyə daxil olmuşam.

Mən – işıq, tanınmış Tanrı diktəsi,
Özüm kölgə salan zirvə tacıyam.
Mən – yerin həyatı, ali nöqtəsi,
İlki, özülüyəm, başlanğıcıyam.

* * *

Sən mehlə oynayan körpə budaqsan,
Quşların oxumaq vaxtı deyilmi?
Üstündə islanmış sərçəcik susan,
Yamyaşıl yasəmən şaxı deyilmi?

Damla tumurcuğa ağırlıq edir,
Səpələnib milyon mavi göz yaşı.
Bağ şəhdə yuyunur, nur içindədir,
Parlaq qətrələrdən gözü qamaşır.

Mənim həsrətimin bəslədiyi bağ,
Həm də sənə görə süslənib belə.
Bu gecə oyanıb, dirçəlib ancaq
Nəsə donquldandır ətir dililə.

Sübhədek çırpındı yel pəncərəmdə,
Cingiltilər ilə qulağım doldu.
Acılıq qoxusu duydu bu dəmdə,
Öz dadıyla gəldi, tez də yox oldu.

O çağlar, ləqəblər möcüzə yenə,
Yaddaşda canlandı, çıxdı pərdədən.
Bu bağa, bahara, indiki günə,
Qaymaqçıqəyinin gözüylə bax sən.

OSİP EMİLYEVİÇ MANDELŞTAM

(1891–1938)

* * *

Sənin ensiz çiyinini şallaqlarla aldırmaq,
Şallaqlarla aldırmaq, ya şaxtalarla yanmaq.

Sənin gül ayağına şüşə üstündə gəzmək,
Şüşə üstündə gəzmək, gözib qanlı iz qoymaq.

Mənə də tək səninçün alışmaq qara şamtək,
Alışmaq qara şamtək, dua edə bilməmək.

* * *

Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi,
Kömək elə, İlahi, bu gecədən aşım sağ
Tabutda yatmaq kimi Peterburqda yaşamaq.

LENİNQRAD

Şişmiş damarlartək doğma bir yerə,
Gözyaşıtkə tanış şəhərə döndüm.

Madam ki, dönmüsən, tez ol, udginən
Çay işıqlarının balıq yağını.

Yumurta sarısı qatılıb, ona,
Tez tanı qətranlı dekabr dağını.

Peterburq! Ölmək istəmirəm bu anda,
Hələ nömrələrim var telefonunda.

Peterburq! Məndə hələ ünvanların var,
İtkin ölü səslərin ordan tapılar.

Düz beynimə vurur qapının zəngi,
Qara pillən üstə yaşaram zəngin.

Qonaq gözləyirəm, qandallarında
Tərpədə-tərpədə qapı zəncirin.

* * *

Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər.
Yarıyacan ancaq saydım – sonu yox gəmi.
Elladanın göylərində durnalar kimi
Süzüb, süzüb hara gedir onlar bu səhər?

Süzür durna qatarıtək qürbət ellərə.
Padşahların başındakı ilahi köpük
Yelenaya doğru süzür – o isə dönük,
Onsuz isə Troya heçdir siz axeylərə.

Həm bu dəniz, həm də Homer – sevgi içində,
Bəs hansını dinləyəlim? Homer susubdur.
Zülmət dəniz şair kimi həqqən coşubdur,
Gurultuyla baş üstümü alır içimdən.

MARİNA İVANOVNA SVETAYEVA

(1892-1941)

BLOKA YAZILAN ŞERLƏRDƏN

Bax budu o –
vurğun qəmə, aşiq dərde,
Bax, budu o –
ordusuz sərkərdə.

Bax, qıjovdan
Ovuc-ovuc su içir o.
Bax! İndi də durub şax!
Dövlətsiz padşah!

Ona hər şey birdi orda –
çörək də, ana da,
şahlıq da, ordu da

Dön bax ona,
Sahib çıx ondan qalana,
Dön bax,
dostlarsız dost,
bəxtsiz bəxt!

* * *

Alından öpmək – qəmi götürmək,
Alından öpürəm.

Gözlərindən öpmək – yuxu gətirmək,
Gözlərindən öpürəm.

Dodaqlardan öpmək – susuzluğu yatırmaq,
Dodaqlardan öpürəm.

Alından öpmək – yaddaşı itirmək,
Alından öpürəm.

* * *

Varlı adam, – sevdi kasıb bir qızı,
Ağıllı da, sevdi ən ağılsızı.
Xəstə qıza vuruldu bir pəhləvana,
Ən yaxşıya qismət oldu ən yaman;
Saf qızıla mis qatıldı, ay aman!..

– Varlı qardaş, nə gündəsən, nə gündə?
– Müflis oldum, siçan oynar cibimdə.
– Alim qardaş, hanı adın, şöhrətin?
– Bir axmağın yolunda puç eylədim.
– Ay pəhləvan, de səni kim əritdi?
– Bir xəstənin yolunda can çürütdüm.

– Ay Allah bəndəsi, bəs xacın hanı?
– Yaman arvad qırdı, atdı xacımı.
...Varlı qardaş, – sevmə kasıb qızı sən,
Alim qardaş, sevmə ağılsızı sən,
Xəstə qızı sevmə, sən ey pəhləvan,
Yaxşı kişi, – pis arvaddan gen dolan;
Saf qızıla mis qatmayın, ay aman!..

1. “SƏNİN ADIN...”

Sənin adın – quş kimidi əlimdə,
Sənin adın – buz kimidi dilimdə.
Sənin adın – hərflərin beşidi¹,
Dodağımın bircə tərpənişidi.

¹İnqilabdan əvvəl Blok adı beş hərfli idi.

Cingildəyən gümüş zınqırovdu mu?
Havadaca tora düşən topdu mu.

Sənin adın – bu bahar gecəsində
Çöldən keçən atların nal səsidə.
Sakit gölə bir daş atsam bu gecə
Qulağıma sənin adın gələcək.
Gicgahıma güllə sıxsam qəfildən,
Adın qopar şaqıldayan tətikdən.

Sənin adın – necə deyim, ax, necə?!
Yuxulu gözdən bir öpüşdü gizlicə.
Sonra çıxıb tez qapını örtməkdə.
Sənin adın – qışda qarı öpməkdi.
Bircə qurtum sərin sudu, sərin su...
Və lap dərin bir yuxudu, bir yuxu.

2. “YATIR YOLLAR YORĞUNU...”

Yatır yollar yorğunu, sonuncu səfərdədi,
Qoşunsuz sərkərdədi.
İçdiyi sulara da gözündən yaş damardı,
Ölkəsiz hökmdardı.
Tanrının dərgahına çatanda dincələcək,
Burda itirdiyini tanrı orda verəcək.
Sığallayıb başını:
– Al, yiyə dur, – deyəcək, – bu ölkən, bu qoşunun,
Sərkərdəm, hökmdarım, şairim, ustam mənim,
Dostlarsız dostum mənim...

* * *

Çilik-çilik oldu aynam,
Üstündə də baxışlarım.
Evə, evə doğru uçur
Bu gün mənim qu quşlarım.

Buludların ətəyindən
Düz köksümə düşdü lələk.
Dağıtmışdım yuxuda mən
Qopik-quruş düz bir ətək.

Gümüş soda cingiltidir,
Oxumam da gümüş səsdir.
A qu quşum, quşcuğazım,
Nə çox uçdun! Nə həvəsidir!

Anama da deməm dərdi,
Dosta necə qandıraram?
Gedib mehrab önündə
Ululara dua edib,
Sənə də şam yandıraram.

AXMATOVAYA

Ey ağrı ilahəsi, ilahələr gözəli,
Ey bəyaz gecələrin şıltaq, docəl övladı!
Qara yelə tutubdur Rus elini qəzəbin,
Oxtək iti ahından bağrım başı qanadı.

Darıxırıq, çəşırıq, sinəmizdən qopan: - Ox!
Anna Axmatovadır! - deyə, çıxır ağızdan.
Sənin adın bir nəhəng, kökdən gələn ahdır, ah!
Yandırır düşən yeri, iz də qalmır kağızdan.

Bəxtimizə bu yazı sənə əsrdaşlıqdır,
Bir torpaqda yaşamaq göy altda yoldaşlıqdır.
Tələləri yaralı taleyinlə öpüşən
Ölməzliyə qovuşub ölümüylə görüşər.

Nəğməkar şəhərimdə al gümbəzlərdir yanan,
Xilaskarın eşqinə şərqi qoşur kor səfil.
Bu şərqlilər beşiyi deyirəm sənə qurban,
İstəsən qəlbimi də verərəm mən üstəlik.

DON JUAN

Sən şaxtaltı dan üzü
Gözlə moni, Don Juan.
O altıncı qayanın
Altındaca gol dayan!

Nişanlımın canına
And içirəm bax inan, -
Oğulsan bu diyarda
Öpüşməyö yer tapasan!

Sanma fəvvarəmiz var,
Quyular buz bağlayır.
Kilsədə ikonalar
Sort-sort baxıb ağlayır.

Gözəllər ləfzə söhbət
Eşitməsin çox deyö,
Kilsələrdən aramsız
Zonglor ucalar göyö.

Bələcə də yaşardım,
Qocalmaq moni açmır.
Vallah, bizim bu diyar
Heç sizə də yaraşmır.

Eh, bu ayı kürkündə
Sizi görən tanımaz.
Təkcə o ehtirash
Dodaqlar satar, danmaz.

VLADİMİR VLADİMİROVİÇ MAYAKOVSKI

(1893-1930)

BAKİ

Bakı.

Külöklü bir şəhər.
Qumu gözlərə tüpürər.

Bakı.

Yanğınli bir diyar.
Balaxanı alov saçır.

Bakı.

Hisdir yarpaqları,
Məftillərdir budaqları.

Bakı

Çaylar –

Mürəkkəb tək neftidir, axar.

Bakı.

Yastı damlı evdir hər yan.
Donqarburun adamlardır hara baxsan.

Bakı.

Heç kəs köçməz bura öylənməyə.

Bakı.

Bu dünyanın paltarında yağlı ləkə.

Bakı.

Bir lehmə anbarı, –
ancaq yenə

bir dərvəsi qədim Tibtə,
müsəlmanı qoca Məkkə.

xaçpərəsti Qüds şəhri

ibadətə çəkdiyindən
daha artıq bir məhəbbət

çökür moni

sonu sarı.

Maşınların nəfəsilo

ahlar çökür

sonin üçün

milyardlarla

piston, tokor,

hey öpürlər,

osla

dinçlik

bilməyərək:

yağla,

neflə,

həm yavaşca,

həm əmörək.

İradəno

tabe olan

zəncirlənmiş bədənələr tək

sürünürlər

sonu sarı

hotta ilan

kimi

qat-qat qıvrılan

neft vaqonları.

Əgər varsa

gələcəyə

möhkəm inam, –

ondandır ki,

daşa-daşa

axır müdam

paytaxtların ürəyinə

qara

qatı

Bakı qanı.

* * *

İkidir, yəqin ki, yatmışan artıq,
Səmada Süd yolu – gümüş Okatək
Tələsik bir işim yoxdur ki, səni
Təl vurub oyadım, diksindirərək.

Mətləb hasil oldu,
necə deyirlər,
Eşq qayığı möişətdən dağılar,
Hesabımız bitdi
və nəyə lazım,
siyahı yazım:
Çəkdiyimiz dərdlər, qəmlər, ağrılar...

Görürsən nə dincdir dünya bu geco,
Göylərə xəractək ulduz düzüblər.
Bax belə anlarda insan danışır.
Aləmlə, tarixlə, özü-özüylə.

* * *

İstərdim vətənim anlasın məni,
Əgər anlamasa neyləmək, nə qəm.
Çap yağan köndələn yağışlar tək,
Ölkəmin yanından keçib gedərəm.

ŞALVARLI BULUD

(poemadan parça)

Oğlunuz xəstədir, ana,
Bir gözəl dərd ilə xəstə.
Ürəyi düşüb yangına, –
Yarı oddu, yarı tüstü...
Bu dərdimdən xəbər tutsun
Lüda bacım, Olya bacım.
Yer üzündə yer tapmıram,

Başımı götürüm qaçım...
Söz tapmıram, –
Söz danışam;
Bu qarsalanmış ağzımdan
Çıxan sözlər
Nəyə bənzər?!
Fahişəxanadan qaçan
Lüm-lüt fahişəyə bənzər...

Adamlarda ki, iy bilir:
– Yanır nəsə... yanır nəsə...
Yanan ürəyimə cumur
Hamı tələsə-tələsə,
Buraxmayın ürəyimə
O başı döbilqəni,
Bu ayağı çökməlini.
– Bu ürəkdir, – deyir, – canım,
Çək ölini!.. Çək ölini!..

Bu yangınsöndürənlərin
Tüpürüb hamısınıca, –
Qurtara bilsəydim əgər
Yangından özüm-özümü,
Yanan qəlbimin üstünə
Sonuncu damlasınacan
Sıxa bilsəydim gözümlə,
Qabırğalar arasında
Qol-qanad aç bilsəydim,
Yanan qəlbimdən birtəhər
Atılıb qaça bilsəydim,
Qaç bilsəydim...
Bax belə!..
...uçuldu, dağıldı hor şey,
Söküldü, töküldü yerə,
Yanan ürəyindən
Hələ
Atılıb qaçan olmayıb...

Alovam, – boynu bükülü,
Eşələmə, gəl bu küllü...
Cadər-cadər dodağımdan
Yanıq öpüşlər tökülür.
Oxuya bilmirəm, ana!
Səsim alındı, alındı.
Ürəyimin kilsəsində
Matəm zəngləri çalındı...

1914-1915

ANAM VƏ ALMANLARIN ÖLDÜRDÜYÜ BİR GECƏ

Ağappaq analar gözür
Qapqara küçələr ilə,
Görən ürkür
Anaların
Kəfən kimi üzvlərini.
Qəzetlərdə sətir-sətir
Ölənlər cücərir elə:
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

Məktub.
Ana, bərkdən çağır!
Tüstü,
Tüstü,
Yenə tüstü!
Səsin gəlib çatmır axı.
Ana! Ana!
Niyə susdun?!
Burda udduğum hava da
Güllələrdən dəşik-dəşik,
Güllələrdən dama-dama.
Ma-a-a-ma!..

Lap indicə gətirdilər
Qanına qəltan gecəni.
Dişini dişinə sıxıb
Birtəhər dözüldü gecə.
Qəflətən dözü bilmədi,
Ağrıdan üzüldü gecə;
Töküdü gözünlün yaşını
Varşavanın dizlərinə,
Qoyub ulduzlu başını
Gecə ağladı-ağladı.
Öldü ağlaya-ağlaya,
Heç bilmədi necə öldü.
Ulduzlar çıxırışdılar:
– Gecə öldü!.. Gecə öldü!..

Necə?
Gecə?!
Kəndlər cumur tamaşaya
Məhlə-məhlə, küçə-küçə.
Gecə birdən dik atılır:
– Oyağam-oyağam! – deyir.
Nə oli var, nə ayağı:
– Çal, oynayacağam! – deyir.

Zəng.
Sənə nə oldu, ana?
O nədir, ana, o nədir?!
Əsməcə tutdu, əsməcə,
Əllərini, dizlərini.
Bəli, teleqram ondandır,
Oğlundandır,
Ölündəndir...
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

SİZƏ

Siz ey gecə-gündüz nəsil artırıb,
Yumşaq yataqlarda xumarlananlar,
Səhər çay içəndə
Qəzəllərdəki
Ölən əsgərlərin siyahısına
Baxıb bığlarını tumarlayanlar.

Dərdiniz; ləzzətli bir qolyanaltı,
Siz, ey yatan başım
Oyaq qarını!..
Bəlkə bu dəqiqə mərimi qopardı
Poruqik Petrovun ayaqlarını.

O sizə baxsaydı son nəfəsində,
Sütül bədəninədən qan süzə-süzə,
Necə gəzərdiniz yer kürəsində
Arvad öpə-öpə, çay süzə-süzə?!

Sizinlə barışıb,
Qartışb tamam,
Sürümümü ömrümü mən də boş yerə?..
Ondansa
Ananas suyu sataram
Gecə barlarında fahişələrə!..

QULAQ ASIN

Qulaq asın!
Bu ulduzlar
Hər gecə yanırsa əgər,
Yəqin kimsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Yəqin kimsə dözə bilmir
Göyü ulduzsuz gecəyə,

Sevir ulduzlarla yatıb,
Ulduzlarla oyanmağı.

Kim bilir o adam kimdi?!
Hər gün günəş batan kimi
Cumur Allahın yanına
Nəfəsi tongiyə-tongiyə,
Qorxur ki, birdən gecikər,
Qorxur ki, birdən longiyor.
Öpür ağlaya-ağlaya
Barmaqlarını Allahın
Deyir: – İlahi, neyləyirəm?!
Məni susuz, çöxərsiz qoy,
Ulduzsuz qoyma göyləri!..

Sonra qayıdır evinə
Özü nigaran-nigaran,
Üzü sevinə-sevinə...
... Və gecə
Çıxır küçəyə,
Keçir sokidən-sokiyə,
Baxır ulduzlu gecəyə,
Göz vurur yoldan keçənə,
Soruşur: – İndi necəsən?
Heç nədən qorxmursan ki?
Hə?!.

...Qulaq asın!
Bu ulduzlar hər gecə yanırsa
Əgər,
Demək kimsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Demək kiminsə xətrinə
Damların üstə hər gecə
Heç olmasa birçə dənə
Ulduz yandırmağa deyər...

SERGEY YESENİNƏ

Necə deyərlər, getdiniz,
Türk etdiniz bu dünyanı.
Uçursunuz...
Ulduzları vurub salır ayağınız.
O dünyada nə içki var,
Nə də ki, içki dükanı,
Ayıqsınız!..
Yesenin, sizə gülmürəm,
Gülməyə heyim nə gəzir?
Bilmirəm nə təhər dözüüm
Bu dərdin ağırlığına.
Görürəm ki, uçursunuz...
Uçursunuz, qolu kəsik,
Sümük dolu torba kimi
Yırğalana-yırğalana...

Əl çəkin!
Bəsdir!
Əl çəkin!
Ağlınız çaşmışdı, nədi?!
Necə qıydınız
O cürə yanaqların solmağına?..
Sizin ki,
Bütün işiniz-peşəniz
Şənlənmək idi,
Ustaydınız
Məclislərdə
Dava-şava salmağa da.

Niyə axı?
Nəyə görə?!
Bu sirri kim bilir?
Axır söz də bu olur ki,
Günahkar içkidir, içki!..

Öz sinfiylə
Sənətkarın
Zəif imiş əlaqəsi,
Ona görə də,
İçkiyə salıb yazıq öz meylini.
Guya bu içkini ağər
Siniflə əvəz eləsən,
Nə dava-şava olarmış,
Nə də şairin ölümü.

Bəs sinif də
Hərdən-hərdən
Kefi gələndə içirsə,
Onda necə?!
Əvvəl pivədən başlayıb
Sonra arağa keçirsə,
Onda necə?!.

Guya siz içməseydiniz,
İçməseydiniz tərtəmiş,
Daronin kimi
Can sıxan,
İştaha öldürən yüz misra yazardınız
Hər axşamı.
Onda vallah,
Darıxmaqdan ölərdiniz, ölərdiniz.
Darıxıb ölməkdənsə
Araqdan ölmək yaxşıdı.

Adam varmı
Bu ölümün sirri nədir
Deyə bilər?
...Nə o bıçaq deyə bilər,
Nə o kəndir deyə bilər,
Sirri nədir bu ölümün.
Dərman nə imiş görəsən
Tənhalıqdakı xəstəyə?!

Bəlkə elə yanınızda
Mürəkkəb olsaydı o gün,
Ehtiyac qalmazdı daha
Damarınızı kəsməyə.

Görən hələ necələri
Gözləyir ölüm payını.
Görən nə vaxt dincələcək
Şair qəlbi yer üzündə?!
Gəlin, azaldaq, azaldaq
Bu ölümlərin sayını.
Gəlin artıraraq, artıraraq
Mürəkkəbi yer üzündə.

Yox, Yesenin, dilim gəlmir
Ölmüsünüz deməyə də.
Yalançı dostlar çığırır:
– Alqış, alqış Yeseninə!..
Yaşamağı bacarırdı,
Bacarıbmış ölməyi də!..
...O alqışdan, çığırtıdan
Damarını kəsənə nə?!

Heykəliniz qoyulmayıb
Nə mərmərdən, nə bürüncdən;
Görən nə vaxt qoyulacaq,
Kimsə bilmir bunu hələ.
Dİ gəl ki, heykəlinizin
Bünövrəsini bir küncdən,
Yalançı dostlar doldurur
Zirzibil xatirələrlə.

Qızlar tikir adınızı
Dəsmalların qırağına,
Sobinov da
Nəğməni
Oxuyur yastı səs ilə.

Dözmürəm,
Daha dözmürəm
Bunların cığallığına.
Çığıraram:
– Ehey, bəsdir!..
Vurram, burnunuz əzilər!..

Eh, Yesenin, bu dünyada
Zirzibil hələ az deyil.
Hələ söyüşmək də olar,
Hələ dalaşmaq da olar.
Əvvəl-əvvəl
Bu dünyanı
Bir yaxşıca təmizləyək,
Ondan sonra
Bu dünyaya
Nəğmələr qoşmaq da olar.

Sözün düzü
Qələmin də
Bu günlər az deyil işi.
Tanıyıraq
Çətinlikdən
Qorxub qaçan cığalları.
Birdə ki, hansı dahinin
Bəxtinə asan yol düşüb.
Hansı dahi keçib-gedib
Tapdalanmış çığırları?!

Bayraq kimi
Başımızın üstünə qaldıraq SÖZÜ,
Dünyanı təzədən quraq, –
Başı uca, göyü qəlbi.
Elə gedək,
Arxamızca düşüb qaçsın zaman özü,
Çatmasın,

Bağrı çatlasın
Mərimi kimi qəlpə-qəlpə.

Bu dünyamız
Sevinc üçün
O qədər də geniş deyil,
Sevinc səpək
Dünyamızın
Bu başından o başına.
Ölməyə dəyməz, Yesenin,
Ölmək çətin bir iş deyil,
Daha çətindir
Dünyanı, tozodən qurub
Yaşamaq.

SERGEY ALEKSANDROVİÇ YESENİN

(1895-1925)

İRAN NƏCİMƏLƏRİNDƏN

* * *

p.l.

Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ,
Sərxoş qızdırmalar keçir qəlbimdən.
Tehranın bu mavi çiçəkləri ilə
Onu çayxanada sağaldaram mən.

Çayxana rüslərə xoş gəlsin deyər,
O enli kürekli çayçı durmadan –
Al şərab yerinə, araq yerinə
Süzür mənim üçün məxməri çaydan.

Bəsdir bir stəkan, a çayçı, yetər,
Nəçə güllər açıb sənə bağçanda.
Bil, yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını atıb bir anda.

Bəhar tərəvətli gözəlləri biz
Rusiyada it kimi zəncirləmirik.
Davasız, məksiz, pulsuz, xəncərsiz
Öpürük onları, özizləyirik.

Fəqət şəfəq üzli günəş camalın
Bu incə belinin bir süzməsiyəcün –
İnan ki, verərəm Xorasan şalı,
Mən Şiraz xalçası verərəm bu gün.

Bir az da tünd elə çayçı, çayçı, sən
Bil... yalan deməyəm ömrümdə sənə.
Yalnız özüm üçün cavabdehəm mən,
Cavab verəmməyəm sənənin yerinə.

Bəsdir, sən qapıya baxma bu qədər,
Başqa qapı da var sənənin bağçanda.
Bil yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını çəkib bir anda.

* * *

Yarım tümən üçün bir manat verən
Dəllaldan yenə də soruşdum ki, mən:
Gözəl Lalə üçün necə deyim mən
Sevirəm sözünü fars lisanıyla?

Van suları kimi səssizcə bu gün
Mən həmin dəllaldan soruşdum yenə:
O gözəl Laləyə söyləmək üçün
Öpüş kəlməsini sən öyrət mənə.

Gizlədib qorxunu qəlbimdə dərin
Dəllaldan yenə də soruşdum ki, mən:
Axı necə deyim gözəl Laləyə,
Axı necə deyim ki, sən mənimsən?

Dəllal cavab verdi mənə müxtəsər:
Sözlə olunmayıb məhəbbət izhar.
Məhəbbət yolunda köks ötürərlər,
Gözlər də yaquttək alışıb yanar.

Öpüşün olmamış adı əzəldən,
Öpüş yazı deyil tabutda gerçək.

Göürsən, gül ətri gəlir öpüşdən,
O, dodaqlardadır gül yarpağıtok.

Əvəz istəməzlər sevgidən heç vaxt,
Onunla bilirlər sevinci, dərdi.
Çəkib açan zaman qara çadranı
Mənimsən sözünü əllər deyərdi.

* * *

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Ona görə ki, şimaldanam mən,
İstəyəm söz açam sonsuz çöllərdən,
Dalğalı çovdardan söz açam sənə,
Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!

Ona görə ki, şimaldanam mən,
Elə bil böyükdür orda ay bir az.
Nə qədər füsunkar olsa da Şiraz
O yaxşı deyildir Ryazan çölündən,
Ona görə ki, şimaldanam mən?

İstəyəm söz açam sənə çöllərdən,
Çovdar saçlarıma çəkibdir xına,
Al onu, dola sən barmaqlarına,
Ağrı hiss etməyəm bir tikə də mən,
İstəyəm söz açam sənə çöllərdən.

Ay işığındakı dalğalı çovdar
Necə də bənzəyir mənə saçıma.
Əzizim, gül, danış, fəqət söz açma,
Düşməsin yadıma sevimli diyar,
Ay işığındakı dalğalı çovdar.

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Bizim o şimalda gözəl bir qız var,

Bilsəydin o sənə nə qədər oxşar!
Bolkə indi mənə anır o yeno,
Sevimli Şahano, gözəl Şahano!

1924

* * *

Sən dedin ki, Sədi ancaq
Öpərdi qız sinəsindən,
Döz sən allah, gələr bir vaxt
Öyrəşərim buna da mən.

Dedin: yazılıb Quranda –
Düşməninə al intiqam!
Mən gəlmişəm Ryazandan,
Yox, bu sözü anlamaram.

Mahmı dedin: Fərat gülü
Xoşdur sadə gözəllərdən.
Ögər olsaydım dövlətli
Başqa nəgmə qoşardım mən.

Qoparırdım o gülləri,
Ürəyimdə budur dilək. –
Qoy yaxşı qız olmasın heç
Bu dünyada Şahanətok.

Yoxdur başqa bir arzu-kam,
Sıxma mənim ürəyimi.
Mən ki, şair doğulmuşam,
Öpəcəyəm şair kimi.

1924

* * *

Zəforan yurdunun fəcrinə bir bax,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Gülüm, o mahnımı oxu sən ancaq,
Xəyyam oxuyardı onu bir zaman,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

Şiraz çıraqbandır ay işığında,
Göydə porvanotok süzür ulduzlar.
Mən heç açmır ki, fars torpağında
Çadırda saxlanırlar gəlinlər, qızlar,
Şiraz çıraqbandır ay işığında.

Bolkə də istəyir qarsıyıb onlar,
Mən kimi bədəni örtürlər belə.
Bolkə çox sevilmək arzuları var,
Üzləri yanımasın deyə bir gilo –
Mən kimi bədəni örtürlər belə?

Əzizim, çadırayla bağlama ülfət,
Saxla qulağında bu nəsihət:
Onsuz da çox gülmür bizə səadət,
Onsuz da qısadır ömrün müddəti, –
Saxla qulağında bu nəsihət.

Hüsnündə bir nöqsan olsa belə, o,
Sənə camalına bəzəkdir fəqət.
Onun üçün bu gözəl, al yanaqları
Gizlində saxlamaq günahdır əlbəttə,
Onları bəxş edib anı təbiət.

Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Başqa bir diyardır qəlbindən keçən.
Bir mahnı deyərəm indi sənə mən,
Xəyyam da deməmiş onu bir zaman...
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

Hava təmiz, şəffaf, hava sərin,
 Uzaq çiçəkliyə yollanıram mən.
 Ləcivərd ələmə gedən yolçu, sən
 Bil, çata bilməzsən səhraya indi,
 Hava təmiz, şəffaf, hava sərin.

Getmə çəmənləklə sanarsan bağdır,
 Getmə bağ içiyə – hər yan çiçəkdir.
 Mixək güllərinə baxmasan bir-bir,
 Seyrinə dalmasan, vallah, günahdır.
 Getmə çəmənləklə sanarsan bağdır.

Gələni pıçıltıdır, yoxsa xışıltı,
 İncədir Sədinin nəğmələr itək.
 Ay öz camalıyla əks eləyərək
 Görürsən, bir anlıq gözlərdə qaldı.
 İncədir Sədinin nəğmələr itək.

Asta eşidilir bir pəri səsi,
 Elə bil Həsənin ney səsidir o.
 Gözəl əndlərin nə gizlənməsi,
 Nə də həyəcana düşməsidir o,
 Dinləyin, Həsənin ney səsidir o.

Yollarda yorulan müsafirlərin
 Bax, budur arzusu, qisməti budur.
 Ətirli yelləri hey sərin-sərin
 Quru dodaqlarım su kimi udur,
 İnsanın arzusu, qisməti budur.

Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni,
 Unuda bilməzsən olub-keçəni, –
 Mehriban urusu, qəmli gözləri.
 Yadımdan çıxara bilməzsən məni,
 Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni.

Bilirəm, nə qədər gözəlsən, İran,
 Çıraqtək sayrırsı güllərin yenə,
 Qəlbimə aşına uzaq diyardan
 Təzə xətiyələr danışır mənə.
 Bilirəm, nə qədər gözəlsən, İran.

Sonuncu dəfədir bu gün içirəm,
 Şərabın ətridir məni məst edən.
 Sənin səsinə də, Şahanə, bu dəm
 Ayrılıq çağında ürəyimdə qəm,
 Sonuncu dəfədir eşidirəm mən.

Səni mən unuda bilmərəm ancaq,
 Təleyim dərbəddər, təleyim səyyar.
 Ən uzaq adamlar, yaxın adamlar
 Qarşıma çıxanda dayanıb hər vaxt
 Onlara mən səndən dəyərəm ancaq.

Qorxuram mən sənin bələlərindən,
 Rusiya haqqında qəmli, mükəddər
 Bir nəğmə qoyuram yadigar, hər an
 Oxu, xatırlayıb məni bir qədər, –
 O zaman səsinə səs verərəm mən.

* * *

Bəli, şair olmaq odur ki, gərək
Pozmayıb həyatın ilk qanununu,
Öz damarlarından qanı çəkərək
Vurub, isidəsən özgə qanını.

Şairsən. qəlbinə həmdəm çölləri
Doğma oğul kimi vəsf elə bir-bir.
Bülbülə nə var ki, qəlbi ağrımır,
Bircə nəğməsi var – təkrar eləyir.

O, ötür özgənin mahnılarını,
Özgənin dilində təkrarlayaraq.
Qoy lap qurbağanın mahnısı olsun,
Dünyaya təzə bir nəğmə ver ancaq!

Şair görüşməyə gedir yarıyla,
Yarısa uzanıb başqa biriylə,
Şərab təsiriylə, inan, o deşməz
Qızın ürəyini öz xəncəriylə.

Qısqanclıq oduyla alışıb yanır,
Evə qayıdarkən söyləyər pəsdən:
Dünyanın belə bir qaydası da var,
Nə olsun, ölərəm səfil kimi mən.

* * *

Qızıllı telləri soyuq qəmərini,
Tünd oleandra, ətirli mixək
Bu mavi diyarın, mehriban yerin
Gəzəsən qoynunda yorulanadək.

Bağdad bu yerlərdən uzaqdır, uzaq,
Orda nəğmə dedi bir vaxt Şəhrizad.

Daha gərək deyil heç nə o qıza,
Sükuta dalmışdır o nəğməli bağ.

O uzaq torpağın teyfləri də
Məzar otlarıtkək sərilib yerə.
Sən, yolçu, söykənib baş daşlarına
Gəl baxma bu qədər rəhmətliklərə.

Nəzər sal, nə qədər gözəldi hər yan:
Dodaqlar can atır güllərə sarı.
Barış ürəyində düşmənlə, inan
O da verər sənə nəşə baharı.

Sev, yaşa, ömr elə sən bu cahanda,
Aylı gecələrdə öpüş, kəfə bax,
Sən rəhmətlikləri yada salanda
Dəymə dirilərin kefinə ancaq.

Bunu söyləyibdir bir vaxt Şəhrizad, –
Bir də təkrar etsin yarpaqlar sənə.
Biri istəmirsə dünyada heç nə
Yazıq o adamın halına, heyhat!

* * *

Xorasanda vardır elə qapılar
Güllərlə bəzənmiş bütün kəndarı,
Orada fikirli bir pəri yaşar.
Xorasanda vardır elə qapılar,
Mən aç bilmədim o qapıları.

Çoxdur qollarımın gücü, qüvvəsi,
Bir baxın, saçımın qızıl rənginə,
Gözəldir, incədir pərinin səsi.
Çoxdur qollarımın gücü, qüvvəsi,
Qapını mən aç bilmədim yənə.

Sevgidə igidlik yarayan deyil,
Mən kimə söyləyim nəğməmi, kimə?
Madam ki, Şahanə qışqanan deyil
Qapı açmasam da, gülüm, qəm yemə,
Sevgidə igidlik yarayan deyil.

Vaxtdır, Rusiyaya dönməliyəm mən,
Səni tərk edirəm deməli, İran?
Yoxsa ayrılıram ömürlük səndən?
Vətən məhəbbəti oyanıb yaman,
Vaxtdır, Rusiyaya dönməliyəm mən.

Əlvida, ey pəri artıq əlvida!
Aça bilməsəm də o qapıları,
Mənə xoş əzablar çəkdiydin burda,
Elə ki, qayıtdım o doğma yurda
Mən sənə nəğmələr qoşaydım bəri.
Əlvida, ey pəri, artıq əlvida!

* * *

Bir cüt qu quşudur canan əlləri, –
Qızılı saçıma baş vurur hərdən.
Məhəbbət mahnısı oxuyur hamı,
Hamı təkrarlayır onu yer-yerdən.

Mən də nəğmə dedim bir zaman belə,
Yenə o qaydayla ötürəm bu gün.
Köksünü ötürüb sözlər onunçün
Səslənir bu qədər nəvaziş ilə.

Əgər intəhasız vurulsa ürək,
Qızıl parçasına o çevriləcək.
Ancaq qızdırmayır Tehran qəməri
Ürəyimdən qopan bu nəğmələri.

Necə başa vurum ömrü, bilmirəm:
Yanım Şahanənin məhəbbətilə,
Yoxsa, kədərənəm qoca çağımızda
Keçmiş mahnıların hərarətilə?

Qulağa xoş gələn gözə xoş gəlmir –
Dünyada hər şeyin öz yeri var, bil.
Bir fars yaxşı nəğmə qoşa bilməsə,
Deməli o adam Şirazlı deyil.

Siz mənim barəmdə söyləyin bu cür
Belə bir mahnıdan düşəndə söhbət:
O, gözəl nəğmələr qoşa bilərdi,
Ancaq məhv elədi onu məhəbbət.

* * *

Xorasan bağları, evləri üstə
Nə üçün solğundur ayın ziyası?
Elə bil gedirəm rus çölləriylə,
Başımın üstündə duman cunası, –

Soruşdum mehriban, əziz Lalədən
Gecə sərvələrin kölgəsində mən.
O, cavab vermədi bir kəlmə mənə,
Başını qürurla şax tutdu yenə.

Nə üçün qəmli dir ayın ziyası? –
Ləkdə çiçəklərdən xəbər aldım mən.
Çiçəklər söylədi: Soruş bu sirri
Qəmli qızılgülün titrəməsindən.

Qızıl gül titrədi çələklərilə,
Ləçək dodağıyla söylədi mənə:
Başqasıyla gözür sənə Şahanən,
Başqa birisini öpdü Şahanə.

Söylədi: Rus qəlbi anlamaz bunu...
Ürəkdə mahnı var, mahnıda həyat.
Onunçün solğundur ay da bu qədər,
Ay onunçün belə ağardı, heyhat.

Dönüklük, göz yaşı, əzab dünyada
Vardır – istəsən də, istəməsən də.

.....
Ancaq bu çıraqban gecələr ki, var
Safdır, müqəddəsdir yer üzərində.

1925

* * *

Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!
Səadətdir bizi belə aldadan.
Dilənçiyə nə lazımdır – sədəqə...
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Ay o qızıl saçlarını açaraq
Şahpalıdlar üzərinə səpir bax.
Qoy Lalənin qarşısında sürünüb,
Mən də onun çadrasına bürünüm.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Biz hamımız balaca bir uşaqtək
Vaxt olur ki, ağlayırıq, gülürük;
Bu dünyada necə olur? sevinmək,
Kədərlənmək necə olur – bilirik.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Mən ömrümdə çox məmləkət gözmüşəm,
Hamısında bir səadət gözmüşəm.
Bundan belə xoşa gələn bir qismət
Axtarmıram, aramıram mən fəqət,
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Həyat bizi aldatmayıb büsbütün,
Təzə qüvvə gəl toplayaq biz bu gün.
Ürək, bir az yuxulu sən özün də
Bax, burada – sevgilimin dizində,
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Bəlkə bizi çıxarmadı yadından
Keçib gedən bu qəzavü-qədər də;
Eşqimizi yada saldı bir zaman
Bülbüllərin dediyi nəğmələrdə.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

QARA ADAM

(poema)

* * *

Heç soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman,
Bilmirəm, necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!
Bu nə sərxoş küləkdi,
əsd-i-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynimi də üstəlik.

Başım qulaqlarını
yelləyir qanad kimi,
Sanki çiyimdən qopub
indi uçub gedəcək.
Qara adam yenə də
bir vaxtsız qonaq kimi,
Gəlib kəsib böyrümü,
qoymur yatım bu gecə.

Elə bil ki, keşişdi,
topuq vuran diliylə

Mənə ölü duası
oxuyur asta-asta.
Bir iyrənc kitabı da
varaqlayıb əliylə,
Söhbət açır hansısa
lotudan, dələduzdan.

Deyir: – Yaxşı qulaq as,
gör nə gözəl fikirlər
Gizlənilib bu kitabın
hər bir səhifəsində.
Burda yazılan adam
axır gününə qədər
Ömür sürüb oğrular,
quldurlar ölkəsində.

Orda yaz-qış qar yağır,
quşbaşısı, dolusu;
İtir damlar, adamlar
yağan qarın içində.
O adam da,
quldurun birisiydi, doğrusu,
Amma ən yaxşısıydı
quldurların içində.

Bir şairlik həvəsi
dolmuşdu canına da.
Hərdən yalan desə də
yalan yazan deyildi.
Yaşı qırxı adlayan
solğun bir xanıma da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Deyirdi
Bu dünyada xoşbəxt olmaq istəyən
Gərək ağıldan iti,
əldən də zirək olsun.

Maymaqların haqqı yox
öz bəxtindən küsməyə,
Amma adamın bir az
bəxti də gərək olsun.

Qorxma, dörd bir tərəfdən
qəm üstən qəm gəlirsə,
Doğmaları əlindən
bir-bir alırsa fələk.
Ürəyin ağrıtanda
üzün gülə bilirsə,
Bu dünyada
ən böyük sənətkar sənə demək...

Bosdi, əl çox yaxamdan,
qara adam, sus, kiri,
Eşələnmə qurd kimi
ürəyimin içində.
Özgələre get tanıt
o davakar şairi,
De, hansı sifətdədi,
hansı boyda-biçimdə.

Qara adam hirsələnir,
zəhər yağır üzündən,
Gözlərimə zillənir
gözlərinin qarası.
Elə bil ki, kiminsə
cibinə girmişəm mən,
Nə məndən arsızı var,
nə məndən avarası.

* * *

Yox, soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman,
Bilmirəm necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!

Bu nə sərxoş küləkdi,
əsdı-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynımı də üstəlik.

Gecə soyuq, küçə lal,
həyə-t-baca qardı, qar.
Sanki əhəng çəkilib
dünyanın hər yerinə.
Yenə baş-başə verib
həyətdəki ağaclar,
Görən hansı sirrimi
danışır bir-birinə?

Nə gələn var, nə gedən,
bütün dostlar uzaqda,
Pəncərə qabağında
bayquş kimi təkəm, tək.
Qara adam yenə də
peyda olur otaqda,
Başında boz silindr,
əynində qara pencək.

Xırıltılı səsiylə
mə-nə deyir: bura bax!..
Səndə heç can qalmayıb,
kölgəsən, quru kölgə.
Mən hələ görməmişəm
yer üzündə bir alçaq
Gecə yuxusuzluqdan
bu cür əziyyət çəkə.

Yox-yox, çaşdım, bağışla!
Aylı gecə, bəyaz qar...
Özünü şair sayan
necə yatar bu gecə?
Gələr ilham pərisi,
yoğun budlu o maral,

Sənə şirin misralar
pıçıldayar gizlicə.

Sevirəm şairləri!..
Kefdi şair tayfası!
Görürsən ki, birisi
uzadıb saçlarını,
Şeir deyir
üz-gözü sızanaqlı bir qıza,
Gözüylə yeyə-yeyə
o qızın qıçlarını.

Bir kənd vardı hardasa,
bilmirəm, adı nəydi.
Bəlkə Kaluqadaydı,
bəlkə də, Ryazanda.
Orda göygöz, sarısaç
bir uşaq böyüyərdi
Lap sadə, kasıbyana
bir kəndçi komasında.

Böyüdü, şair oldu,
az-çox tanındı o da,
Hərdən yalan desə də,
yalan yazan deyildi.
Yaşı qırxı adlayan
solğun bir qadına da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Qara adam, itil-get!
Sən nə murdar qonaqsan.
Bütün səni söyənlər
haqlıymış dönə-dönə.
Sifətinçin darıxır
əlimdəki bu əsa,
Al gəldi!

Hara döydi?

Düz burnunun üstünə!..

Ay öldü.

Yavaş-yavaş günəş doğur uzaqda.

Göy üzü

ölən ayın meyitini gizlədi.

Başımda boz silindr,

bircə mənəm otaqda,

Otaqda bircə mənəm,

bir də, sııq güzğüdü...

PAVEL QRİQORYEVİÇ ANTOKOLSKI

(1896-1978)

İKİ HƏYAT

*O vaxt dəhşətli bir zəlzələ qopdu.
Paytaxt Gəncə şəhəri dağıldı. Kəpəz dağı
uçaraq axan bulaqların gözünü tutdu və
bu günədək qalan bir göl əmələ gətirdi*

Əsrlərlə ucalan
Başı qarlı dağları,
Silkələdi yerindən,
Tərpətdi torpaqları –
Səkkiz yüz il irəli
Burda qopan zəlzələ.
Dağlar-daşlar uçaraq
Qarıxdı daşqın selə...
İki gün doğdu torpaq,
Əziyyətə sona yetdi,
Sonra üçüncü gecə
Dərin yuxuya getdi.

Ulduzlar yandı par-par
Təravətli gecədə.
İki həyat yarandı
Həmin gecə Gəncədə.
Öz doğma beşiyini
Torpaqlar yırgaladı.
Bu dağlar gözəlinin
Göygöl qoyuldu adı.
Bu suyun güzgülündə
Göründü uca dağlar.

Bu Göygölün eşqinə
Mahnı qoşdu bulaqlar...
O gözəlin gözləri
Parlayır özvolkitək...

O biri həyat isə
Oldu acı və gödək.
Budur, dönüb kömürə
Sönüb gedir od-ocaq.
İnsanın daxmasını
Qara yellər döyür, bax.
Ağlayır körpə zar-zar,
İnildəyir anası.
Qara günlər başlayır –
O necə ağlamasın!
İllər ötdü dalbadal,
Budur, yetdi cavanlıq.
Təntənələr keçirir
Onun ilhamı artıq!
Öllərində bir kitab var,
Bu Leyli dastanıdır.
Şirvanşah təzim edib,
Öz-özünü tanıdır:
– Soyun, tulla bir yana
Bu köhnə qiyafəni!
Ətək-ətək qızılla
Bəzəyərik biz səni!
– Yox, Şirvanşah, bu şeylər
Mənə görək deyildir.
Mənim varım-dövlətim
Bu həyatdır, bu eldir!
İllər ötür bir anda,
Ömür sanki axar, su.
Bu yuxusuz qocaya
Cavab vermir qonşusu.
– Niyə sızlayır külək?
Niyə ocaqlar sönür?

Sual cavabsız qalır,
O, igriddir, görünür...

Əzəmətli heykəlo
Biz baxırıq doyuncə.
Ölməz bürünco dönmüş
Ağsaqqallı bu qoca.
Yığılmışığı bayrama
Mərkəzində Gonconin.
– Bir ömründən söhbət aç,
Nə var yadında sənin?
Lakin dinnir bu qoca,
Nə görəkdir gileylər...
Onun başı üstündə
Parlayır mavi göylər.
Uzaqlarda – üfüqdə
Yellər əsir, dolanır...
Orda, dağlar qoynunda
Göygöl hey xumarlanır...
Həmin gölün gözləri
Parlayır özölkitək.
Ulduzlar par-par yanır
Yerə işıq soperək.
Orda, sıldırımlarda
Bir gənə salaraq məskən,
Göygölün sularıyla
Söhbət açır Leylidən...

MEŞƏ YOLU BOYUNCA

Məşədə ağacları qırılmış enli zolaq.
Hava bürkü, miğmığa, tünd qoxuyur yapışqan.
Bir qoşun şam ağacı yatıb yan-yana çılpaq
Çıl-çılpaqca gövdələr, məhrum qoldan, qanaddan.
Dünən göy budaqları yaşıl orman içində.
Məviliyə can atıb qalxmışdı sıra-sıra.

Onlar şirin yuxuda, xəfif duman içində
Yatıb həsrət çəkirdi, uzaq xurmalıqlara.

Dünən varlıqlarından tünd şərab iyi qalxan,
İynə budaqları ilə salama dayandılar.
Hər biri döyüşlərə hazır, güclü, qəhrəman,
Hamısı bir-birinə köməkçi, hayandılar.

İndi çılpaq cəsədlər döşənib yerə bir-bir,
İnciməmişdir onları ölüm işgəncələrlə.
Onlar hələ nə pərdi, nə də hazır dirəkdir,
İkinci həyatları başlanmamışdır hələ.

ZOYA

Bu gün teleqram verdim yenə adına sənə,
Söylədim ki, qəlbimdən qopan hissləri dirlə.
Biz ayrıldıqdan bəri hey yuxuma girirsən,
Yaşayıram inan ki, yalnız, yalnız sənə.

Yalnız sənə eşqinlə. Bu hər zaman belədir.
Səni yola salanda qarlı, boranlı qışdı.
Dönüb sən mənə sarı əl edəndə qatardan
Evlər, yollar, simalar bir-birinə qarışdı...

Budur, yenə evdəsən. Budur, həmin külcəyi,
Budur kitab rəfləri, bax, budur gül dibçəyi.
Tökülmüşdür çiyininə gözəl, ipək saçların,
Sən ey sarışınarın ən sarışın göyçəyi!

Sən rolunu bitirdin. Səni kənd cavanları
Gəlib yola saldılar söyüdlər arasından.
Kiçik klub səhnəsi onlara dünya oldu,
Sənə bir büt göründün cavanlara o zaman...
Yəqin o cavanların, həmin o gecə vaxtı –
Girdin yuxularına. Lakin bu lap nahaqdı!..

ALEKSEY SERGEYEVİÇ SURKOV

(1899–1983)

Dar sobada odunlar
Yanır, alışır
Qazmada qarmon çalır
Səndən danışır.
Baxışın, gülüşündən
Söz açıq çöllər
Mənim də həsrətimi
Sənə yetirər.

Sən indi çox uzaqsan
Arada qarlar, qarlar
Sənə çatmaq çətindi
Ölümə dörd addım var.

Çal qarmon
Çovğunun acığına çal
Eşqimin istisi, alovu yenə
Bu soyuq qazmada güc verər mənə.

MİXAİL ALEKSANDROVIÇ SVETLOV

(1903-1964)

QRENADA

Yeridik addım-addım,
Qanad açdıq döyüşdə.
“Yabloçko” nəğməsi də
Bizimlə bir döyüşdü.
Bu nəğmənin sədasi
Torpağa enib yaşar.
Çöllərdə çiçəklərə,
Güllərə dönüb yaşar.

Bir dostum, uzaq elin
Nəğmələri dilində...
O dostum bu nəğməni
Gəzdirdi at belində.
Oxuduqca, sədasi
Gəzdi doğma vətəni:
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

Hər yerdə bu nəğməni
Ucadan oxuyurdu...
O, İspan kədarini
Axı hardan duyurdu?
Danış, Aleksandrovska,
Ey Xarkov, danış sən də.
Nə xallar tapmışınız
Bu İspan nəğməsində?

Ey Ukrayna, söylə bir,
Qalımı - söylə sən də -
Şevçenkonun papağı
Bir çovdar zəmisində?
Ey dostum, necə tapdın
Sən bu gözəl nəğməni?
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!” -

Xəyalpərəst dillənir:
- Bilsən harda tapmışam? -
Qardaş, Qrenadanı
Kitablarda tapmışam!
Demə elə-beləco
Xəyaldı Qrenada,
Uzaq İspan elində
Mahaldı Qrenada!

Yurd-yuvamı tərək edib
Mən getdim döyüşməyə,
Qrenada torpağı
Kəndlinin olsun, - deyər.
Əlvida, özizlərim!
Ey anam, atam mənim!
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”
Biz can atdıq - öyrənək
Döyüşlərin dərşini.
Bir dil kimi öyrənək
Topların nərəsini.
Gün keçdi gün dalınca,
Günəş də doğdu, batdı.
Bu çöllərdə yoruldu
Dörd nala çapan at da.

Fəqət eskadrona yenə
“Yabloçko” muz oxundu.
Zamana kaman kimi
Əl-mizrablar toxundu...

Hardasan, dostum, harda?
Hardadır nəğmənin:
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

Bədəni dəşik-dəşik –
O igid aşdı birdən;
O ilk dəfə – son dəfə
Enmiş idi yəhərdən.
Elə bil Ay da enib
Keşik çəkirdi ona.
Soyuyan dodaqları
Pıçıldadı, "Qrena..."

Bəli, sonsuz aləmə
O dostum uçdu getdi.
Səsi də, nəğməsi də
Özüylə köçdü getdi.
O vaxtdandı bu yerlər
Eşitmir bu nəğməni:
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

Dəstəməz kiçilmədi,
Yox olsa da bir əsgər.
Oxuduq "Yabloçko"nu
Oxuduq sona qədər.
Fəqət hərdən yavaşca
Göy üzündən sürüşdü –
Qürubun yanığına
Bir neçə damla düşdü.

İndi yeni nəğmələr
Oxudur həyat bizə.
Dostlar, yaxın qoymayın
Kədəri qəlbinizə.
Yox, dostlarım kədərə,
Kədərə, qəhərə biz qənim...
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

SEVGİ

Bəlkə də səmimi söz-söhbətimlə,
Gəncliklə dil tapa bilmirəm hərdən.
Yanağı allanmış məhəbbətimlə,
Bəzən o üzlərdə üzleşirəm mən.

Yox, eşqim, sən əsla qocalmamısan,
Əhdin torpağa bağlayıb illər.
Sənin izlərinlə səni axtaran,
İyirmi yaşında gənclər var hələ.

Belin bükülənə, ölənə qədr,
Başında məhəbbət çətri olacaq.
Üfüqdən üstünə yağan şəfəqlər,
Gürcü bağlarının ötri olacaq.

Başının üstündə durub dan yeri,
Sənin keşiyində dayanar gecə...
Mən qovdum qapından sərt küləkləri, –
Sevgi yuxusundan oyanar gecə...

Bu eşqin sevhirli səsidir məni,
Hünərə, qüdrətə aparır indi.
Könlüm eşitdikcə eşqim deyəni,
Ürək də sinəmdə qabarır indi.

Dan yeri söküldü, bir xoş xəbər tək,
Doldu qapımızdan küləklər hər vaxt.
Gəl indi, deyirəm, söhbət götürək,
Göbələk yerinə xatirə yığaq.

Qoy bizi gizlətsin qalın meşəlik,
Desin bir-birinə qoca palıdlar:
"Biz belə məhəbbət heç görməmişik,
Əlli yaşında da məhəbbət olar!"

ALEKSANDR TRIFONOVİÇ TVARDOVSKI

(1910-1971)

YOLDA

Səfərin əvvəli çətin başlanar,
Nəğmənin əvvəli yaranar çətin,
Yoluna düşdümmü – könlün xoşlanar,
Sözlər düzüldükcə artar sürətin.
Yalnız yollara ver ürəyini sən,
O, qoymaz yarımçıq sözü, nəğməni.
Yollar bir dost kimi tutub əlindən
Üfüqdən üfүqə aparar səni...
Yollar qələmini varaqlar üstə
Gəzdirir, gözlərin nə qədər şaddır.
Qəlbində qaynayır təb də, həvəs də,
Nəğmələr dil açır, gör nə bəsətdir!
Ürək də çırpınır vəcdə gələrək,
Alnında şirin bir istilik gəzir.
Hər söz sığallanır öz övladıntək,
Yazan əlin belə sevincdən əsir...

Şair ki, bilinməz bir vaxta qədər
Gözə görünmədi, üzə çıxmadı,
Yaratmaq eşqilə göstərüb hünər,
Sırrını hamıdan gizli saxladı,
Təhfiyə hazırladı insanlara o,
Çəkilib dünyanın bir guşəsinə,
Qocalıb düşsə də lap azara o,
Yorulub qalsa da – xoşbəxtdir yenə.
Qoy onun əsəri üzə çıxanda
Tənqid atəşləri yağsın üstünə.

Haqsız müəmmalar tapsınlar onda,
Bəzi hay-küyçülər durub qəsdinə, –
O, bunu eşidər, həm də eşitməz,
Fikrində, qəlbində təzə bir əsər,
O, yenə yaradar, sönməz bu həvəs,
Sanki onunkudur bütün şəhərlər.
Bu xoş çağlarında unutmaz qəti,
Onundur Varşava, onundur Berlin.
Onundur ehtiyat qalan şöhrəti,
Özü də tək deyil, dostu var min-min...

Qoy bu tənqidlərin ardınca birdən,
Onun dünyasına girsin arvadı.
Desin nahar vaxtı: – Narazıyam mən,
Evdə filan yemək niyə olmadı?
Bu dərdlər hamısı düzələr, ancaq
Özgə bir bələdir onu qorxudan.
Bu bəla o zaman gəlib çıxacaq, –
Hansı bir səddisə aşıb, durmadan
Şöhrət zirvəsinə ucaldı, qalxdı,
Hər yerdən göründü, el ona baxdı,
Hamı çəpik çaldı o, gələn zaman,
Hamı təzim edib keçdi yanından,
Ona qiymət verdi şəxsən Fədayev,
Üzdü süd gölündə yaşadığı ev,
Dostları adına klassik dedi,
Dedi sənətkarsan ölməz, əbədi, –
Bax, burdan başlanır bəla, ətalət,
Əlin də sustalır, təbin də sönür.
İtir sözündəki ətir, tərəvət,
Sənə öz yazdığın solğun görünür.
Ürək duyanları özün danırısan,
Şübhəylə baxırsan ölçüb-biçəndə.
Bütün ətrafını ölgün sanırısan,
Ürəyin bulanır boşluq içində...
Bu dərdin əlacı deyildir asan,

Bu dörd yaman dərddir, düşün bir anlıq.
Burda vay halına yorğun olasan,
Ya xəstə düşsən, üzgün ola can,
Bax, burda gərəkdir sənə cavanlıq,
Cavanlıq! – Sən onu necə tapasan?!

Bəli, acizliklə barışmamaqçün,
Keçmiş xidmətindən danışmamaqçün,
Düşünə döyərək hər səhər-axşam
Təkrar etməməkçün: – Filan vaxtı mən
Belə yaratmışam, belə yazmışam,
Bu günə çatanda susasan birdən.
O vaxt ki, səxavət göstərir ilham,
Sən də gözləyirsən öz qürurunu.
Deyirsən, hələlik mən nə yazmışam
Düzü, qaralama sayıram onu.
Nə vaxt ətalətdən hələ uzaqsan,
Özün də qayğısız, cəsur, yenilməz,
Hardasa ilişib dayanacaqsan, –
Bu fikir heç sənin ağlına gəlməz;
Təriflər şabaştək yağır başına,
Düçar olmamısan tənqidlərə sən.
İçmək gəlməsə də sənin xoşuna,
Şöhrətin naminə araq içirsən.
Bəzən öz işinin xətrinə sən də
Yalandan deyirsən yeri düşəndə:
Nə bilim, həyatın yaman çətindir,
Yazıb-yaratmağın qaygısı mindir.
Bəli, cavanlıqda olur bu işlər,
O vaxt nə usanır, nə yorulursan.
Cavanlıq, cavanlıq, bilsən nə qədər
Sonralar insana gərək olursan!..
Bəla yaman gəlib, yaman düşmüşsən,
Dərdini heç kəslə bölmürsən ancaq.
Zaman sıxıb səni keçir üstündən,
Yalvarma, onsuz da dayanmayacaq.
Demə: – Asta yeri ömür saatım,
Mən öz ətrafıma təzədən baxım.

Aman ver, səfərdə hamıya çatım,
Yollarda tək qalmaq çətindir axı...

Şair, sən alaydan yürüş zamanı
Ayrılmış əsgəri xatırladırsan.
O, geri qalmışdır, yolu, məkanı
Bilmir hayandadır, vurnuxur yaman.

Sağamı, solamı, – getsin hara o?
Beynində min fikir, şübhə dolanır.
Baxıb itirdiyi saatlara o,
Yollar ayrıcında od tutub yanır.
Təkliyi dözülməz olur əsgərin,
Çatıb desin gərək: – Mən günahkaram.
Geriye qalmışam, cəzamı verin,
Cəzamı aldım – sırada varam!
Bax, ibrət dərslərini alanda əsgər,
Ona əziz olur xidməti yenə.
Qabaqda ölüm də gözləse əgər
Artıq zərər qədər gəlməz eyninə...
Mən də öz dərslərini aldım əvvəldən,
Dedim o bələdən mənəmin də var.
Keçdim üfüqlərdən üfüqlərə mən,
Bildim kömək olar mənə bu yollar.

O mən deyildimmi, dörd il sərəsər
Yolları dolaşan athı, piyada?
Döyüşlər görmüşəm, qanlı döyüşlər
Canım də bərkimiş hər cür havada.
Xəstəlik bilmədim həmin illərdə,
Yaşadım, vuruşdum mən də hamitək...
Gəl, qardaş, gəl çıxmaq səfərə bir də,
Biz öz evimizdən uzağı gərək.
Həyata baxmayaq dar hücrələrdən,
Daha özümüzü aldatmayaq biz.
Keçək addım-addım kənddən, şəhərdən,
Gözümüz görənə desin dilimiz;
Yollar gen eləyir ürəyimizi,

Həmişə səfərdə, yolda olasan.
Yorur, silkəloyir, ayıldır bizi,
Qocaldır, – deyirsən cavanlaşırsan...

Bu kiçik kupədə mənimlə bahəm
Yol gedən qonşum da duyurmu görən,
Necə şirin-şirin təkrar edirəm:
Yoldayam, yoldayam – kəlməsini mən?
Yollarda nə qədər dayanacaq var,
Gör nələr dil açır qəlbin səsinde:
Düşüb bu qatardan uzun zamanlar
Qalmağa hazıram hər birisində...

Arzular paytaxta təzə köçənlər,
Şəhərin yaxını, uzağı olsun, –
İçində bəxtiyar yaşaya bilər
Təki Allah verən otağı olsun.
Bax, o cür bəxtiyar olaram mən də,
Yaşasam dünyanın hər bir yerində.
Əsla inanmıram orda darıxam,
Kim deyir can sızır uzaq guşələr?
O yer ki, qoynunda indi mən yoxam,
Yanıram ömrümdən itən gün qədər.
Mən öz ürəyimi yer kürəsinə
Səpmək istəyirəm, görüm hər yeri.
Şimal, cənub birdən görünsün mənə,
Görüm şərq, qərbi, dağı, düzləri.
Bütün okeanlar, bütün dənizlər,
Çaylar da gözümə görünsün birdən,
Mənim doğulduğum məhrəban şəhər,
Bir də o yerlər ki, görməmişəm mən.
Bir də o yerlər ki, özüm gedirəm,
Bir də o yerlər ki, fikrin yelkəni
Açıb qanadını aparır hərdən
Ötən günlərimlə görüşə məni...
İki cür səyahət bilirəm:

Bir var –

Evidən ayrılıb yol gedir insan.
Bir də var – evində tutaraq qərar
Təqvimə tərsinə vuraqlayırsan.
Mənim istəyimə uyğundur burda
Qaynayıb qovuşan hər iki səfər.
Gah evimdə oldum, gah da yollarda,
Səfərdə yarandı bu təranələr.
Dedim ərzə baxım şair gözümlə,
Vətən havasından doyunca udum.
Olum bu ələmlə, özüm-özümü,
Nəse xatırlayım, nəse unudum...
Bil ki, ey oxucum, bu sətirləri
Qatarda yanakı uzanaraq mən
Fərəhlə yazmışam, nə vaxtdan bəri
Fürsət axtarırdım öz xidmətimdən
Bir yaxa qurtarıb uzağa düşüm.
Sən də yarı yolda sözümlə kəsmə.
Yenidən başlanırsən sənə görüşüm,
Hökmünü verməyə hələ tələsmə.
Hirs lənmə deyingən tənqidçilərtək,
Hər şeyin üstündə çıxma özündən.
Nəyi ki, mənsiz də bilirsən gerçək,
Əsərdə axtarma, yazmamışam mən...
Bilərsən nə deyir yazdığım əsər,
Ağılla, səbirlə düşünüb baxsan.
Oxu heç olmasa yarıya qədər,
Onda sona qədər oxuyacaqsan.

İKİ DƏMİRÇİXANA

Zaqorye adlanan ucqar bir kənddə,
Qayın ağacları bitən həyətdə
Var idi köhnə bir dəmirçixana,
Uşaqlıq çağımdan bağlıyam ona.
O torpaq döşəmə, o hisli tavan,
O tüstü iyi də qatran qarışıq,

O tənha ocaqçı – çəkil vurmaqdan
Bədəni bərq vurub salırdı işıq, –
Tanışdır, yaxındır mənə o vaxtdan.
Hər gün nahar vaxtı ora gələndə, –
Atamın vəfalı ömür yoldaşı, –
Onun qucağında gələrdim mən də,
O vaxt iyirmiydi anamın yaşı.

Yaxşı yadımdadır bizim ocağın
Sakit meşədəki o yetim səsi;
O qədər qəmliydə hər axşamçağı,
O qədər yorgundu, – sanki hər kəsi
Xəbərdar edirdi bu çəkdiyimiz
Ağır əziyyətdən, cüzi gəlirdən,
Xəbərdar edirdi kasıb, kimsəsiz,
Kədərli, möhnətli ucqar bir yerdən.
Elə bir yerdən ki, qoynu meşələr,
Yolları bataqlıq, burda qal, çürü.
İstəsə dalında apara bilər
Mujik gətirdiyi dəmir-dümürü.
Burda sifarişçi görünür tək-tək,
İldə bircə dəfə qapını açır
Həkim haraylayan ağır xəstətək
O zaman gəlir ki, yoxdur əlacı.

Körük xışıltısı, zindan səsləri,
Qızarmış ocağın gurultusu da, –
Getmir qulağımdan illərdən bəri,
Mənimlə yaşayır o səs, o səda.

Atamla bərabər dünya üzündən
O günlər köçsə də, izsiz, soraqsız,
Unuda bilmirəm heç birini mən,
Həyatım keçsə də ağır, pənəhsiz.

Bilirəm o günlər qayıtmaz geri,
Lakin mən onlarla ayaq açmışam.

Böyük ehtiramla həmin günləri
Gərək xatırlayım hər səhər-axşam.

Bəli, o həyata borcluyam ki, mən,
Pay verdi uşaqlıq xatirəsini.
O çəkil, o zindan səsləri gələn
Dəmirçixanaya bağladı məni.

Dünyadan aralı ucqar bir kənddə
Nə bilik verdisə o, verdi ancaq.
Bizimçün klub da, təzə qəzet də,
Akademiya da o yerdi ancaq.

Köhnə baltasıyla işsiz dülgər də,
Qoca bir əsgər də – medalı rəng-rəng,
Yerli bir ovçu da qərq olub dərdə,
Çiyində gərəksiz, köhnə bir tufəng,
Mis kimi qızarmış xırda keşis də,
Kasıb yerölçən də, qoca baytar da,
Alverdə soyulub müflisləşmiş də, –
Bir sözlə, de, kimlər olmazdı orda!
Hərə söz açardı öz dünyasından, –
Doymazdı keçmişə tərif deməkdən.
O vaxtkı barların hər səfasından;
Ləzzətli şərəbdən, dadlı yeməkdən;
Doğma Rusiyadan, yad ölkələrdən;
Barlı, bərəkətli gen torpaqlardan;
Allahdan, şeytandan, xeyirdən-şərdən;
Qoç sərkərdələrdən, padişahlardan;
Kəndin tələbindən, əziyyətindən;
Ayın və günəşin tutulmasından;
Müdrək Tolstoyun nəsihətindən;
Kəndlinin soyulub-çapılmasından...
Ovdan soyulardı ova gələnlər,
Durub düşünərdi əli çaxmaqda.
Ov sənin üzünü güldürər mögər,
Bu həyat üzünə gülməyən vaxtda?

Özünü ora ver, otur sorında,
Özgə tütünündən tüstüleyib çək.
Hamıyla ah çəkib, köks ötür son də,
Məclisin dömini tutasan görək.

Elə uyardı ki, söhbətə onlar,
Deyərdin hərsi bir mülkəddardır;
Hara tələssinlər, nə ev dördü var,
Nə çörək, nə torpaq qayğısı vardır...
Lakin o günlər, hər şeydən qabaq
Bircə ona görə minnətdaram mən,
Açdı gözlərimi, dedi yaxşı bax,
Gör nələr yaradır insan dəmirdən.
Gördüm dəmirçinin iradəsiylə
Qaynayıb-qarısan alovla metal
Mücüzələr yaradır, hər zərərəsiylə
Elə mücüzələr ki, yaratmaz xəyal.
Gördüm o çəkiyə döyülüb hər an
Yumşalıb, bərkiyir, dünyaya gəlir
O meşələr qıran, binalar quran,
Tarlalar şumlayan aləmlər bir-bir.

Mənim fəxrini idi o mahir usta,
Artıq bilirdim ki, istəsə əgər
Dəmir parçasından o zindan üstə
Çəkicinə bənzər çəki düzəldər.
Bilirdim, bu güclü əllər olmasa,
Əlləri qoynunda qalacaq hər kəs.
Onun düzəltməyi millər olmasa,
Adi bir başmaq da tikilə bilməz.

Mənə o günlərdən yadigar oldu
Basılan körüyün canlı ahəngi.
Buxar dağılanda qopan gürultu,
Qaynayan poladın qızılı rəngi.

O gürz ki, nəsilər görübdür yüz-yüz,
Bizim ucqar kənddə elə tənha-tək, –

Həzin bir vüqarla səsləndi o gürz,
Nəhəng zavodların ilk sadası-tək...

Kəçsə də yarıdan çoxu ömrümün,
Nə xoş bir təsadüf! – Kəçdiyim yolun
Üstündə, yaxından eşitdim bu gün
Nəhəng gürz səsinə fəhlo Uralın.

Aralı dursam da ondan xəyli mən,
Özüm də bilmirəm bu nəcə sirdi:
Mintonluq o gürzün ağır zərbindən
Mən də titroyirdim, yer də əsirdi;

Elə bil hər zərbə yeri əyirdi,
O, da hamımızın ayağı altında
Sarsılıb qəzəblə inildəyirdi,
Onun daş layları əsirdi hətta...

Dünyanı titrədən bu gürultudan
Qulaq tutulsa da, sevdim qəlbən:
Onun sadasında eşitdim bu an
Doğma çəkicimin sadasını mən.

Çəkdim ciyərimə o tanış odu,
Onun xoş ətriylə mən xumarlandım.
Bilsəm də Uraldır bu yerin adı,
Özümü evimdə, kəndimdə sandım.

Ural! Həm keçmişin, həm bu günlərin,
Həm də gələcəyin bir şah əsəri!
O bir nəğmədir ki, sadası min-min,
Milyon ürəklərdir yuvası, yeri.

Ural! Vətənimin dayaq nöqtəsi,
Poladəridənim, sərvət verənim.
Qədim şöhrətimin mücəssəməsi,
Bu gün də şöhrətim, vüqarım mənim!

Vətən od içində yanan zamanda,
Cəbhəyə tələsən ağır qatarlar, –
Onun qüdrətini topun ağzında,
Tankın sinəsində aparardılar
O vaxt sıralanıb əzəmət ilə,
Bütün cəbhəboyu hamı dalbadal
Oğul sevgisiylə, məhəbbətiylə
İki söz deyirdi:

– Atamız Ural!..

Onun sərvətini daşıyan qatar
Sürət qatarıyla görüşən zaman,
Təəccüb etmirəm, bütün adamlar
Bir anın içində qalxır vaqondan,
Qayğısı olan da, dərdi olan da,
Zarafat edən də olur halbahal,
Sanki başıaçıq durub bir anda
İkicə söz deyir:

– Atamız Ural...

Ural!

Yan keçirəm, şütüyür qatar,
Ayrılıq daş olub qalır sinəmdə;
Arxada qalırsan, ey doğma diyar,
Heç səndən ayrılmaq istəməsəm də.
Lakin neçə dəfə yollar uzunlu
Mən yatıb, oyanıb, yenə dalbadal
Təkrar edəcəyəm hörmətlə bunu;
Bu iki kəlməni:

– Atamız Ural... –

Ural! Salamat qal, gözləyir yollar,
Qəlbim sıxılacaq görüşə qədər...
Ural arxasında Zauralye var,
Onun arxasında
təzə üfüqlər.

LEV İVANOVİÇ OŞANİN

(1912-1996)

TOYDAN SONRA

Toydan sonrakı ay şirindir, şirin,
Bəs bunun görəsən səbəbi nədir?
Çəkib pərdəsini pəncərələrin,
Gecəni yuxusuz keçirməkdir?

İnansın sözümə kim ki, cavandır,
Ahıllar onsuz da özləri bilir.
Bu, ömrün yolunda öteri andır,
Nədirsə, bilmirəm, sevgi deyildir.

Zaman – ən ağıllı həkim və loğman!
Yadında saxla ki, ölməz həqiqət.
Çıxır səyahətə iki şux cavan,
Nə söz düz gətirir, nə də xasiyyət.

Elə sabahısı aydındır artıq,
Hərənin öz zövqü, öz arzusu var.
Bəzən ilk səyahət, məhəbbət, qılıq,
İlkin incikliyin əsası olar.

Eh, hələ qarşıda nələr var, nələr,
Bu qız ütü-mütü bilməyir nədi?..
O hər gün nədənsə kotlet bişirər,
Ərinsə kotletdən zəhləsi gedir.

Qızğın ol sən bütün romeolardan,
“Evli” deyilsə əgər adına.
Xırda iş üçün də hər saat, hər an
Güzəştə gedəsən görək qadına.

Güzeşt! - Əlbəttə ki, xoş hadisədir,
Bəs bunun olmasını axı bir həddi?
Bir də görürsən ki, hörmətin nədir,
Adın da yox oldu, kölgən də getdi.

Hələ mübahisə! Yox olsun onu!
Qızın gözlərində yaş gilə-gilə.
Hələ ola bilər geyib paltonu,
Qaçar bir günlüyə anasıgilə.

Çünki çox cavandır, uşaqdır hələ,
Bütün Tolstoyu oxumuşsa da,
Yenə də bilmir ki, nədir ailə,
Nədir həyatdakı ən böyük məna?

Döürsən, deyirsən hissə qapılıb,
Sonra başa düşər, gec-tezi var.
Deyirsən bir şirin xəyala dalıb:
- Cavandır, inciyib, əşi, nə olar.

Boş yerdə haradan səadət olsun?
Ona dünya gərək, kainat gərək.
Qoy ilk od, ilk alov bir az soyusun,
Əsil qiymətini sonra ver, ürək.

Toydan sonrakı ay necə gözəldir!
Sevincə qərq olub, bu yer, bu aləm.
Onun şirinliyi, ləzzəti nədir,
Doğrusu özüm də başa düşmürəm.

YEVGENİ ARONOVİÇ DOLMATOVSKI

(1915-1994)

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan! Azərbaycan!
Sən gözüsen min diyarın.
Sisli Xəzər arxasından
Görünmədə buruqların.
Bizim bu neft Bakısının
İsti keçir gecələri,
Almaz kimi işıqlarla
Şəfəq saçır küçələri.
Fabriklərin, zavodların
Od saçılır nəfəsindən.
Həzin yellər əsib keçir
Qumsallığın sinəsindən;
Güclü işıq zolaqları
Qaranlığı dəlib keçir,
Zənn edirəm göz önündən
Qoç Koroğlu gəlib keçir.
Sanki bir dağ cığıryla
Qırat qaçır başyuxarı,
Ayağının tappıltısı
Gəzir yaxın-uzaqları.
Sanki Şamxor mahalında
Var səsiylə ötür bülbül,
Lakin yeni nəğmə gərək,
Bu nəğməni sevir könül!
Gül-çiçəkli bir cənnətsən,
Ey günəşli şərq ölkəsi,
Bizim Xəzər sahilində
Sənsən qüvvət-güc qalası.

KONSTANTİN MİXAYLOVIÇ SİMONOV

(1915–1979)

AÇIQ MƏKTUB

Viçuqa şəhərində yaşayan qadına

Məcburam deyim ki, siz biləsiniz,
Sizin məktubunuz çatmadı ona.
Bilmirəm nə təhər gəldi öliniz
Məktubu saldınız poçt qutusuna.

Yaxşı ki, əriniz onu almadı,
Sözünüz qəlbinə vurmadı yara.
Əsib–titrəmədi, dəli olmadı,
Dünya bürünmədi qaranlıqlara.

Xaraba vəğzalda əsgərlərinə
O, hücum əmrini verdiyi zaman
Sizin məktubunuz yoldaydı hələ,
Yoxdu ərinizin xəbəri ondan.

O səndirləyirdi, bir təhər tutub,
Qanlı dəsmalıyla öz yarasını.
Yaxşı ki, vurmadı sizin o məktub,
Gülə yarasına söz yarasını.

O, daşın üstünə yığılan zaman
Ölüm söndürəndə son nəfəsini,
Hələ xəbər yoxdu məktubunuzdan,
Heç kim eşitmirdi nifrət səsinə.

Söyləyim, sonralar nə olduğunu,
Dostumu bir daha götürim yada.
Qanlı paltarına bürüyüb onu
Gecə döfn elədik şəhər bağında.

İndi başı üstə dəmirdən ulduz,
Bir də tənhalıqdan öyilmiş cökə,
Ürəyim söyləyir: sus, deyirəm, sus,
O qadın çətin ki, bu dördü çəkə.

Bolkə də xeyli var çıxmış yadından
odur, danışmayıb yorucu, uzun –
sizə xatırladım alay adından
Qısa məzmununu məktubunuzun.

Belə yazırdı: bir il olar ki,
Artıq tanışsınız təzə kişiylə.
Köhnə qayıtsa da sizə nə var ki
Əşi, nə işiniz özgə işiylə.

Ömür sürürsünüz dərdsiz, kədərsiz.
Keçir sevinc ilə saat da, an da.
Daha siz əbədi bəxtəvərsiniz,
Yad bir adamsınız bu leytenantı.

Hətta üçcə sözlə əl boyda kağız,
Göndərib, verməsin əziyyət sizə!
Odur ki, ən acı söz axtardınız
Və qeyd elədiniz xoş namənizə.

Bu qədər! Bu qədər! Məncə bəs edər!
Bir təhər çatdı ki, dostların sobri,
Oxuya bildilər axıra qədər
Sizin o sözləri, acı sözləri.

Əziyyət vermə gəl, fəmiya, ad, ər...
Harda itirdiniz ürəyinizi?

O or dediyiniz əsgərdi, əsgər,
Ömrü bahasına qorudu sizi.

Doğrusu, sevmirom hakim olmağı,
ayrılıq dördinə dözmür hər ürək.
Bacarmır hər adam sadıq qalmağı,
Vəfalı olmağı son nəfəsədək.

Amma, məəttələm təkcə bir şeyə
Ola bilərdiniz ölümə bais;
Necə qorxmadınız bura – cəbhəyə
taun göndərdiniz, siz göndərdiniz.

Poçtun markasını alanda olə
Barı fikrə belə dalmamışsınız.
Məktubu bir cəllad sakitliylə
Yazıb bir ləkə də salmamısınız.

Bəlkə lazımcı sevməyib oğlan,
Heç sizə bir daha deyildir görək.
Dördöllü yapısan tapdığınızdan,
Ona ərmi deyək, aşnamı deyək?

Söyləyin, əsgər heç günahkarmıdı?
Sizin uğrunuzda can verdi, axı.
Onun azca belə vaxtı varmıdı,
Ölümün üstünə gedirdi, axı.

Sizin məktub isə! Həzərlər ondan!
Burda hər əsgəri nə fikrə saldı:
Bəlkə sizin kimi başqa qadından
Başqa bir əsgər də bir məktub aldı.

Bütün qadınların məhkəməsinə
Sizi göndəririk. Bir ləkədir bu,
Bu məktub onlara! Əsgər qəlbinə
Səpdiniz anı bir şübhə toxumu.

Qoy sizə deyim ki, quş ürəyini,
Köksünüz altında gizlətməmişsiniz.
Bütün qadınların saf diləyini
Az qala, az qala xar etmişsiniz.

Köhnə orinizsə ömr etmir daha,
Nə yaxşı! Yaşayın o təzə orlə.
Köhnəsi məktub da yazmaz bir daha
Sizə xoş gəlməyən ifadələrə.

O sizə bir daha cavab da verməz.
Yaşayın! Şad çıxın küçəyə, yola.
Qayıtmaz geriye, sizi də görməz.
Bir yeni sevimli orlə qol-qola.

Amma bağışlayın bir şeydə onu,
Hələ də yollarda məktubları var.
Bəlkə bu həsrətli məktublarını
Sizə nəçə həftə daşıyaçaqlar.

Neyləmək, həyatın öz qanunu var:
Məktublar güllə tək sürətli deyil.
O, mərdanı öldü, iki ay olar –
Gələr məktublarsa bu ay, ya bu il.

Əsgərin bir söz də çıxmaz yadından:
Məktublar deyildir ürəyinizdən.
Onların sözünü alay adından
İndidən geriye götürürəm mən

Əlvida zamanı yetişmiş deyən,
Alın, göndəririk nifrət odları.
Sizə birçə zərrə hörmət odları
Mərhumun vəfalı alay dostları.

GÖZLƏ, QAYIDACAĞAM

Gözlə, qayıdacam,
Gözlə sən mənə.
Solğun, qəmli yağışlar
Döyündə pəncərəni –
Gözlə sən mənə.

Qışda qarı kürüyüb
Yığanda gözlə,
Yayda göydən od-alov
Yağanda gözlə.
Heç kəs gözləməyəndə –
Gözlə sən mənə.
Məktublar gecikəndə
Gözlə sən mənə.
Yollara boylanmaqdan
Adamlar bezikəndə –
Gözlə sən mənə.

Gözlə, qayıdacam,
Gözlə sən mənə.
Gözlə, vecinə alma
Unutmağın məqamı
Çatdı, deyəni.
Qoy oğlum da, anam da
Yoxluğuma inanıb,
Mənsizliyə alışsın –
Gözlə sən mənə.
Qoy dostlarım yorulub,
Yoxluğumla barışsın –
Gözlə sən mənə.

Ocağın qırağında
Sağlığuma içsinlər –
Xatırlasınlar.
Yoxluğuma içsinlər –

Xatırlasınlar,
Sən onlara qoşulma.

Atamın ocağına,
Gözlə, gələm.
Ölümün acığına
Gözlə, gələm.
Kim mənə gözləmədi –
Desin: bəxti gətirdi...
Təkə gözləməyinlə
Nəçə dəfə ölümdən
Qurtardın mənə,
Yenidən bu dünyaya
Qaytardın mənə.

Gözlə, gözlə, yəni də,
Gözlə sən bir az.
Sənintək gözləməyi
Heç kəs bacarmaz.

VYAZMADA BİR OCAQ

Vyazmada köhnə bir ocaq var idi,
Bir gecə o bizə mehmandar idi.
Yedik yarananın yapıqlarından.
Obaşdan döyüşə birgə yollandıq,
Kimi sağdır indi, kimi yox artıq.
Bilirom, həyatla vidalaşanda
Gözümdə canlanıb o xanıman da.
O gecə hazırıq gedir-gəlməyə,
Həyat da bambaşqa göründü bizə.
Bilmirdik, dönüklük, yalan söz nədir,
Var nədir, yox nədir, iki üz nədir.
Çörək də, ürək də, dilək də birdi.
O gecə bizlərə nələr deyirdi...
Vyazmada nə vaxtsa vardı bir ocaq,

Sülh günü biz onu mütləq tapacaq,
 Daş-kəsək, xaraba evlər içində
 Uçuq sobasın da, hər kərpicin də,
 Pul yığıb eynilə, əvvəlki kimi
 Bərpa edəcəyik dağıtan himi,
 Bizdən kimsə ona məhəl qoymasa,
 Ruzunu dostuna darda qıymasa,
 Kömək göstərməsə, həyan durmasa,
 Vəzifə başında o qudurubsa,
 Harınlıq içində batıb günaha,
 Cəbhə dostlarını saymırsa daha,
 Məhkəmə qurarıq, qərar verərik,
 Onu həmin evə sürgün edərik.

Düşünüb daşınsın, keçmiş ansın,
 Özünü ölümə gedəsi sansın.
 Bilsin ki, sözünə haram qatmışsa,
 Dostuna qırmızı yalan satmışsa,
 Günahı yumağa, bağışlanmağa,
 Düzünü deməyə vaxt yoxdur daha.
 Fərz etsin, acından ölən kimsəyə
 Bir tikə çörəyi qıymır, yox deyə,
 Ya tanımadığı xilaskarına
 Hay vermir dar gündə, çatmır dadına,
 Bizim yerimizə qoy öz vicdanı
 Onunla çürütsün haqq-hesabını.
 Bizə söyləyəcək lal baxışları:
 Olub-olmayıbını, nədir qərarı.
 Gedibsa, olubsa – biz ondan artıq
 Heç bir şey, heç nəyi soruşmayacaq.

Yenə də can-ciyər sanarıq... Lakin
 Qoy bizə sadəcə olmuşam desin.

BORİS ABRAMOVİÇ SLUTSKI

(1919–1986)

ALLAH

Allahın altında qaldıq bir vaxtı,
 Göylərdə deyildi Allahın taxtı.
 Mavzoley üstünə çıxardı hərdən,
 Ona canlı kimi baxardıq bəzən.
 Bir dəfə Arbatda gördüm onu mən,
 Gözləri yanırdı hirsdən, qəzəbdən.
 Allah beş maşında keçib gedirdi,
 Keşikçilər orda tir-tir əsirdi.
 Həm gecdi, həm tezdi, səhər çağırıdı,
 Baxışı deşirdi, biz sayaqırdı.
 Hər şeyi görürdü ayıq gözləri,
 Qanundu, fərmandı bütün sözləri,
 Onun yanında yox, altındayıq biz,
 Onun əlindəydi talelərimiz.

VLADİMİR ALEKSEYEVİÇ SOLOUXİN

(1924–1997)

* * *

Sənə həm inanır, həm inanmıram,
Özün ürəyimdə inam yarat, qız!
Sən getdin, ürəyim oldu biaram,
Ayaq səslərini eşitdim yalnız.
Yəqin soyunursan çəkmələrini,
Başının üstündə çilçiraq yanır.
Həyatə çıxıram ötürüb səni,
Küçələr başıma sanki fırlanır.
Sonuncu tramvay nə vaxtdır gedib,
Külək relslər üstə sovurur qarı.
Zərif əllərini hərdən isidib,
Açırsan önünə yenə notları.
Şirmayı dilləri oynatdıqca sən
Tellər asta-asta yenə dillənir.
Yadına saldıqca məni yenidən
Gülürsən, ruhuna şəfəq çilənir.
Birdən səs kəsilir... soyuyur hava,
Bunu sən elədin, səndə o güc var.
Sənin şəfqətinlə qızıl suyuna
Çevrilər bir anda güclü yağışlar.
İstəsən küləkli qış günündə tək
Sevinci, qüssəni almayıb vecə
Başına tələsik bir şal örtərək
Gələrsən görüşə düşəndə gecə.
Pəncərə önündə bayaqdan durub
İndi seyr edirsən bəlkə də qarı?
Bəlkə yatağında yalqız oturub
Süzürsən çovğunlu, qarlı yolları.

Sanki qayıtmısan yoldan indicə,
Qalmış ayaq izi dərədə, düzdə.
Bəlkə də yorgunsan... sən incə-incə,
Xəyalən yatarsan qolumun üstə.

YUXUDAN OYANIRKƏN

Yuxu şirin olur səhər çağında –
Nə yaxşı demişdir bunu atalar.
Odur, bir qız yatır öz otağında,
Yatır, sifətində təbəssüm də var.

O yatır... Dan yeri od tutub, nədir?
Günəş uzaqlarda zülməti boğur.
Qatarlar şəfəqə bürünüb gedir,
Səhər ölkəsinin səhəri doğur...

Dənizlər deyir ki, xoş gəlib səhər,
Dünya təzələnir qəlbində sözü.
Sanki qızıl nura çevrilib səhər,
O, qızın üstünə öyilir özü.

Şəfəqlər süzülür bu evə birbaş,
Süzülür o qızın otaqlarına.
Sonra da şəfəqlər lap yavaş-yavaş
Toxunur o qızın yanaqlarına.

Həyatdan sirli bir səs yüksəlir ki,
Xoşbəxt nəğmələrin olmayır sonu.
Qıza yuxuda da elə gəlir ki,
Kim isə, harasa çağırır onu.

Həyatdır çağıran...
– Oyan, oyan sən!
Büllür çəşmələrin üstünə öyil.

Yuyun şəfəqlərdə... dər gül-çiçəkdən...
Səhər də dünyada əbədi deyil.

Addımla, ardınca şəfəq sürünsün,
Saçına şəh qonsun, sən gedə-gedə.
Qoy gözəl, önündə solğun görünsün,
Ən gözəl səhərin gözəlliyi də.

* * *

Cavan dost, gəzirsən çəməndə, düzdə,
Bəli, gənclik hara, yorulmaq hara.
Sən yaxşı bilirsən, hər kiçik iz də,
Axırda qovuşur geniş yollara.

Gedirsən... izlərin təpəyə çıxır,
Hərdən su içdiyin büllur bulaqdır.
Gedirsən... bilirsən hər kiçik cığır
Gətirib bir evə çıxaracaqdır.

Addımla, yurdunu göz oymaq-oymaq,
Eli sevməyəndə el görüşməyir.
Bataqlıq görəndə uzaq get, uzaq,
Orda iz qalmayı, cığır düşməyir!

BULAT ŞALVOVIÇ OKUCAVA

(1924–1997)

* * *

Mən bilirəm, bir gün qaranlıqlardan
Bir qapqara mələk çıxar qırağa.
Çıxaq da qışqırar qaranlığa o,
– Heç kimə, heç nəyə xilas yox daha!

Bir ağ mələk çıxar onun dalınca,
Xoş söz kimi bənzər çiçəyə, gülə.
Deyər uça-uça, lap yavaşca o:
– Qorxmayın, qorxmayın ümid var hələ.

ROMA İMPERİYASI YIXILAN VAXTI

Roma imperiyası yıxılan vaxtı
Möhkəm görükürdü əvvəlkindən də.
Çar da yerindəydi, çarın taxtı da,
Həyat da gözəldi məruzələrdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu “məruzələr” sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yox olan imperiyanın yıxılan adamları,
Yeyib-içdikcə şişirdi qarınların damları.
Ayılıb-yalvarırdılar “duzlu xiyar” deyə-deyə,
Heç kim bilmirdi hələ yıxılmaqda imperiya.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu "düzlu xiyar" sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma, əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yuxulu cavanları
Hey irəli cuma-cuma keçirdilər hücumu.
Gah Avropada, ucada, gah da uca Pamirdə,
Gah da sevgili Parisdə, gözəl hərbi mundirdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu "hərbi mundir" sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yıxılan xanımları
Çox razıydılar o vaxtkı qaydalara, duruma.
Bütün qapalı qapılar hər an açıqdı onlara,
Kəfin istər açıq elə, istəməz get foruma.

Tənqidçilər deyəcəklər: Ax, forum, forum, forum,
Bax budu Romaya aid əsil söz, əsil durum.
Ancaq elə bircə bu söz bəzəyir bu mahnını,
Bilmirəm ancaq niyə qoymur düşünməyə məni.

NƏĞMƏVARI

Ləyaqətli olsun, vicdanlı olsun
Bizim döyüşümüz, bizim hərhimiz,
Hətta davada da Alicənablıq
Budur dərmanımız, budur həbimiz.

Gözəldi, doğmadı onların üzü,
Gərək o üzlərə inanasan tək.
Bəlkə heç qalib də olmayacaqsan,
Ancaq öləcəksən əsl insantək.

VLADİMİR NİKOLAYEVİÇ SOKOLOV

(1928-1998)

Qaçıb hər cür söz-sovdan,
Parnaslardan uzaqda,
Fet ilə Nekrasovdan
Dərs alıram söz haqda.

Hər misrada, hər bənddə
Azmamaqçün yolumdan,
Bizim bu sakit kənddə
Onlar tutur qolumdan.

Bax, bu iki nəhəngi
Oxuyaraq həmişə –
Şərimdəki ahəngi
Onlardan öyrənmişəm.

Aylı gecə, qarlı bağ...
Ürəyimə coş gəlir.
Belə yazıb-yaratmaq
Mənə yaman xoş gəlir.

Yox! Elə xoşbəxtlik budur, deyəsən:
Qalxasan yuxudan yağış səsində.
Dostun qapısını gedib döyəsən,
Açasan qapını dostun üzünə.

Adını-zadını gərək biləsən? –
Baxasan yol ötən bir şux gözələ.

Harasa-harasa gedib-gələsən;
Çətinə düşəsən, işin düzələ.

Dözəsən istiyə-soyuğa hətta,
Küləkli gündə də yola çıxasan...
Xoşbəxtlik budur ki, gərək həyatda
Hər şeyə sən yaxşı gözlə baxasan.

OKA

Qalıb damağımda o günün dadı;
Baxdıq heyran-heyran o sakit çaya...
Onda yaxınlıqda qayıq olmadı
Ki, üzüb keçəydik o biri taya.

Birdən gözüümüzü çəkəndə çaydan
Gördük qarşımızda balaca kəndi;
Gəl, gəl söyləyirdi bizə o taydan
Yesenin şerinin ən gözəl bəndi.

Beləcə, üç şair, susduq yanaşı...
Elə o arada fit verdi maşın;
Bizi gözləməkdən bezdi adamlar –
Deyinib, ağzını büzdü adamlar.

Yesenin bir zaman çapıb atını,
“Olmaz bu yerlərə heç yer tay” dedi.
Di gəl ki, çəkmədi bir yol adını;
Okaya “düzlərdən axan çay” dedi.

Orda bir qoca da dindirdi bizi,
Rəngi gah ağardı, gah da bozardı.
Hələ də yadımdan çıxmayıb sözü:
– Bizim Seryoja da yaxşı yazdı...

ANDREY DMİTRİYEVIÇ DEMENTYEV

(1928)

* * *

Ömrümün son üç gününü,
Qabaqcadan bilsəm əgər,
Bir az soyuq görsən məni,
Küsmə, gülüm, keçib gedər.

O üç gündən birini mən –
Ən ilkini,
Dostlarıma bəxş edərim.
Yarı sevinc, yarı kədər
Müdrək sözlər eşidərim.

İkinci gün verərəm hey...
Balalarım la baş-başa.
Suçum çoxdur, onlar bilir,
Ata ikən yad olmuşam.

Qaldı son gün: üçüncü gün –
O da bizim!
O da ikimizin olar.
Elə qarışsın başımız,
Bilməyə ki, ayrılıq var.

Bu son gündə
Qoy qayıtsın
Bir də geri
İllərin o üzündəki
İlkin sözlər,
Üzgün gözlər,

İlk görüşün sehləri.
Qoy özümle aparım mən
Səssiz axan
Göz yaşının duzunu yox,
Dodağının bal dadını.
O inci-dürr xəznəmizi,
Əsirgəmə məndən onu.

Qoy o doğma gözlərində
Nə qorxu qalsın, nə də qəm.
Qoy həkk olsun o gözlərə
Həmişəlik eşqim mənim,
Onda arxayın ölərəm.

ANATOLİ VLADİMİROVİÇ JİQULİN

(1930-2000)

ÇƏTİN MÖVZU

Halımı indi
Pozum, pozmayım?..
Mövzu çətindi,
Yazım, yazmayım?!
Səngər kimidi
Bu çətin mövzu:
Ora dikilib
Düşmənin gözü.
Güzəştə getsəm
Mən bu davada,
Düşmən, mövzunu
Qapar havada.

Rahatlıq vermir
Mövzu heç mənə.
Yox, yox! Vermərəm
Onu düşməne...

* * *

Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm
Meşədən ucalan tüstü layları.
Bəlkə də bu yolun ağına düşüb,
Üz tutdum qayıtmaz günlərə sarı?!

Orda şamlar dinir qışda, baharda,
Başımda şamların xatirəsi var.

Orda, o əlçatmaz uzaq diyarda
Harasa yol gedən qatar səsi var.

Ordakı gündüzlər – günəşli, parlaq,
Ordakı ulduzlar daha nurludu.
Orda nağıl kimi uzanır tarla.
Orda nə vardısı safdı, durudu.

Yəni bu qədər də sadələhv oldum?
Möcüzə gözləmək əbədi, əbədi;
Bax, bu görünən yol adicə yoldu –
Məni o diyara apara bilməz.

* * *

Tənha ququ quşu ötür uzaqda.
Buğlanı otərmiş ələnen yağış.
Qozası saralan çılpaq budaqda –
Damlalar elə bil, naxışdı, naxış.

Xəzəlli cığırla qalxıram döşə.
Günəşdən nur əmib – nə varsa, toxdu.
Bu sakit yerdə də, işə bax, işə –
Yenə də qəlbimdə rahatlıq yoxdu.

Haqq-hesab çəkirəm yenə, haqq-hesab? –
Yaddaşım qəlbimlə çarpışır mənim.
İllərlə içimi göynədən əzab –
Yenə də yaxamdan yapışır mənim.
İncik duyğularım oyanıb, yenə
Sinəmdə səssizcə tufan qoparır.
Gözümün önündə dayanıb, yenə
Səhvlərim fikrimi çəkib aparır.
Görən nə deyər ki, gəzir meşədə...
Bəlkə, sən biləsən, ququ quşu?! –
Nə vaxt bezəcəyəm mən bu peşədə?
Nə vaxt dincələcək ağılım, huşum?

ROBERT İVANOVIÇ ROJDESTVENSKI

(1932–2001)

HANSI DİYARDA OLSAM...

Bəli, mən harda olsam,
Hansı
 diyarda olsam,
Lap uzaq
 aləmdə mən
Kimlərə
 nifrət
 edib,
kimləri sevsəm də mən,
Bir səhər
Əgər,
Gözlərim baxa-baxa
Çəksələr də çarmıxa,
Mən satmaram
 Doğulduğum torpağı,
Bir də qızıl bayrağı,
Mən buna inanmıram,
Bu inamla
 özümü
Əsil insan
 sanıram.
Bu müqəddəs inamı
Mən vermərəm
 heç kimə,
Dünyaya gəldiyim gün
Doğma ana südünün
Birinci qurtumuyla

O axmışdır qəlbimə.
Nə qədər ki, tanışam
yolların küləyilə
Ürəyim gəlir dilə,
Nə qədər ki, illərim
Şimşək kimi çaxmayıb,
Nə qədər ki,
üstümdə
Bir tərəcik qalxmayıb,
Nə qədər ki, dostlarla
Hələ dostluq edirəm,
Nə qəm!

Bu böyük inam
Yaşayır səhər-axşam!
Bəli, inama bir bax!
Sabah qəlbim sussa da
O inam yaşayacaq.
Məni də özü ilə
Yaşadacaq dünyada.

* * *

Bəli, yaşayacağam
Gəlib keçdikcə illər,
Bəli, yaşayacağam,
Nə qədər ki, taleyim
Qərar qoyub o qədər.
Bir gün isə qapımı
Ölüm gəlib döyəcək,
Deyəcək:
– Sən ey,
bəsdir yaşadın,
Yətər, gəl köçünü çək...
Büküləcək dizlərim,
Süzüləcək gözlərim,
Sığınıb son gücümə
Deyəcəyəm

ölümə:
– Dayan...
aram ol, aram.
Mən həyatla məşğulam,
Eşitdinmi, həyatla
Sən burdan tezəcə adla!
Sönməmişdir hələ də
Yanır odlar sinədə.
Nə qədər ki, həyatın
Sevgisi var sinədə
Deyirəm yenə,
Orda yer yoxdur sənə.
Sevimli dünyamızın
Neçə-neçə sirrini
Mən hələ açmamışam.
Qəlbimin sözlərini
Mən elə
açmamışam.

Çökil,
gəlmə qabağa,
Eh, mənim vaxtım hanı
Səninlə danışmağa.
Duyub həyat ətrini
Vurur ürək
dünyada.
Hər anın da qədrini
Bilim gərək dünyada.
Budur mənim qərarım:
Solmayıbdır
baharım...
Mən yenə
səhər-axşam
Hələ yaşamalıyam.
Mən yenə
şəir deyim
Yenə,
səsim ucalsın.

Coşsun
arzum, diləyim.
Ölmək...
sonraya qalsın!

NƏ VAXTSA

Gülü utandırır yaraşığıyla,
Gül olub bağcamı bəzəyir oğlan.
Müqəddəs, tərtəmiz ağ işığıyla,
Zərif qönçələrə bənzəyir oğlan.

Kim bilir, o uşaq görəcək nələr,
Ya da bir arzusu qalmayacaqdır.
Bir vaxt qəhr olanda körpə qönçələr,
O da bu dünyada olmayacaqdır...

ANDREY ANDREYEVİÇ VOZNESENSKI

(1933)

QARIŞQA

Bir qara qarışqa bir yazağzı
yuvasından azdı, yolundan azdı.
Çıxdı qayığıma, qalxdı dizimə,
O üzdən bu üzə üzdü mənimlə.

Çayın o tayının havası başqa,
qarışqası başqa, yuvası başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
Çayın o tayından gəlib qarışqa.

Özü çox qaradı, çox ağdı donu,
yerişi başqadı, duruşu başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
– Çayın o tayından gəlib qarışqa!
Çayın o tayından gəlib qarışqa!

Bəlkə dəni ucu aşağı deyil,
ucu yuxarıya daşdığından,
bəlkə başqa cürə yaşadığından
yuvaya girməyə qoymurlar onu?

Sən Allah, bağışla, bağışla, qardaş,
dünyanın yolları dumanda, çəndə,
çayın o tayına gedən yolları
axtara-axtara qalmışam mən də.

... Bir gün çəkər onu yurdun havası,
Başqa bir qayıqda dönər geriye.

İndi ona qarşı doğma yuvası,
doğma qardaşları, doğma anası:
– Sən yadsan! Sən çayın o tayındansan!
Qayıt öz yurduna, qayıt, qarışqa!

MAYAKOVSKINİN KEÇMİŞ MAKİNAÇISI Y.YANİTSKAYAYA

Mayakovskinin borcu vardı sizə!
Mən verərəm!
Nə dəxli qohumuyam, ya yadı?!
Ancaq, siz Allah, bağışlayın,
Özü bu vaxtadan yaşamadı.

Saysız-hesabsız borcları
qaytarmaqdı mənim borcum;
qəpik-qəpiyinə,
düzü-düzünə.
Alın, anam, bacım!
Bu, Lermontovun əvəzinə!
Bu da Lorkanın əvəzinə!

Çox ağırlı, çox ağır,
çox əzablı, çox uzun
bir şair ömrüdü adı
bizim sizə borcumuzun.

Fırlan, fələyin çarxı,
fırlan, qardaş, fırlan görək.
Həmişə əyri fırlandın,
indiyə fırlan düzünə.
Qardaş, bilmirəm ancaq
mən yetimin əvəzinə
borcları kim qaytaracaq?

ULDUZ

Mat qoydun sən Parisi,
alqışlandın dönə-dönə.
Lüt ilahə prizini
bir səslə verdilər sənə.
Dostlar çıxartdı səni
içindən hayın, küyün,
İndi ancaq
nə getməyə bir yerin var,
nə də bir qara qəpiyin.

Qısılma, künc-bucağa,
boş yerə qəm çəkmə, canım.
Divarların bomboş, çılpaq,
çılpaq, ilahə xanım!

Kefcıl bir bakılı səni
tutmaq istədi qızıla,
ancaq sən əyilmədin,
döndün Tanrı qızına,
lütlerin ilahəsitək
qalmaq istədin yenə.

Dünya adlı bu oyunda
bəlkə dəyişdin hər şeyi
xoşbəxt sonluqlu bir rola,
ancaq sən Allah, bağışla,
mənim tüpürməyim gəlir
çılpaq krala, lüt krala.

Pəncərədən o üzdə
incə belli qovaqlar
lüt Rusyanın talantitək
çöküb diz üstə ağlar.

Beləcə, bu gecə yenə
siqaret çəkə-çəkə
yanıb-sönür bir aktrisa,
yanıb-sönür bir çiçək,
titrəyir, çatlayır canı
bir gözəl büllur qabtək.

QRAF REZANOVUN İSPAN MAHNISI

Sənin ölkəndə də,
mənim ölkəmdə də
gecə səhərədək
yatmaq istəmirlər
kürək-kürəyə,
ürək-ürəyə.

Sənin ölkənin də,
mənim ölkəmin də
göydə ayı havayı yenə,
yerdə günəşi od qiymətinə.

Qiyməti birdir ancaq
səninçün günçixanın,
mənimçün günbatanın.

Pəncərəmizdə sübhün soyuğu
nə sənin günahın,
nə mənim günahım.

Bağlayıb heyvərələri
bir çatıyla, bir örkənlə,
sürüyüb aparsaydılar
sənin də ölkəndən,
mənim də ölkəmdən.

* * *

Şair olmamaq da olar
Necə dözmək olar ancaq
Barmağı qapıda qalan
İşığın qışqırığına?!

SİQULDADA PAYIZ

Vaqonun pilləsindən
Sallanmışam mən.
Payızdı dünyada,
Əlvida!
Bu yay da ötdü,
Vaxtdı, gedirəm
Göylərdə üzürlər qara buludlar,
Necə tutulubdu indi havalar.
Evin qapısını mismarlayırlar,
Ağaclardan qopub düşür yarpaqlar.
Elə bil musiqi uçandan sonra
Akkardeonun
Kənara atılmış boz qutusudur.
Bir vaxt çimdiyimiz ilıq dəniz də
İndi tənha qalmış sopsoyuq sudur.
Gedəri insanıq, bir gün gedirik,
Atıb tərk edirik
Divarları, evləri,
Anaları, qızları.
Həyatın qanunudur
İnsan hamısını unudur.
Payızdır,
Əlvida, əlvida ey yay,
Əlvida, ey dostlar, düşmənlər,
Qud bay!
Əlvida həyatım, sən də bir yoldun,
Sağ ol ki, baş tutdun, sağ ol ki, oldun.

Səni də meşədə gördüyüm o gün
Məndən nəyi isə sorduğun üçün,
İtinin ipini çəkdiyin üçün,
Rastlaşdığımızcün o gün dünyada
Çox sağ ol, çox sağ ol,
Həm də əlvida!
Dirçəldim payızda, bununcün sağ ol,
Məni öz-özümə izah etdin sən.
Evin sahibəsi saat səkkizdən
Bizi oyadırdı hər gün, hər səhər.
Bayram günlərində səslənirdilər
Çox köhnə vallardan köhnə nəğmələr.

Evdən ayrı-ayrı gedirik axır,
İndi həm yaxınsan, həm də çox uzaq.
Bilirəm hər bir şey təkrar olacaq;
İnsan hər bir şeyi bir gün unudur,
Birin yerini başqası tutur.
Təbiət boşluğu xoşlamır axı,
Amma o da buna oxşamır axı.
Təpələr üstündən bir qadın qaçar,
Xəzəli ardınca aparır qatar.
Son bahar – payızdır bax Siquddada
Bizi xilas edin, bizi,
Əlvida!

* * *

Mən ögey arvadınam,
evdə doğma arvadın var.
İndi gərəyəm sənə,
Sonra nə olar, olar.

Boynumu qucaqlayıb
saatına baxırsan.
Qışqıra da bilmirəm,
hıçqıra da bilmirəm.

Çıx get İsa xətrinə!
gileylənməm tələdən.
Ögey bacım, qoru onu,
ondan muğayat ol sən.

Mənsə gecə qatarıyla çıxıb gedərəm
içimdə yaşamağa nə həvəs, nə güc.
Şəklimi köksümə sıxıb aqlaram,
cibimdə iti ülgüc.

ÇILPAQ İLAHƏ

Alqışlayırdı Paris
festival tüstüsündə.
Bu da birinci priz –
Bu da çılpaq ilahə.

Təyyarə meydanından
dostlar gətirər evə.
Evimdə bir qəpik yox,
Ev də yoxmuş sən demə.

Baxarsan künc-bucağa,
gözlərinlə gəzərsən.
Divarlar bomboş, çılpaq...
Bu da çılpaq ilahə.

Səni qızıla tutub
saxlayırdı bakılı.
Sən ac yaşadın, çılpaq –
amma ilahə kimi...

Bəlkə dəyişərək rol
xoş sözlərlə bir daha.
Tüpürüm ki, lüt qalıb şah!
Lüt-üryandı ilahə...

Pəncərənin önündə
durub ağcaqayınlar
çılpaq istedad kimi.
Lüt-üryandı Rusiya!

Və tənha bir qadın da
nimçələri sındırır
bir qaz pılətəsinin
əbədi işığında.

Və çırpınır bir küncdə
siqaret tüstüsündə
bir aktyor taleyi! –
tənha çılpaq ilahə.

TELEDUA

Qeyb olma min illiyə,
yarım saatlıq da heç yana getmə...
Yenə qayıdarsan min ildən sonra,
Amma sən şamın
yanacaq hələ.

Qeyb olma ömrümdən,
nə hirsələnib yox ol, nə də qəfildən.
Hər şey itə bilər.
Təkcə sən onlardan deyilsən,
heç nəyə bənzəmə,
itmə ilim-ilim.

Ömürlük itə bilməz
bizdəki xeyirxahlıq,
yox olmaz
ikilikdə uçuduğumuz təyyarə,
biz uçuruq uçuruq,
biz hamımız uçuruq.

Biz kəmərlə bağlanmış, q, zamandan ayrı –
Sən mənim çiynimdə mürgüləyirsən
od kimi işıq saçır ovcun,
sənin ovcun...

Qeyb olma ömrümdən,
Nə hirsələnib yox ol, nə də qəfildən.
Min çıraq var,
Hər çırağın min şamı,
Amma mənə gərəkdir

Sənin, Sənin işığın.
Səni itirməyə, təmizlik
yox olma, hər şeyin sonu çatsa da.
Onsuz da özüm də yox olsam belə
Səni qeyb olmağa qoymayacağam.
Qeyb olma.

YEVGENİ ALEKSANDROVIÇ YEVTUŞENKO

(1933)

VİCDAN ƏZABI

D.Şostakoviça

Bu əzab, uşaqdan böyüyə qədər
Həminin xəlvəti yaşar qəlbində.
Bu vicdan əzabı qərribə dərdidir,
Vardır bu əzabı çəkməyənlər də.

Bu dərd yoxsulların pəncərəsinə
Barmağın ucuyla toxunub səssiz.
Şahlarınsa uca aynabəndini
Yumruqla döyübdür... eşitmişik biz.

Bu dərd çəkmədimi böyük Puşkini
Boranlar içində duələ sarı?
Dostoyevskiye "dustaql ol!" dedi,
Qoca Tolstoya "qaç, qurtar" barı.

Cəlladlar qərribə söz uydurublar:
Kim ki, əzab çəkir axmaqdır demək;
Bu vicdan əzabı qorxulu dərdidir...
Vicdanı ataq ki, əzab çəkməyək.

Fəqət bu əzabın haray səsinə
Cəlladlar hər axşam eşidib qorxur.
Bu vicdan əzabı mənfur əzabdır,
Onların qəlbinə yol tapdı axır.

O kəs ki, həmişə yalan söyləyər,
Yoxdur o kəsə ki, nə namus, nə ar, –
Onun vicdanı da olmasa əgər,
Vicdan əzabı var, yenə, mütləq var.

İşıqlı dünyada, qoca dünyada
Onsuz da günahsız adam yox ikən;
Kim isə düşünür: Nə etmişəm ki,
Dünyanı təzədən bölməliyəm mən.

Nə yeni Romaya yoxdur gümanım,
Nə hər peyğəmbərə mən aldanmaram.
Nə yaradırsınız – mənim inamım,
Nə yaradırsız heç vaxt danmaram.

Öpürəm ilhamın yorğun əlini,
Bu ki, ümitsizlik sahilidir, dur!
Bu vicdan əzabı işıqlı dərdidir,
Mənim son ümidim, pənahım odur.

SONUNCU XAHİŞ

Bir də heç vaxt başqa rəhbər
Lazım deyil bizə daha.
Mən il öncə biri vardı,
Onu da çəkdik çarmıxa.

Kim necə kefi istəyir
Qəh-qəh çəksin, gülsün mənə.
Bircə xahişim var, ancaq
Qoymayın məni ölməyə.

Hər gün qorxuram yox olam
Səhərin ilk işığıtək.
Dua edirəm dünyanın
Ən günahkar uşağıtək.

Qorxdugumçün bağışlayın,
Görün düşmüşəm nə kökə.
Ölmək istəmirəm belə
Dərəbəylik bir ölkədə.

Gözellərdən də bir yolluq
Əlimi üzə bilmərəm.
Mən bu dünyadan getməyə
Sadəcə, dözə bilmərəm.

Heç nə istəmirəm başqa,
Nə daş-qaş, nə medal, orden.
Bircə xahişim var ancaq
Ölüm çıxıb getsin ordan.

Köhnə bir dəftərdə qalan
Bir yasəmən ətritək.
Dəhşətdən dəhşətdi mənə
Bu dünyanı itirmək.

Bizi qoparıb dünyadan
Allah da batır günaha.
Bir kimsə ölməsin daha,
Allah insaf ver Allaha.

HARDA DƏRD VAR

Yas yerinə gələn hər təzə arvad
Əliylə üzünü gizləyər, toxtar.
Sonra döşəməni yuyarlar onlar,
Yuduqca ağrıdan inlər taxtalar.

Əlində taxtının tilişkiləri,
Don vurub öyilmiş dodağı odda.
Biri qırıq-qırıq söylədi mənə:
Harda dərd var təmiz olmalı orda.

Şam ağaclarının başına dönüb,
Dolanarlar onlar yıxılanacan.
Hər tale Tanrıdan yaranan kimi,
Neçə dağ yaradar hər dərddən hər can.

Girib çıxılmaz çirklənirik hey,
Girib çirkli dərdlər, qəmlər əkirik.
Qəmi əvəz edib qəzəblə, kinlə,
Qəmi də çirkəldib sonra çəkirik.

Heç vaxt çirkləndirmə Vətəni qanla,
Yansan da təmiz yan alovda, odda.
Unutma o arvad dediyi sözü:
Harda dərd var təmiz olmalı orda.

QAR ƏLƏNİR ASTA-ASTA

Qar ələnir asta-asta,
Naxışlana-naxışlana.
Yaşayasan bu dünyada...
Hayıf, ömür yetir sona.

Gedənlərin qərib ruhu
Üfüqlərdə hey dolanır.
Yağan qartək bəyaz yuxu
Yerdən qalxıb havalanır.

Qar ələnir aram-aram,
Mən də bir gün getsəm, nə qəm.
Nə ölümdən xoflananam,
Nə ölməzlik ölüsüyəm.

Xam xəyalə uymaram mən,
Nə ulduzam, nə asıman.
Qayıtmazlar son mənzildən
Heç bir zaman, heç bir zaman.

Düşünürəm, fəqir bəndə, –
Bəs kim idim, nəçi idim,
Bu tələsik ömür-gündə
Canından çox nəyi sevdim?

Rusiyanı sevmişəm mən,
Var canımla... ağ qarını,
Gah uyuyan, gah kükrəyən,
Coşub daşan çaylarını.

Puşkinini, Stenkasını,
Ağcaqayının nazını,
Tüstülənən ocaqları,
Dünya görmüş qocaları.

Ağrısam da, acısam da,
Ağlamadım için-için,
Hər təhər yaşasam da,
Yaşamışam vətən üçün.

Çox üzsə də düşüncələr,
Bir ümidlə yol yormuşam.
Heç olmazsa zərrə qədər
Rusiyama yarımışam.

Unutsa da vətən məni,
Silinsəm də yaddaşından,
Təki yaşatsın vətəni
Fələk özü zaman-zaman.

Qar ələnir ətək-ətək,
Zaval yoxdur yağın qara.
Puşkin vaxtı olduğutək
Yağacaqdır məndən sonra.

Qar ələnir asta-asta,
Qar ələnir həzin-həzi.

İtəkdir qar altında
Mənim izim, sənin izin.

Ölməzliyə söz gəlincə,
Bircə budur umacağım:
Ana vətən var olunca
Onunla var olacağım.

NAZİM ÜRƏYİ

Yalan həqiqətlər yorar qəlbimi,
Sıxma-boğmalardan dəng olar başım.
Yadıma salaram kürən Nazimi,
Onun kal səsini: "Salam, kardaşım...
Niyə sallamısan yenə burnunu?
Poeman dayanıb? Dartırıq, gedər.
Pul yoxdur? Tapırıq bir təhər onu,
Qız yoxdur? Ona da əlimiz yetər..."
Fəqət öz üzünə enərdi kölgə,
Əzabla düşərdi söz qırıq-qırıq:
"Hər şey yerindədir ürəkdən özgə,
Neçə ki, ağrıyır, deməli sağıq..."
Şeir bir çoxuna pərdədir, rəngdir,
Bəzinə dükanlıdır, müftə yeməkdir.
Onun kiminə nə rəng, nə var-yox,
Ürəyini deşən iti oxdur, ox.
Bəli, ağrıyırdı onun ürəyi,
Od tutub yanırdı çiyni, kürəyi.
Bir dəfə, o qədər inanmasa da,
Mehriban həkimi tapşırırdı mənə:
"Kəskin mövzuları salmayın yada,
Dəyməyin Nazimin siz ürəyinə..."
Nə oldu səyiniz, sadələvh həkim?
Gedəni yolundan kim qaytarıb, kim?!
O, daha oyanmaz, əbədi yatır.
Lakin... bitişərək yenə o ürək

Öləndən sonra da ağrımaqdadır.
 Qəlbimdə ağrıyır ağrılarım,
 Ağrıyır dərdinə o, rusun, türkün –
 Kim ki, Nazim kimi yetməyib kama,
 Azadlıqda məhbəs çəkənlər üçün.
 Belə nazlandırır Nazimi zindan
 Pozub təbəbət qanunlarını.
 Ağrıyır – biz qorxub titrəyən zaman,
 Ağrıyır key görüb o, həmkarını,
 Ağrıyır onun tək: “Xoş gördük, kardaş...”
 Qoy biz də sarsılaq, keçirək təlaş,
 Biz də dost yolunda dayanaq mətin,
 Qoy ağrısın, sancsın ürəklərimiz,
 Təki ağrıməsın qəlbi Nazimin!

ANATOLİ KONSTANTİNOVİÇ PEREDREYEV

(1934–1987)

KÜLƏK

Tarlaların üstüylə külək qovur buludu,
 Necə qaçır, gör, yerdə kölgə kölgə dalınca.
 İndi çayın sinəsi dalgalarla dolurdu,
 Sanki sahil də qaçır dalgaların yanınca.

Çöllər qaçır at kimi – yalmanı ot dalğası...
 Yerindən tərpəlibdi külək düzü-dünyanı!
 Ətrafdakı hay-küyə diqqətlə qulaq asıb,
 Odur, qoca palıd da qaçmaq üçün boylanır.

Bütün günü küləyin kələyinə uyarıq
 Haray çəkib hıçqırır acı-acı, təbiət.
 Elə bil, bu küləkdə qara-qorxu duyaraq
 Baş götürüb harasa qaçır, qaçır təbiət.

* * *

Bu şəhər təpədən-dırnağa sirdi...
 Oğulsan özünü itirmə burda.
 Təzə də, köhnə də onunçün birdi,
 Fikrinə başqa şey gətirmə burda.

Adamın ağlını başından alır,
 Elə bil heç yoxdu, əvvəli, sonu...
 Nə sənin özünə məəttəl qalır,
 Nə sözlə sarsıda bilərsən onu.

Söndürür qoynunda gur həvəsləri,
Qoynunda nə qədər arzular solur.
Sancılar beyninə təkər səsləri,
Sükutdan ötəri gözlərin dolur.

Quşlar başın üstə haray qoparır,
Eh, bircə anlığa olsa da barı –
Nə yaxşı, arabir çəkib aparır
Sənin xəyalını düzlərə doğru.

DÜZ

Çəkib əzabını bütün yolboyu,
Çıxmamış canımdan gündüzü ağrı.
Hay-küylü şəhəri arxada qoyub,
Üz tutdum qaranlıq bir düzə doğru.

Əvvəl özüm oldum, bir də öz başım...
Dağıdıb qəlbimi бүrüyən çəni.
Birdən, hər tərəfdən çağlayıb-daşib,
Musiqi səsləri titrətdi məni.

Yayıla-yayıla çəmənə, çölə
Məni səslədikcə səslə dalğalar,
Birdən anladım ki, dünyada hələ
Ay da var, düz də var, sakitlik də var.

Birdən anladım ki, burda mən naşı –
Özünə xoş gəlir quşun da səsi.
Otun da, kolun da gözü qamaşır,
Düşdükcə üstünə ayın şöləsi.

Gəlib çatan kimi bu aylı düzə,
Gəzdikcə bu düzü hey ağır-ağır,
Gördüm ki, ağaclar durub üz-üzə,
Məni görməsə də, hey mənə baxır.

Ayın işığından qorxub qaranlıq...
Ətrafda nə varsa canlanıb hərdən.
Dirənib üzümə baxır bir anlıq,
Sonra birdən-birə gizlənir məndən.

* * *

Bax, bu da doğma yerlər! –
Mənim qulaq dincliyim...
Görən, düzmü deyirlər,
İtib-batdı gəncliyim?!

Dolaşaraq bayaqdan
Yaşıl bağlar boyunca, –
Yarpaqların səsinə
Dinləyirəm doyunca.

Əldən-ayaqdan uzaq
Bu qənirsiz guşədə, –
Mənim gəncliyim haqda
Pıçıldayır meşə də...

Eşitdim doğma səsi
Gül-çiçəklər ardından.
...Yox! Mən burda heç kəsin
Çıxmamışam yadından!..

VASILİ İVANOVIÇ KAZANTSEV

(1935)

BORODİNO DÖYÜŞÜNƏ BİR GECƏ QALMIŞ

Susur ulduzlar da hey baxa-baxa,
Meşə də səsinə içinə salıb.
Bu qədim torpağın taleyi daha
Könüllü qoşundan asılı qalıb.

Ocaqlar sönsə də kəsilmir səslər,
Hərənin bir fikir gəzir başında;
Niyə ölməyini bilməyən əsgər
Bilir ki, öləcək cavan yaşında.

Başının üstündə guruldayan göy,
Boynunda vurnuxan sərsəri külək,
Bayaqdan yazığa qandırır ki hey
O, səhər döyüşdə mütləq öləcək!

...Obaşdan od tutdu çöldə hər yanı!
...Yazığın torpağa süzüldü qanı!

UŞAQLIQ BALLADASI

Nurlu tarlalarda tüstü buruldu,
Çaylar gah bulandı, gah da duruldu.
Çöldə qar əridi, palçıq qurudu,
Kartofun əkilmək vaxtı yetişir.

Dəyişdi çəmənin, çölün havası,
Tökdü zəhləmizi milçək avazı.
Görək innən belə çəkilsin nazı, –
Kartofun yarpağı tamam bürüşür.

Səhərin gözündə qatı çən-duman,
Bu gündən sabaha qalmayıb güman.
Qalıb çöldə-çösdə batır, ay aman! –
Kartofun yığılmaq vaxtı ötüşür.

Həftələr ötüşdü, aylar dolandı,
Daha yavaş-yavaş hava bulandı.
Mətbəxdən iy gəldi, ağzım sulandı;
Deyəsən, qazanda dəm kartof bişir.

UÇUŞ

Yox, yox! Bircə dəfə minşən bəsindi...
Elə ki, motoru od-alov saçar.
Bir anlıq karıxıb öz gur səsinə –
Əvvəlcə torpağın üstüylə qaçar.

Sonra birdən-birə quş kimi süzüb,
Yerdən aralanar o hamar göydə.
Bax, onda düşünə bilməzsən, düzü:
– Həç zaman mən uça bilmərəm göydə.

Elə ki, arada yerə göz qoydun,
Elə ki, boylandın sən elə-belə.
Görərsən, yer hələ dərin quyudu,
Görərsən, yer sənə yaxındı hələ.

Beləcə bir az da yuxarı qalxsın
Qəlbini bir qürur hissi bəzəyər.
Arada çevrilib aşağı baxsan,
Çaylar da gözündə sapa bənzəyər.

Duyduqca göylərə ucaldığını
Sevinə-sevinə deyib-gülərsən.
...Uçub-uçmamağı bacardığını
Onda anlayarsan, onda bilərsən.

* * *

Başını yərə dikib,
Fikirləşir hələ ki...
Hirsindən-hikkəsindən
Üz-gözünü əyəcək.

Bax, bu saat qalxaraq,
Düz gözünə baxaraq,
Bu dəfə o adama
Ta dişinin dibindən
Çıxanları deyəcək!

* * *

Daha qaş qaralır, daha axşamdı,
Daha kənd tərəfdə yandı işıqlar.
Birdən ürəyinə bir şübhə damdı:
Görəsən, qorxmur ki, evdə uşaqlar?

Yatıbmı, görəsən, balaca çağa?..
Bayaqdan başına alıb səsini.
Yolboyu özünü didən sağsağan
Bir az da artırdı bu şübhəsini.

Birdən uşaqlara bir şey olar ha!
Köksündən dəhşətli bir duyğu qalxdı.
Özünü saxlaya bilmədi daha,
Dəmcilər gözündən sel kimi axdı.

Boğazı qurudu, rəngi saraldı,
Nə qədər çalışdı qaça bilmədi.

Başı dumanlandı, gözü qaraldı,
Söyüdü küknardan seçə bilmədi.

Evə çatanacan qan-tərə batdı,
Törtəmiz tükəndi qalan gücü də...
İlahi! Balalar sağ-salamatdı –
Sevincdən atılıb-düşür üçü də!

Az qala getmişdi ana özündən...
Hıçqıra-hıçqıra dar axşamüstü.
Əvvəl birçə-birçə öpüb üzündən,
Sonra uşaqların boyunu süzdü.

Hələ də gözündən süzülürdü yaş,
Ürəyi guphagup vururdu hələ.
...Bayaq keçirdiyi dəhşətli tələş,
Ananın canında dururdu hələ.

DAĞ ÇAYI

– Nədir səsindəki bu hirs, həyəcan?
Bir toxta, özünü ələ al, ələ.
Bu işi görəndə can qalarmı, can,
Bu işi birçə sən görübsən hələ.

– Məni başa salın, anladın barı,
Görüm hansı işi tutmuşam axı?!
– O boyda qranit qayanı yarıb,
Ta əldən-ayaqdan salınısan dağı.

– Əşi, bu nə sözdü? Nə qaya, nə dağ...
Mən başqa səbəbdən belə coşuram.
Üz tutub dənizə axıram anca,;
Mən ancaq dənizə nəğmə qoşuram.

NIKOLAY MİXAYLOVİÇ RUBTSOV

(1936–1971)

* * *

Ulduzlardan nur yağır
Evimizə bayaqdan.
Sonam da fağır-fağır
Su daşıyır bulaqdan.

Ləpə döyüb, tərpedən –
Qayığım çürüməkdə...
Qıpqırmızı, tər bədən
Güllərim solub ləkdə.

Obaşdan oyanaram:
Söz vermişəm bu gecə;
Söyüdlərin baş-başa
Verdikləri yerdəcə –

Özüm çəkib qayığımı,
Özümə gün aqlaram...

KƏND AXŞAMLARI

Pəncərəmi tərpedər
Ulduzların nəfəsi...
Toranlaşan çöldəşə
Baş qoşmayıb heç nəyə –
Axşam-axşam ucalar
Bildirçinin nəgməsi.
Bir də ki,

Çidarlanmış
Harın atlar kişnəyər.
Mən yüyəni götürüb
Yollanaram ilxıya,
Qızılyallı kəhərli
Bircə anda taparam.
Haram qatıb
Otların
Gözündəki yuxuya –
Çəmənlərin içiyə
Qonşu kəndə çaparam.
Qoy əzilsin çiçəklər
Atın dırnağı altıda,
Diksinən söyüdlərin
Qəddini əysin kədər.
Belə anda
Gözümdə
Şirinləşər həyat da
Bir qızla görüşümdən
Duyduğum sevinc qədər.
Kəndistanda hər şeyi
Mən sevirəm əzəldən.
Damarımda qanı da
Bu məhəbbət isidir.
Həmişə axşamüstü
Qəlbimi də nazildən –
Atların kişnərtisi,
Bildirçinin səsidir...

KOMA

Yadımdadır o qocanın koması,
Gecə-gündüz tüstülənir sobası...
O komada qarısıyla baş-başa
Sinə görüb isti yaya, sört qışa.

Taleyindən küsmədikcə heç qarı –
Sınmayıbdı qocanın da vüqarı.
İldən-ilə çoxalsa da külfəti,
Azalmayıb komasına ülfəti.
Amma oğlu çəkə-çəkə özünü,
Üfüqlərə zilləyibdi gözüünü;
Kəlməbaşı kənd-kəsəyi pisləyir,
Hey, şəhərə köçüb getmək istəyir...

YURDUMDA BİR AXŞAM

Palıd pıçıldamır. Susur sular da.
Qaranlıq önündə hər şey baş əyib.
Elə sakitlikdi, elə bil burda –
Təbiət ömründə qüssələnməyib.

Elə sakitlikdi, elə bil, burda –
Təbiət qurmayıb bir yol yasını;
Külək tərpətməyib suyu nohurda, –
Didməyib həyətdə ot tayasını...

Qaranlıq çökdükcə torpağa, suya –
Yaxamdan əl çəkdi yenə qəm, kədər,
Həm də öz-özümə düşündüm, guya –
Bir də sarsılmaram mən zərre qədr.

Qovub gözlərimdən şirin yuxunu,
Tərpətib qəlbimdə uyuyan simi, –
Bu vaxt bir duyğu da sardı ruhumu;
Ətrafı bürüyən Ay nuru kimi.

Yuxulu bir quş da çağırır hərdən...
Mən də yuvasına qayıdan quşam.
Ötdümü, ömürtək qayıtmaz bir də:
Barı, qoy uzansın bu sakit axşam.

BELLA AXATOVNA AXMADULİNA

(1937)

* * *

Bizim küçəmizdən,
illərdən bəri
Dostlar keçib gedir...
Bəlkələr qalır...
Qalır qulağında addım səsləri,
Bir də pəncərəmdə kölgələr qalır.

Necə amansızsan, tənhalıq, necə!..
Əldə – dəmir pərgar,
ilhama gələr,
Heç nəyə baxmadan, hər gün, hər gecə
Çevrələr cızarsan, soyuq çevrələr...

Nə durmusan, məni harayla yenə;
Sevib oxşadığın, əzizlədiyin
Ərköyün balan tək sığının sənə –
Soyuq nəfəsini üzümdə duyum.

Məşə sükutunda güc ver dizimə,
Yol gedim,
özümə bir şeir deyim.
Tənha bir yarpağı sürtdüm üzümə,
Əriyim qoynunda yetim təkliyin...

Sənin kitabxana səssizliyində
Unudum hər şeyi... özümü belə...
Konsert səssizliyin qoy qalsın məndə,
Xəyal tənhalıqla versin əl-ələ.

Onda sirli dünya gəlməz eynimə,
Hər şey yavaş-yavaş tutar yerini.
Təbiət söykənər mənim çiynimə,
Açar bircə-bircə sehlərini.

Onda yuxu kimi illərdən bəri
Gecəni isladan göz yaşlarında,
Zülmətdə,
zillətdə,
nə bilim nədə
Mənim dostlarımla doğma üzləri
Görünər, yox olar xəyal içində...

* * *

Bir gün qapın döyüləndə
Deyəcəksən: Kimdir gələn?
Deyəcəyəm: Aç görüm,
Tanımadın? Mənəm, mən...
Görəcəyəm, qocalıbsan,
Düşüb arıq çiynilərin...

Qoşa yarpaq olmuşuq
Bir ağac budağında.
Qocalmağa haqqın yox
Mənsiz öz otağında.

Eh, səni danlamağa
Gəlməmişəm mən bura;
Gəlmişəm ki, anlayasan –
Yollar məni götürməz,
Bel bağlama yollara...

Görürsənmi, mən avara
Çarpayının başına, –
Şəkil çəkdi divara
Narncı karandaşla.

Bu zavallı insancığaz
Həyəcədən əsir tir-tir...
Çəkdim ki, sən acıqlanıb
Soruşasan: Bu kimdir?..

Mən də gülüb ürəkdən
Deyərəm: Ay zavallı,
Şəkildəki mənəm, mən, –
Gülməli, ağlamalı...

Kövrəlib bu zərəfatdan
Biz ağlayaq doyunca...
Nə mən yersiz danlayım,
Nə də sən vaxtsız qocal.

Sən Allah, sus, danışma,
Ürək niyə oxlansın?
Hərdən bizim yerimizə
Divardakı insancığaz
Baxıb gülsün, ağlasın...

* * *

Səsimi apardılar,
Yaman sızlayır yeri.
Ürəyimdə bir qəhər var –
İtirilmiş səs qəhəri.

...Hər şey gəlir əlindən,
Nə güclüsen, mart ayı!
Mənim ürəyim indi –
Ölü sözlər alay.

Oxu, deyir, car çəkərək,
Uçurum da, ağac da.
Qışqırıram qulun tək,
Səsim çıxmır, nə fayda!

Ürək neyləsin, axı
Yoxdur bircə kəlməsə...
Tək ilhamdan nə çıxar,
Sözlər kara gəlməsə.

Boğuluram, yaxamı aç,
Dəli ilham, qaçaq söz!
Qara bürünmüş ağac,
Günahkaram, bir az döz...

Sözlər məndən küsüb deyə,
Çırpınıram hələlik.
O ağaca, o dərəyə,
O yağışa, o küləyə
Qarışıram birdəfəlik.

Qarışıram, yazaram
Bir gün ilham gələndə.
Ömrümdə bir duyğulu,
Qərrib axşam gələndə.

Lal olmuşam, mart ayı!
Sizdən bir xahişim var:
Mənə nəğmə oxuyun,
Məndən sonra, ağaclar!..

VLADİMİR SEMYONOVİÇ VISOTSKI

(1938–1980)

ZİRVƏYƏ QALXANDA

Böyrün-başın sal buzlarla doludu,
Hələ gözüün zirvəni də pis görər.
Dağlar yatır uda-uda buludu,
Dağlar yatır qar püskürə-püskürə.

Duyuq düşsə çəkməz səndən gözünü,
Gərnəşərək üfük boyu qol açar.
Görməzliyə qoyar əvvəl özünü,
Əvvəl-əvvəl özü sənə yol açar.

Bir gedikdə düşməni kimi qarşılar,
Dağlar bilir sən onlara bəlasan.
Yolun üstə qar uçqunu aşırar,
Qəfildəncə karıxarsan, qalarsan.

Yalvararsan-yaxararsan küləyə
Ki, səsini hara gəldi hey yaya.
Qayaları səsləyərsən köməyə,
Harayına haray verər bir qaya.

Gedik üçün girişəndə davaya,
Dağlar hər bir addımını izləyər.
Qar uçqunu sovrulanda havaya,
Qaya səni arxasında gizləyər.

Eh, arxanca nə desələr, yalandı!
Nahaq yerə əsəblərin gərilər.

Buz əriyər sən zirvəni alanda, –
Duman tültek ayağına sərilər.

Əgər ölsən bir qayadan sən aşıb,
Onda dağlar kövrələcək, dolacaq.
Son məskənin – bir dərənin ağuşu,
Başdaşınsa zirvə özü olacaq.

* * *

Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı;
Xoş günlərim daha şirin yuxudu.
Eh, böyüklər hüsuruna çağırıb, –
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

Bu yaxında “Qurd ovu”mu taparaq,
Bir yoldaş da hey kükrəyib-çağladı.
Qaç-a-qaça evə gəlib, çaparaq –
Pəncərəni möhkəm-möhkəm bağladı.

Qəzəbindən, hikkəsindən tərəlyib,
Ürəyində zülüm-zülüm inlədi.
Barmağını düymə üstə hərləyib,
Kirimışcə səsyazanı dinlədi.

Xırıltıdan anlamayıb son sözü,
Külfətini tez köməyə çağırıdı.
Lap axırda inadından əl üzüb,
Qəfildəncə dəli kimi bağırıdı.

Əli birdən telefona uzanıb,
Zəng vurdu ki: Tez axtarıb, arayın;
Mən bilmirəm, “Qurd ovu”nu yazanı –
Günü sabah hüsuruma yollayın!
Mən də getdim boğazımı yaşlayıb;
Əsəbimi başqa nə cür ovudum?!
Qapısından girən kimi

Başlayıb –
Axıracan “Qurd ovu”nu oxudum.
Zəngdən sonra dilxor olub külfəti,
Yəqin evdə ağır qoyub başına, –
Eh, bəlkə də tapşırıbmışdı lap qəti
Ki, şairi adam kimi qarşıla!

Bir stəkan araq süzüb özünə
Deyindi ki: Sən yolunu azmısan.
Barmağımı soxaram ha gözüne!
Bu şerini elə məndən yazmısan...

Yaşayıram hey döyüke-döyüke,
Zəng səsləri məni yaman qorxudur.
Hüsuruna çağırırdı böyükələr,
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

* * *

Lap az qalıb döyüşə,
Tanklar düşəcək işə,
Top-tüfənglər dinəcək, partlayacaq qumbara.
Yanaşaraq səngərə,
Cavanca bir əsgərə
Balaca zərflər uzatdı poçtalyon bu ara.

Məktub gəlsə anadan,
Ya sevgili sonadan,
Əsgər elə bilər ki, yoxdu dava-şava da.
Elə ki zərflər açdı,
O saat rəngi qaçdı;
Oğlan elə bildi ki, tutqunlaşdı hava da.

İnanmadı gözüne:
“Toxtaqlıq ver özünə!
Məndən sənə yar olmaz...” məktub bitdi. Vəssalam
Aşağıda naxışla

Yazmışdı ki: "Bağışla!"
Bilmirdim ki, bu qədər gözləri yolda qallam.

Oğlan birdən çığırdı,
Poçtalyonu çağırıdı:
Bilirsənmi neylədin? Necə çəkim bu dərdi?
Yaraladın sən, axı
Məni döyüşqabağı.
Gətirdiyin bu məktub güllədən də betərdir!
Çiyində avtomatı,
Dolaşib addım-addım,
Səngər boyu elə hey qıy-qışqırıq qopardı.
İlk qəlpəyə tuş olub,
Yıxıldı bihuş olub,
Əlindəki məktubu külək alıb apardı.

O, DÖYÜŞDƏN QAYITMADI

Hava elə safdı ki, heç nə olmayıb guya,
Təbiətin bu halı ürəyimə yatmadı.
Niyə həyan olmayıb göy meşəyə, lal suya?
Dostum dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Gah o məndən incidi, gah da mən ondan küsdüm,
Bəzən lap səhərəcən tasamız da yatmadı.
Kim haqlıdı, kim haqsız – daha əlimi üzdüm,
Çünki dünən döyüşdən o geri qayıtmadı.

Özgələrdən danışib mənə dinclik verməzdi,
Bəs niyə səhər məni yuxudan ayıltmadı?
Obaşdan duran kimi gözlərim onu gözdi,
Ah! O dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Mən hardan biləydim ki, onu ölüm güdürdü?!
Yox, nəfəsim qaraldı, yox, yox, havam çatmadı...

Sinəmdəki tonqalı sanki külək söndürdü,
Elə ki o, döyüşdən salamat qayıtmadı.

Yaz havası günəşdən bom-bolluca nur əmir,
Eh, görəsən yaddaşı kimləri yanıltmadı:
– Bir papiros ver çəkim! –
Nə səs gəldi, nə səmir,
o dünənki döyüşdən salamat qayıtmadı.
Yox, yox! Bizim ölümlər bizi qoymazlar darda,
Bizdə həlak olan da... yox, keşikdə dayanır!
Elə buna görə də meşələr-zad baharda
Göyləri əks edərək göy rənginə boyanır...

İki nəfər idik biz dünənəcən, düz iki,
O, mənə həyan idi, mən isə ona həyan.
Onun vaxtı yatsa da, mənə elə gəlir ki,
Mən özüməm, mən özüm, döyüşdən qayıtmayan.

İOSİF ALEKSANDROVIÇ BRODSKI

(1940-1996)

GÖRƏSƏN KÜLƏYƏ NƏ DEYİR KOLLAR

Görəsən küləyə nə deyir kollar,
yoxsa yarpaqdan kasıbsan?
Onların dili asan anlaşılar,
biz isə duymarıq amma.
Örtüb cingilti səsini vedrənin
cır-cırla səslənən kətil. –
Bu gün sən güclüsən. Amma dünəni
yada sal, belə əsmirdin.
Küləkse onlara – Qarşıda qışdır!
Yaxşı da qorxutma bizi
Kim bilir bəlkə də ağlın azalır!
Sevmək, çox sevmək gerekdi!
Axşamın toranı canını lərzəyə
gətirir mənim daxmamın...

Onların söhbəti gəlməz kəlməyə,
çünki bu axşam yalnızam.

ODİSSEY TELEMAKA

Mənim Telemakım, Troya savaşı
bitib. Qalib kimdir, xatırlamıram.
Yunanlar olmalı: bunca ölünü
Atıb evə dönər yalnız yunanlar.
Amma ki, düzü bu evə aparan

yol da uzun oldu həddindən artıq,
elə bil Poseydon, biz oralarda
vaxtı qeyb edəndə uzatmış yolu.
Mənə aydın deyil hardayam indi,
qarşımdakı nədir. Çirkli bir ada,
kollar, tikililər, donuz xor-xoru,
alaq basmış bağça, yad bir şahzadə,
ələf, daş-kəsək, özizim Telmak,
bənzer bir-birinə bütün adalar
əgər uzun vaxtdı dənizdəsənsə;
ağlın da qarışır dalğa sayraq,
üfqlə çirklənən gözün yaşarar
və suyun kütləsi kar edər səni.
Bilmirəm nə ilə qurtardı dava,
İndi neçə yaşın olar, bilmirəm.

Mənim Telemakım, böyü, böyük ol,
Yalnız Tanrı bilir görüşərikmi?
Bir zaman qarşında buynuz tutduğum
sən artıq o vaxtkı körpə deyilsən.
Palamed qoymadı, ayrılmazdıq biz.
Amma ki, bəlkə də o da haqlıdı:
Edip mərzəzindən azadsan mənə, sən,
Mənim Telemakım səfədi yuxun da.

ZƏVVARLAR

Yollara çıxıblar yenə zəvvarlar,
Arxada qalırlar meydanlar, tapınaqlar,
Arxada qalırlar böyük bazarlar,
Kədər, şəhərlər, Məkkə, Romalar,
Qızmar günəş altında hər gün qaralar,
Yorulmaz zəvvarlar, yazıq zəvvarlar,
Şikəstlər, topallar, korlar, donqarlar,
Ayağı yalınlar, aclar, çılpalar,

Gözlərində sönər qəmli qürublar,
 Qəlblərində şəfəq hər gün oyanar,
 Yollara düşübdü yenə zəvvarlar.
 Arxada qalırlar çöllər, səhralar,
 Başları üstündə ulduzlar yanar.
 Hardasa oxuyur onlarçün quşlar,
 Bir gün boşalacaq, bir gün dolacaq,
 Dünya bax belədir, belə qalacaq.
 Dünyada əbədi budur qalanlar:
 Ümidlər, vədlər, sözlər, yalanlar,
 Dünyanı dərk edən bəlkə olacaq,
 Amma dünya sonsuz, sonsuz qalacaq.

Odur ki, mənası yoxdur, ey İnsan,
 Özünə, Allaha yada inansan.
 Onu bil insana sonunda qalar
 Yalnız aldanışlar, bir də ki, yollar.
 Günəş tulu edib, qürub edəcək,
 Zəvvarlar yenə bu yolu gedəcək.

Şairtək dünyanı tərənnüm edək,
 Əsgərtək torpağın altına gedək.

* * *

Torpağa gömülməkçün, getməyəm bir ölkəyə,
 Vasilyev adasına gələcəyəm ölməyə –
 Bığanə vətənimə üzümü söykəyərək
 Yaşanmamış həyatı xatırlayan adamtək.
 Bir-bir salacam yada
 Bu küçə, bu döngə, bu ev, bu ada.
 Qulağıma bir səs birdən gələcək
 Əlvida, ey dostum, sağ ol, əlvida.

YURİ POLİKARPOVİÇ KUZNETSOV

(1941–2003)

NİZAMİNİN KÖLGƏSİ

Ucalıb göylərin yeddi qatına,
 Möhtəşəm heykəli göyləri dəlib.
 Ulu Nizaminin ziyarətinə
 Bütün yer üzündən şairlər gəlib.

Hamı heyrətindən duruxub, çaşıb,
 Hamı heyrətindən xəyala dalıb:
 Yerdə Nizaminin qəbrinin daşı,
 Yerdə Nizaminin kölgəsi qalıb.

Mən də ziyarətə gələnin biri,
 Onlardan biriyəm elə mən özüm.
 Mənim də heyrətdən tutulub dilim,
 Mənim də heyrətdən qamaşır gözüüm.

Haçan Nizamini öysə qələmim,
 Çoxları hirsələnib, dizinə döyüb.
 Moskva dalımca deyini bənimim,
 Rusiya elə hey dalımca söylüb.

Baxdıqca od tutub alışan yerə
 Qəlbimə qorxunun ləkəsi düşür.
 Şairlər istidən qaynaşan yerə
 Birdən, Nizaminin kölgəsi düşür.

Bu boyda kölgəyə dünya yerləşər!..
 Cılız kölgəmizdən sarsılaraq biz.
 Nizami qəlbini açır günəşə,
 Onun kölgəsinə qısılırız biz.

Baxır maddım-maddım boynunu burub,
Hamı fağırlaşır söz ölkəsində.
Nizami günəşlə yanaşı durub,
Hamını gizləyir öz kölgəsində.

* * *

O qədər dərinədən gəlir ki, səsi –
Sözünü nə təhər başa düşəsən?!
Yoxdur bizim yerin belə nəğməsi,
Eh, mənə yamanca saldın işə, sən.

Bu nədir, üzümə zəhrimar yağır,
Nə dedin, nə əcəb yadıma düşdün?
Necə yeyim-içim daha mən fağır?
Gözlərim qaraldı, əlim üyüşdü.

Özünü ələ al, tərsləyi burax;
Di bəsdə, mənə də başa düş, anla...
Dostumdan eşidib gəlmişəm, bura,
Dostumdan eşidib gəlmişəm, vallah.

Çeynəyə-çeynəyə dodaqlarını,
Saldın gileyini yenə işə, sən;
– Mənim bu nəğməmin heç səsi varmı
Ki, hələ sözünü başa düşəsən?!

* * *

Dünən bir məktubu oxuyub, susdum,
Qaldım baxa-baxa solğun kağıza.
Tay-tuş içində də yoxdu ki, dostum
Barı bu andırın vaxtını yoza.

Getdikcə dəyişir səsinin tonu,
Getdikcə ucalır naləsi, ahı...
Görən, hansı gözəl yazıbdı onu?
Görən, hansı gözəl?.. Nə bilim axı?

Sətirdən-sətirə girir min dona,
Yanıb-yaxılır ki, qəlbi daşam mən.
Bilmirəm, nə cavab yazmışam ona,
Bilmirəm, hər şeyi unutmuşam mən.

Bu da ilk sevginin pərt kağızları...
Eh, daha çoxalıb-azalmaz onlar.
Bir də xatırladım tanış qızları,
Yox! Belə məktubu yazammaz onlar.

Daha köhlənindən düşüb inadı,
Daha kırıyıldı sinəmdə ürək.
Mənim tay-tuşlarım bilmir bu adı,
Eh, təzə nəsillər hardan biləcək?!

– Özünü nə yaman çəkir bu gədə?
Niyə biz deyənlə oturub-durmur?!
Mənə hədə gəlir paxıllar, hədə,
Paxıllar heç zaman halımı sormur.

Eh, onlar kimdi ki, gedib baş əyər...
Hamısı atılıb-düşür havayı.
Mən, Yuri Kuznetsov, bircə dənəyəm,
Bəli, şair yoxdu məndən savayı!

BAL ARISI

Bu bağın bənizi lap çoxdan solub,
Yağış sularıya sinəsi dolub.
Bəlkə bu yağış da çevrildi qara...
Yox Birdən toy tutdu ki, buludlara.
Günü görən kimi ağılı çəşdi, –
Bir gilə ağacı ağ çiçək açdı.
Eh, bircə çiçəklə açılarmı yaz?! –
Burda uşağı da aldatmaq olmaz;
Görənlər diksini gözünü çəkdi:
– Qışın ortasında bu nə çiçəkdi?!

Amma yayılanda çiçək qoxusu,
Pətəkdə arının qaçdı yuxusu.
Gördüm o gilası puçur-puçurdu,
Yanında yuxulu arı uçurdu.

QATARDAN AÇILMIŞ VAQON

Daha gözə dəymir yol bələdçisi,
Nə qədər gəzsək də tapmadıq onu.
Yuxuya verəntək bu gecə bizi,
Qatardan açılar guya vaqonu.

Qardaş, bu xəbərə indi gəl inan,
Böyürdən bir qatar ötdü bu dəmdə.
Budur, güllə kimi şütüdük bu an,
Biz də o qatarın gəldiyi səmtə.

Gedirik beləcə irəli, geri,
Hərdən pəncərədən boylanırıq biz.
Əşi, bu gedişin bizə nə xeyri?!

Yenə yerimizdə dayanırıq biz.

ALEKSEY MAKSİMOVİÇ PARŞIKOV

(1954)

ŞAHMATÇILAR

İki şahmatçı
bölüblər şahmat taxtasını
fikirlərin, əsəblərin, bəxtlərin
sınaq meydançasına.
Hamı neft şahının azarkeşidi,
deyirlər o, əsl kişidi,
azarkeşlik hər kəsin öz işidi,
mən azarkeşiyəm buzlar şahının.

Nə gözləmək olar neft şahından?!

Qərībādi? Heç bir şey!

Soyuq ağıl, soyuq qəlb,

bir də sonunu görən cəsarət!

Bəs onda, kimə lazımdı belə qələbə?!

Şərqə? Ya Qərbə?

Yaxşı keçib Pifaqor məktəbini
tələsmir buzlar şahı,
bilmək olmur, fikrini, mətləbini,
sakitcə gedir oyunun sonuna.

Tamaşa salonuna düzüb o,
Ural dağlarıtək zəngin qadınları,
hünərin var çıx qabağına,
salondan qadınlar
sehrli dalgalar göndəririlər
buzlar şahına,

(Qadınlar kişilərdən yaxşı bacarırlar belə işləri)
 Odur bax, cürbəcür işarələr.
 Parıldayan dırnaqların qalxıb-düşməsi
 Topla atın yerdəyişməsi deməkdi.
 Ehtiyatlı ol, şahın təkdi!
 Mənimki radio dalğalarıdı,
 Neft şahının uduzmağıdı onların uzunluğu.

Arxayın oynayır buzlar şahı,
 Arxasında vəziri, vəkili,
 Hesablama maşınları, hakimlər,
 Heç-heçələr torpağı, ordular, sürülər.
 Mən tənha azarkeşiyəm belə şahın.

Heç kəsə oxşamır o,
 neyləsin yazıq,
 var-dövlət yığmaqdan başqa
 əlindən bir iş gəlmir.
 "Şah!" deyir qabağına çıxana
 onunçün ağzı açıq qalmış
 saxta quyusudu qara xana,
 hər fiqur, hər adam gəlir
 əlini qoyub cibinə.
 Birdən şappılıyla düşür
 Bir dərin quyuya düşəntək
 O qara xananın dibinə.

KİTABDAKILAR

Tərtibçilərdən4

İqor alayı haqqında söyləmə (tərc. R.Kamal)7

İvan Andreyeviç Krilov

Q artal və toyuqlar (tərc. A.Şaiq)26

Qarğa və tülkü (tərc. A.Şaiq)27

Cırcırma və qarınca (tərc. A.Şaiq)28

Eşşək və bülbül (tərc. A.Şaiq)29

Sazandalar (tərc. A.Səhhət)29

Vasili Andreyeviç Jukovski

Nəğmə (tərc. H.İsaxanlı)31

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin

Çadayevo (tərc. E.Borçalı)32

"Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü" (tərc. N.Rəfibəyli)33

"Nahaq yerə, öziz dost, fikr etdim ki, gizlədim" (tərc. Ə.Əlibəyli)33

"Köhnə günahlarımçün cəza veribdir fələk" (tərc. Ə.Əlibəyli)33

Xəncər (tərc. Ə.Ziyatay)34

Peyğəmbər (tərc. E.Borçalı)35

Stanslar (tərc. B.Qasımlı)36

Qış yolu (tərc. M.Rzaquluzadə)37

Sibirə (tərc. M.Rahim)38

Şair (tərc. M.Dilbazi)38

Qafqaz (tərc. A.Səhhət)39

"Mən sizi sevirdim: bəlkə məhəbbət" (tərc. N.Rəfibəyli)40

Qusar (tərc. T.Əyyubov)40

"Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi" (tərc. T.Əyyubov)44

Qış axşamı (tərc. E.Borçalı)45

Şair və guruh (tərc. S.Məmmədov)46

Mənim seçmə (tərc. S.Məmmədov)48

Yevgeni Vasilyeviç Baratinski

"İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm" (tərc. H.İsaxanlı)50

Fyodor İvanoviç Tyutçev	
Son məhəbbət (tərc. H.İsaxanlı)	51
"Nə qədər ağırdır son an" (tərc. H.İsaxanlı)	51
Bahar suları (tərc. H.İsaxanlı)	52
"Rusiya ağlıla duyula bilməz" (tərc. H.İsaxanlı)	52

Mixail Yuryeviç Lermontov	
"Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm" (tərc. E.Borçalı)	53
Yelkən (tərc. E.Borçalı)	53
Vətən (tərc. E.Borçalı)	54
Borodino (tərc. E.Borçalı)	55
Şairin ölümü (tərc. E.Borçalı)	58
Şair (tərc. E.Borçalı)	60
Buludlar (tərc. E.Borçalı)	62
Görüş (tərc. E.Borçalı)	62
Qafqaz (tərc. E.Borçalı)	65

Yakov Petroviç Polonski	
Səttar (tərc. İ.Soltan)	66
Tatar qızı (tərc. Ə.Ziyatay)	67

Afanasi Afanasyeviç Fet	
"Sənə gətirdim salamlar" (tərc. H.İsaxanlı)	68
Bir toz boğanağı (tərc. Y.Savalan)	68

Nikolay Alekseyeviç Nekrasov	
Biçilməmiş səhə (tərc. B.Qasımzadə)	69
Dobrolyubovun xatirəsinə (tərc. T.Əyyubov)	70
Əlvida (tərc. A.Zeynalli)	71

Valeri Yakovleviç Bryusov	
Babanın sirri (tərc. K.Abdulla)	72

Mixail Alekseyeviç Kuzmin	
Hera (tərc. K.Abdulla)	73

Aleksandr Aleksandroviç Blok	
"Gecə, küçə, aptek, fənər" (tərc. Anar)	75
Şairlər (tərc. Anar)	75
Şair (tərc. E.Borçalı)	76
"Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda" (tərc. E.Borçalı)	77

"Dünən olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır" (tərc. E.Borçalı)	78
Yağışdan sonra (tərc. E.Borçalı)	78
Qadın (tərc. E.Borçalı)	79
"Yavaşdı nurlu külək" (tərc. E.Borçalı)	80
Qıza (tərc. E.Borçalı)	81

Velimir (Viktor Vladimiroviç) Xlebnikov	
"Axı mənə nə görədi" (tərc. Anar)	82

Nikolay Stepanoviç Qumilyov	
Mən və siz (tərc. V.Bayatlı)	83
Yuxu (tərc. V.Bayatlı)	84
"Qırmızı ağacdən qayığım üzər" (tərc. V.Bayatlı)	84
"Bir amerikalıya ərə gedir bu qız" (tərc. V.Bayatlı)	85
Banilər (tərc. K.Abdulla)	85
Aqamemnonun döyüşçüsü (tərc. K.Abdulla)	85

Anna Andreyevna Axmatova	
"Özgələrin evində" (tərc. V.Bayatlı)	87
"Şair ruhdu tənha tək" (tərc. V.Bayatlı)	87
"Burax get bu musiqini, bu səsi" (tərc. V.Bayatlı)	87
Mart elegiyalarından (tərc. V.Bayatlı)	88
İlham pərisi (tərc. Anar)	89
"İnsan öləndə portretlərində" (tərc. Anar)	90
Kleopatra (tərc. K.Abdulla)	90

Boris Leonidoviç Pasternak	
"Məşhur olmaq ayıbdı" (tərc. V.Bayatlı)	91
Hamlet (tərc. Anar)	92
"Başladığım zaman bilirdim mөгər" (tərc. Anar)	92
Qış gecəsi (tərc. Anar)	93
"Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq" (tərc. Anar)	94
"İlham yanılanda dolanbac yolda" (tərc. M.Alim)	95
"Sən mehələ oyanan körpə budaqsan" (tərc. M.Alim)	96

Osip Emilyeviç Mandelştam	
"Sənin ensiz çiynini şallaqlarla aldırmaq" (tərc. V.Bayatlı)	97
"Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi" (tərc. V.Bayatlı)	97
Leninqrad (tərc. V.Bayatlı)	97
"Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər" (tərc. K.Abdulla)	98

Marina İvanovna Svetayeva	
Bloka yazılan şeirlərdən (tərc. V.Bayatlı)	99
"Alından öpmək – qəmi götürmək" (tərc. V.Bayatlı)	99
"Varlı adam, – sevdi kasıb bir qızı" (tərc. R.Rövşən)	103
1. "Sənin adın..." (tərc. R.Rövşən)	101
2. "Yatır yollar yorğunlu..." (tərc. R.Rövşən)	102
"Çilik-çilik oldu aynam" (tərc. Ç.Əlioğlu)	102
Axmatovaya (tərc. Ç.Əlioğlu)	102
Don Juan (tərc. Ç.Əlioğlu)	102
Vladimir Vladimiroviç Mayakovski	
Bakı (tərc. M.Rzaqulizadə)	104
"İkidir, yəqin ki, yatmışan artıq" (tərc. Anar)	106
"İstərdim vətənim anlasın məni" (tərc. Anar)	106
Şalvarlı bulud (tərc. R.Rövşən)	106
Anam və almanların öldürdüyü bir gecə (tərc. R.Rövşən)	108
Sizə (tərc. R.Rövşən)	110
Qulaq asın (tərc. R.Rövşən)	110
Sergey Yeseninə (tərc. R.Rövşən)	112
Sergey Aleksandroviç Yesenin	
"Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ" (tərc. Ə.Kürçaylı)	117
"Yarım tümən üçün bir manat verən" (tərc. Ə.Kürçaylı)	118
"Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!" (tərc. Ə.Kürçaylı)	119
"Sən dedin ki, Sədi ancaq" (tərc. Ə.Kürçaylı)	120
"Zəfəran yurdunun fəcrinə bir bax" (tərc. Ə.Kürçaylı)	121
"Hava təmiz, şəffaf, hava sərin" (tərc. Ə.Kürçaylı)	122
"Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni" (tərc. Ə.Kürçaylı)	123
"Bəli, şair olmaq odur ki, gərək" (tərc. Ə.Kürçaylı)	124
"Qızılı telləri soyuq qəmərin" (tərc. Ə.Kürçaylı)	124
"Xorasanda vardır elə qapılar" (tərc. Ə.Kürçaylı)	125
"Bir cüt qu quşudur canan əlləri" (tərc. Ə.Kürçaylı)	126
"Xorasan bağları, evləri üstə" (tərc. Ə.Kürçaylı)	127
"Dəli könül, gəl çırpınma bu qədar!" (tərc. Ə.Kürçaylı)	128
Qara adam (tərc. R.Rövşən)	129
Pavel Qriqoryeviç Antokolski	
İki həyat (tərc. T.Əyyubov)	135
Məşə yolu boyunca (tərc. R.Rza)	137
Zoya (tərc. T.Əyyubov)	138

Aleksey Sergeyeviç Surkov	
"Dar sobada odunlar" (tərc. Anar)	139
Mixail Aleksandroviç Svetlov	
Qrenada (tərc. M.Araz)	140
Sevgi (tərc. M.Araz)	143
Aleksandr Trifonoviç Tvardovski	
Yolda (tərc. T.Bayram)	144
İki dəmirçixana (tərc. T.Bayram)	149
Lev İvanoviç Oşanın	
Toydan sonra (tərc. Ə.Kərim)	155
Yevgeni Aronoviç Dolmotovski	
Azərbaycan (tərc. Ə.Ziyatay)	157
Konstantin Mixayloviç Simonov	
Açıq məktub (tərc. Ə.Kərim)	158
Gözlə, qayıdacağam (tərc. İ.İsmayilzadə)	162
Vyazmada bir ocaq (tərc. S.Məmmədizadə)	163
Boris Abramoviç Slutski	
Allah (tərc. T.Bayram)	165
Vladimir Alekseyeviç Solouxin	
"Sənə həm inanır, həm inanmıram" (tərc. A.Babayev)	166
Yuxudan oyanırkən (tərc. N.Xəzri)	167
"Cavan dost, gözirsən çəməndə, düzdə" (tərc. N.Xəzri)	168
Bulat Şalvoviç Okucava	
"Mən biliyə, bir gün qaranlıqlardan (tərc. V.Bayatlı)	169
Roma imperiyası yıxılan vaxtı (tərc. V.Bayatlı)	169
Nəğməvari (tərc. V.Bayatlı)	170
Vladimir Nikolayeviç Sokolov	
"Qaçıb hər cür söz-sovdan" (tərc. Q.Xalid)	171
"Yox! Elə xoşbəxtlik budur, dəyəsən" (tərc. Q.Xalid)	171
Oka (tərc. Q.Xalid)	172
Andrey Dmitriyeviç Demyetev	
"Ömrümün son üç gününü" (tərc. F.Sadiq)	173

Anatoli Vladimiroviç Jiqulin	
Çətin mövzu (tərc. Q.Xalid)	175
"Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm" (tərc. Q.Xalid)	175
"Tənha ququ quşu ötür uzaqda" (tərc. Q.Xalid)	176

Robert İvanoviç Rojdestvenski	
Hansı diyarda olsam... (tərc. N.Xəzri)	177
"Bəli, yaşayacağam" (tərc. N.Xəzri)	178
Nə vaxtsa (tərc. V.Bəhmənlı)	180

Andrey Andreyeviç Voznesenski	
Qarışqa (tərc. V.Bayatlı)	181
Mayakovskinin keçmiş makinaçısı Y.Yanitskaya (tərc. V.Bayatlı)	182
Ulduz (tərc. V.Bayatlı)	183
Qraf Rezanovun ispan mahnısı (tərc. V.Bayatlı)	184
"Şair olmamaq da olar" (tərc. V.Bayatlı)	185
Siquldada payız (tərc. Anar)	185
"Mən ögey arvadınam" (tərc. A.Mirseyid)	186
Çilpaq ilahə (tərc. Ə.Kür)	187
Teledua (tərc. Ə.Kür)	188

Yevgeni Aleksandroviç Yevtuşenko	
Viedən əzabı (tərc. F.Sadiq)	190
Sonuncu xahiş (tərc. V.Bayatlı)	191
Harda dərd var (tərc. V.Bayatlı)	192
Qar ələni ast-aşa (tərc. S.Məmmədşad)	193
Nazim ürəyi (tərc. Q.Qasımşad)	195

Anatoli Konstantinoviç Peredreyev	
Külək (tərc. Q.Xalid)	197
"Bu şəhər təpədən-dımğa sirdi..." (tərc. Q.Xalid)	197
Düz (tərc. Q.Xalid)	198
"Bax, bu da doğma yerlər" (tərc. Q.Xalid)	199

Vasili İvanoviç Kazantsev	
Borodino döyüşünə bir gecə qalmış (tərc. Q.Xalid)	200
Uşaqlıq balladası (tərc. Q.Xalid)	200
Uçuş (tərc. Q.Xalid)	201
"Başını yerə dikib" (tərc. Q.Xalid)	202
"Daha qaş qaralır. Daha axşamdı" (tərc. Q.Xalid)	202
Dağ çayı (tərc. Q.Xalid)	203

Nikolay Mixayloviç Rubtsov	
"Ulduzlardan nur yağır" (tərc. Q.Xalid)	204
Kənd axşamları (tərc. Q.Xalid)	204
Koma (tərc. Q.Xalid)	205
Yurdumda bir axşam (tərc. Q.Xalid)	206

Bella Axatovna Axmadulina	
"Bizim küçəmizdən" (tərc. İ.İsmayilşad)	207
Bir gün, qapın döyüləndə (tərc. İ.İsmayilşad)	208
Səsimi apardılar (tərc. İ.İsmayilşad)	209

Vladimir Semyonoviç Vısotski	
Zirvəyə qalxanda (tərc. Q.Xalid)	211
"Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı" (tərc. Q.Xalid)	212
"Lap az qalıb döyüşə" (tərc. Q.Xalid)	213
O, döyüşdən qayıtmadı (tərc. Q.Xalid)	214

İosif Aleksandroviç Brodski	
Görəsən küləyə nə deyir kollar (tərc. S.Babullaoglu)	216
Odissey telemaka (tərc. S.Babullaoglu)	216
Zəvvarlar (tərc. Anar)	217
"Torpağa gömlməkçün, getmərim bir ölkəyə" (tərc. Anar)	218

Yuri Polikarpoviç Kuznetsov	
Nizaminin kölgəsi (tərc. Q.Xalid)	219
"O qədər dərinə gəlir ki səsi" (tərc. Q.Xalid)	220
"Dünən bir məktubu oxuyub, susdum" (tərc. Q.Xalid)	220
Bal arısı (tərc. Q.Xalid)	221
Qatardan açılmış vaqon (tərc. Q.Xalid)	222

Aleksey Maksimoviç Parşikov	
Şahmatçılar (tərc. V.Bayatlı)	223

Buraxılışa məsul: *Umud Rəhimoğlu*

Texniki redaktor: *Mübariz Piri*

Kompyuter səhifələyicisi: *Allahverdi Kərimov*

Kompyuter operatoru: *Maral Rəisqızı*

Korrektor: *Tofiq Qaraqaya*

Yığılmağa verilmişdir 07.08.2007. Çapa imzalanmışdır 09.11.2007.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 14,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 221.

Kitab "PROMAT" mətbəəsində çap olunmuşdur.

W6(2)

R88

